

ខុមហ្វ្រែល-COMFREL

IN COOPERATION WITH

REPORT

The Empowerment of Women in Politics And
The 5th legislature National Assembly Elections 2013

November 2013

SUPPORTED BY:

EUROPEAN UNION

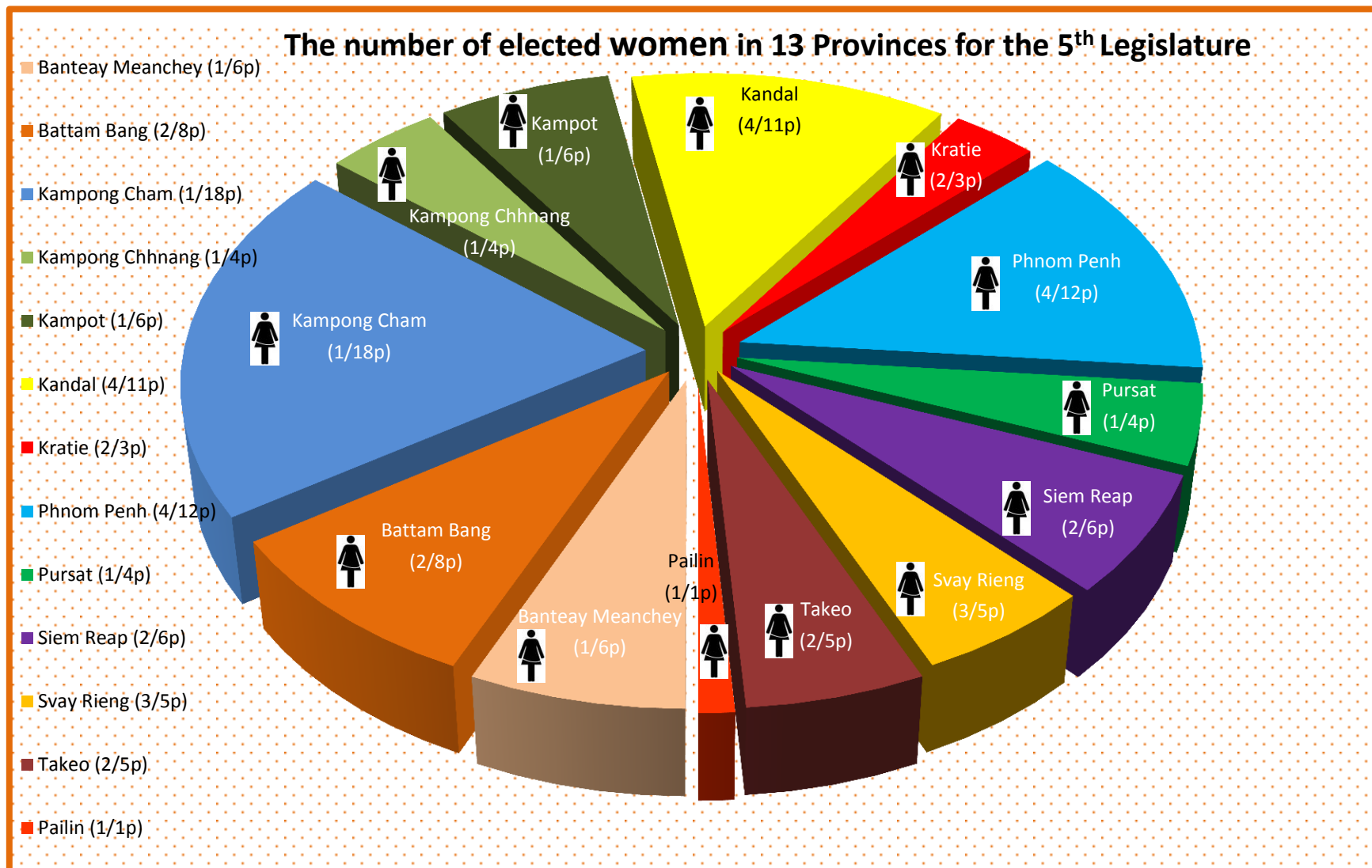
Address: #138, St.122, Teuk Laak I, Toul Kork, Phnom Penh, CAMBODIA.
P.O.Box: 114, CCC Box: 439, Phnom Penh: (023) 884 150 / 012 942 019 / 012 942 017
Fax: (855-23) 883 750, Phnom Penh, Email: comfrel@online.com.kh
Website: <http://www.comfrel.org>

REPORT

The Empowerment of Women in Politics And The 5th legislature National Assembly Elections 2013

NOVEMBER 2013

CONTENTS

PREAMBLE	i
ACRONYMS	iii
I. Introduction	1
II. Women’s Political Participation in the 5th legislature National Assembly Election 2013	4
1. Selection Female Candidates and Registration of Candidates of Political Parties	4
Table 1: Number of Female Candidates Fielded by the 8 Political Parties for the 5 th legislature NA Elections	5
Graphic 1: Total candidates of each party	7
Graphic 2: Total number of titular male and female candidates of each party	8
Graphic 3: Total number of titular women candidates; 1 st , 2 nd and 3 rd rank in each party	8
Graphic 4: The number of titular women candidate eligible 1 st , 2 nd and 3 rd rank and 4 th to bottom rank in each party	9
2. Elected Women	11
Table 2: Number of Elected Female as MPs for 5 th legislature	11
Graphic 5: The number of seats that each party receives nationwide	12
Graphic 6: Parliament of political parties as a percentage (%)	13
Case study 1: Lok Chumteav Ly Kimlieng	13
Case study 2: Lok Chumteav Mu Sochua	14
Case study 3: Mrs. Ky Sopheap	16
3. National Political Platforms of Political Parties on Women’s and Children’s Issues	17
Table 3: National Political Platforms of Political Parties on Women’s and Children’s Issues	18
Table 4: Support of political parties for settings the quota system to increase the number of elected women’s political representatives for the 5 th legislature.....	22
4. Women Members of NEC, PEC, CEC and PSC	23
5. Female Observers	23
☒ National Observers	24
☒ International Observers	24
☒ Representative of Political Parties	24
6. Female Voters	25
Voter list revision and voter registration	25
Disfranchisement of Women voter in the voter list	25
Election Campaign	26
Election Day	27
III. Conclusion and summary	29
IV. Recommendations	30
Quota system	30

Eliminate of all forms of discriminations against women	30
Strengthening of women’s abilities	30
Sharing information through media	31
Strengthening of law enforcement	31
Appendix	32

PREAMBLE

The Committee for Free and Fair Elections in Cambodia (COMFREL) serves to promote democracy and citizen’s participation in the spirit of building capacity for nationwide networking and cooperation with its member organizations and partners. Democracy is not just about elections, but free and fair elections as they are a necessary condition of democracy.

The report on *“The Empowerment of Women in Politics and the 5th legislature National Assembly Elections 2013”* is an analysis of the data and views of Cambodian women’s participation in politics, especially the process of the 5th legislature National Assembly (NA) Elections 2013.

This report looks in particular at the women’s political empowerment and elections; number of women candidates, number of elected women, policies of political parties for promoting women’s political participation, political party platforms on women’s and children’s issues, problems and challenges facing women both as voters and candidates, women’s opinions on electoral progress, and activities related to promoting women’s participation in politics. It also provides an overview of a rapid survey on *“Voters who did not go to vote or have no indelible ink on their finger”* conducted by COMFREL throughout the country a day after the election and three case studies. In addition, COMFREL’s monitoring report on women’s political participation in election through the deployed 60 female long-short term observers in five provinces in order to monitor and observe women’s participation in politics and the national election. The report closes with a set of recommendations to improve gender equality and women’s political empowerment in Cambodia.

COMFREL hope that this report is of importance and useful for many stakeholders in the fields of women’s affairs and politics, especially government officials, political parties, staff of associations and non-governmental organizations, representatives of development partners, researchers and academics among others, to help with their work promoting women to become involved in politics and decision-making level.

This report prepared and produced by COMFREL in cooperation with the Committee to Promote Women in Politics (CPWP). Assisted in the English translation, and printed and supported by International Foundation for Electoral System (IFES) through CPWP.

On behalf of COMFREL, we would like to express our special gratitude and pay tribute to partners and donors including Norwegian People’s Aid (NPA), Oxfam Novib/Netherlands, Forum Syd/Sweden, EU

(European Union), DAN CHURCH AID, HEINRICH BOLL STFTUNG (HBS), Embassy of the United States of America especially IFES.

Special acknowledgement goes to the COMFREL team, namely **Mrs. Sonket Sereyleak** who is the author of this report; She also supervise her team, **Mr. Neang Sovann, Mrs. Sorn Somary** and all **female observers with support of COMFREL core team** who implemented the action plan regarding the collection of data, designed and decorated the report; to **the staff of the General Secretariat of CPWP** for their interviews with female representatives from political parties. We would also like to thank **the Steering Committee of CPWP, especially Mrs. Thida Khus and Mr. Koul Panha** for their helpful comments which further improved the quality of this report. Last but not least, we would like to give credits to the English-Khmer translation team and we would also like to thank **Mr. William de Ferranti** who helped edit the English version.

Phnom Penh, 27 November 2013
Koul Panha
Executive Director of COMFREL

ACRONYMS

API	the Advocacy and Policy Institute
CALD	Council of Asian Liberals and Democrats
CCHR	Cambodian Center for Human Rights
CEC	Commune Election Commission
CEDAW	Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women
CMDGs	Cambodian Millennium Development Goals
CNRP	Cambodian National Rescue Party
CNP	Cambodian Nationality Party
COMFREL	Committee for Free and Fair Elections in Cambodia
CPWP	Committee to Promote Women in Politics
CPP	Cambodian People’s Party
CWCC	Cambodian Women’s Crisis Centre
CWPD	Cambodia Women for Peace and Development
DPA	Development and Partnership in Action
DRP	Democratic Republic Party
FUNCINPEC/FCP	National United Front for an Independent, Neutral, Peaceful and Cooperative Cambodia
GADC	Gender and Development for Cambodia
HRP	Human Right Party
IFES	International Foundation for Electoral Systems
KAPP	Khmer Anti-Poverty Party
KEDP	Khmer Economic Development Party
LDP	League for Democracy Party
NA	National Assembly
NEC	National Election Committee
NGOs	Non-Governmental Organizations
NICFEC	Neutral and Impartial Committee for Free and Fair Elections in Cambodia
NPA	Norwegian People’s Aid
PADEK	Partnership for Development in Kampuchea
PEC	Provincial Election Commission
PSC	Polling Station Commission
PSO	Polling Station Official
PYD	Peace and Development
RDP	the Republican Democracy Party
RFA	Radio Free Asia
RGC	Royal Government of Cambodia
SILAKA	SILAKA
SRP	Sam Rainsy Party
UN Women	United Nation Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women
USA	United States of America
WEF	the World Economic Forum
WfP	Women for Prosperity
WMC	Women Media Center

I. Introduction

The Constitutions of the Kingdom of Cambodia guarantees a number of basic individual freedoms. Many reports confirm that the guarantee provided by the Constitutions faces the challenges of weak law enforcement, the trend of increasing imbalance between the executive power, the legislative power and the judicial power due to the lack of clear separation between the three powers caused by the exercise of power by one leader and/or a small group of leaders. The executive branch (government) continued to control the policy-making process in 2012, dominated the legislative (parliament) and judicial branches and continued to lack transparency, responsiveness and accountability to the people, although some progress has been made in regard to the later. The legislative and judiciary powers remain limited by a lack of independence and effective means to check and balance the power of the executive¹. In addition to the lack of independence, the judicial institutions have committed corruptions that have led to biased legal interpretation causing injustice in the society.

Cambodia continues a pronounced inequality of representation between the rights of men and women. The main part of this issue stems from a lack of specific written policies and special mechanisms for supporting and providing opportunities as a temporary measures for women to participate at all levels. This lack is a result of failure to achieve the goals set by the national development plans and failure to fulfill the national obligations in accord with the International Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW), of which Cambodia has been a signatory since 1992. The government has failed to solve this issue by resisting the conservatism and culture that is marked by the lower value it place on women than men across society as a whole. Furthermore, poverty, discrimination and the lack of encouragement are obstacles to women gaining equality and benefiting from participation in political and social affairs.

Cambodia has not yet achieved equality of gender political empowerment, especially the representation of voters and elected officials. Although a female voter registration rate of 52.52% of all registered voters; there are only 25 female elected parliamentarians, equaling 20.33% of the total 123 members of the 5th legislature national assembly. Cambodia has made little progress on gender equality and is the lowest-ranked country in the region. According to the World Economic Forum’s (WEF) 2013 Gender Gap Index², Cambodia ranks 104 (out of 136 countries) in terms of gender equality or gender gap, which is one of the lowest rankings among Asian countries such as India and South Korea; Cambodia’s overall equality score has slightly improved from 0.646 in 2012 to 0.651 in 2013.

¹ COMFREL’s 2012 Annual Report on Democracy, Elections and Reform in Cambodia, page 9

² The World Economic Forum’s (WEF) 2013 Gender Gap Index

Although, the newly elected Royal Government of the 5th legislature was controversially established, there has been another new progress by appointing at least one secretary of state and one undersecretary of state in all ministries and institutions (27 ministries and one secretariat). From the ranks of deputy prime minister to undersecretary of state, there are **75 women, equaling 16.67%** out of a total of 450 people. There is **one woman (11.11%)** among the 9 deputy prime ministers, **3 women (11.11%)** among the 27 ministers, **27 women (15.08%)** among the 179 secretaries of state of all ministries and **44 women (18.72%)** among the 235 undersecretaries of state. However, no woman has been appointed as a senior minister or a minister attached to the prime minister. As at the sub-national level, the new Royal Government has not shown its commitment to appointing any female capital and provincial governor; as a matter of fact, there are none at the present. Although number of women increased **5.70% (26 people)** in the new Royal Government compared to a total of 49 women or 10.98% in the Royal Government of the 4th legislature, there remains the lack of commitment from the elected representatives at the national level and the Royal Government in establishing adequate legal frameworks to promote women’s political participation. In contrast, Cambodia has failed to achieve the Cambodian Millennium Development Goals (CMDGs) because the appointed officials and parliamentarians have the tendency to push forward the Government’s implementation in accord with their political party line.

Cambodia implemented its National Assembly (NA) elections by implementing the law on “*NA elections and law on law Amendment on NA Elections*”. For the 5th legislature NA election 2013, COMFREL was found that women faced the challenges of shortage of funds to do politics. Political party and the government has no written policy to promote women’s political participation, the barrier of female voters and the lack of the opportunity to stand as a candidate, voting participation as well as the opportunity for elected women to advance their political career.

From the 1th legislature NA elections 1993 to the 4th legislature NA elections 2008, number of elected female parliamentarians kept increasing and women were actively involved in the election process. In the contrast, there is a decrease in the number of elected female parliamentarians for the 5th polling despite the efforts from some political parties, the Royal Government, civil society organizations, development partners (donors) and the international community to develop the capacity of and to support women. These groups have promoted less discrimination against women due to the behavioral changes; to help improve the mindset of the Cambodian people. The leaders of the two most popular political parties-Cambodian People’s Party (CPP) and Cambodian National Rescue Party (CNRP) all lacked attention of party leaders to the candidacy of women in the 5th legislature NA Elections 2013. *(Please refer to Appendix 1 on Statistics for women involved in Cambodian politics at the national level from the first to the fifth legislatures NA elections)*

The official result NEC of the registration of political parties and list of candidates released on May 27, 2013 for the 5th legislature NA elections, there were 168 (18.96%) titular female candidates out of a total of 886 candidates and only 63 (12.20%) at the top of the party list from 1st to 3rd ranking out of a total of 516 from eight political parties. This number increased slightly, by **4.16%** from 14.80% (4th legislature NA election 2008) to 18.96% (5th legislature NA election 2013), but it is still low.

The number of elected females as members of parliament (MP) for this 5th legislature has a slight decreased of 0.82% (1%) to 25 (20.33%) out of a total of 123 elected candidates compared to the end of the 4th legislature with 26 (21.14%). Only two political parties namely CPP and CNRP won seats in the National Assembly (NA): CPP won a total of 68 seats, 18 (26.47%) of which are taken up by women, whereas CNRP won a total of 55 seats, 7 (12.72%) of which are to be taken up by women.

The report below is drawn from COMFREL’s female election observers and secondary data. This report is to look at issues or challenges and numbers related to the selection of female candidates, registration of female candidates, political party platforms related to women’s and children’s issues, female elected officials and female voters.

II. Women’s Political Participation in the 5th legislature National Assembly Elections 2013

1. Selection of Female Candidates and Registration of Candidates of Political Parties

Political activities are still in the narrow and there are challenges for women having an opportunity to stand as a candidate in the 2013 NA election for 5th legislature. Some political parties contesting in this election raised concerns about the financial needs of the parties regarding candidate nomination. The parties that took part in this election mentioned need of fund for nomination of candidates. This fund need was for the election campaign. Therefore, the political parties required their members to contribute money dependent on their ranking in the party list. The contribution was made dependent on the candidates’ ranking from 1st to 3rd: around USD 40,000 to USD 10,000 for each candidate from CNRP, while USD 60,000 to USD 30,000 for each candidate from CPP. Candidates from FUNCINPEC paid from USD 60,000 to USD 20,000. This amount varied in different capital-province constituencies big or small or place, according to the party’s popularity. Moreover, women or men have the opportunity to stand as a candidate along with showing that they have the ability, popularity, level of commitment and established political background.

Some parties did not fulfill the goal or set percentage for women, whereas some other parties raised the question of quantity or ability. It was also brought up by some other parties that listing women among their 1st rank candidates and alternative candidates was difficult as they did not see females’ ability.

The funding need, requirements and entire problem by the political parties as well as all parties have no mechanisms in supporting and providing opportunities that is temporary affirmative action to promote women’s participation in politics, such as having no clear written policy in party and election law are a huge barrier for women candidates aiming to stand for this 5th legislature.

Prior to the 5th legislature NA elections and the registration of political parties and list of candidates running in the elections, civil society groups working to promote women such as CPWP, which comprises of eight core NGOs such as COMFREL, CWPDP, DPA, GADC, NICFEC, PADEK, SILAKA and WMC and Women for All group, under its own leadership and coordination and some development partners have augmented campaign via seminars, round-table discussions, dialogues, and released subsequent joint statements to lobby political parties and NEC to place female candidates at the top of their candidate lists at least 30% to ensure that women can be elected and set the quota system in election law.

Table 1 shows that there are a total of 886 titular candidates, of which **168 (18.96%)** were female candidates) for the 5th legislature NA election from eight political parties, and 46 (27.38%) of them were young women. The number of female candidate has slightly increased of **4.16%** from 14.80% (from 11 political parties in the 4th legislature of 2008) to 18.96% (5th legislature of 2013). However, the political parties that hold seats in the NA and the most popular parties included fewer female candidates than the smaller parties. The ruling party (CPP) had only **20 (16.26%)**, same as during 4th legislature of 2008. The CNRP, a newly formed opposition party combining Sam Rainsy Party (SRP) and Human Rights Party (HRP), had the fewest female candidates at **12 (9.75%)**, a decreased of 11 candidates compared to the 4th legislature of 2008. There were 23 female candidates from the two parties combined [17 (13.82%) from SRP and 6 (4.87%) from HRP]. This number is far from what the civil society organizations asked of the parties, which is to place women candidates in at least 30% for the 5th legislature NA elections. Smaller parties tended to field more female candidates. The highest proportion of female candidates was field by the Khmer Economic Development Party (KEDP) [44.44%], the Republican Democracy Party (RDP) [35.57%] and the Khmer Anti-Poverty Party (KAPP) [25.40%].

Table 1: Number of Female Candidates Fielded by the 8 Political Parties for the 5th legislature NA Elections

The official result of the registration of political parties and list of candidates released by NEC on May 27, 2013

No.	Parties	Total number of candidates	Titular Female Candidates							
			Total	%	1 st rank	%	2 nd rank	%	3 rd rank	%
1	CNP	123	21	17.07%	1	4.16%	6	25%	1	4.16%
2	FUNCINPEC	123	12	9.75%	3	12.50%	1	4.16%	2	8.33%
3	RDP	104	37	35.57%	8	36.36%	5	22.72%	3	13.63%
4	CPP	123	20	16.26%	2	8.33%	4	16.66%	3	12.50%
5	KEDP	45	20	44.44%	4	57.14%	0	0	2	28.57%
6	KAPP	122	31	25.40%	3	13.04%	2	8.69%	2	8.69%
7	CNRP	123	12	9.75%	4	16.66%	0	0	1	4.16%
8	LDP	123	15	12.19%	3	12.50%	1	4.16%	3	12.50%
Total	8 parties	886	168	18.96%	28	16.27%	19	11.04%	17	9.88%

Table 1 also revealed that there were the fewest female candidates at 1st rank was the 28 (16.27%) of the total 172 male-female candidates at the 1st rank and female candidates from 1st to 3rd ranking amount 63 (12.20%) out of a total of 516. The CPP’s female candidates from 1st to 3rd rank was a slight increase of **2.23%** from 10.27% in the 4th legislature 2008 to 12.50% in the 5th legislature 2013, the CNRP had only 6.94% in the 5th legislature, the lowest number among the 8 political parties.

It should be noted that ten provinces saw a higher percentage of female candidates: 33.33% in Monduliri, 29.54% in Kandal, 28.57% in Koh Kong, 28.57% in Ratanakiri, 25.71% in Svay Rieng, 25% in Phnom Penh, 23.21% in Battambang, 21.87% in Pursat, and Kampong Chhnang and 20.85% in Kampong Thom. *(Please refer to Appendix 2 on number of female candidates by capital-provinces)*

Although, the number of female candidates has gradually increased over mandates, number are still low, especially women placed as top ranking candidates of their party lists; compared to the total of 886 candidates (male and female) for the 5th legislature NA elections. This number shows that Cambodia still has the problem of imbalance in terms exercising of rights and political powers among men and women.

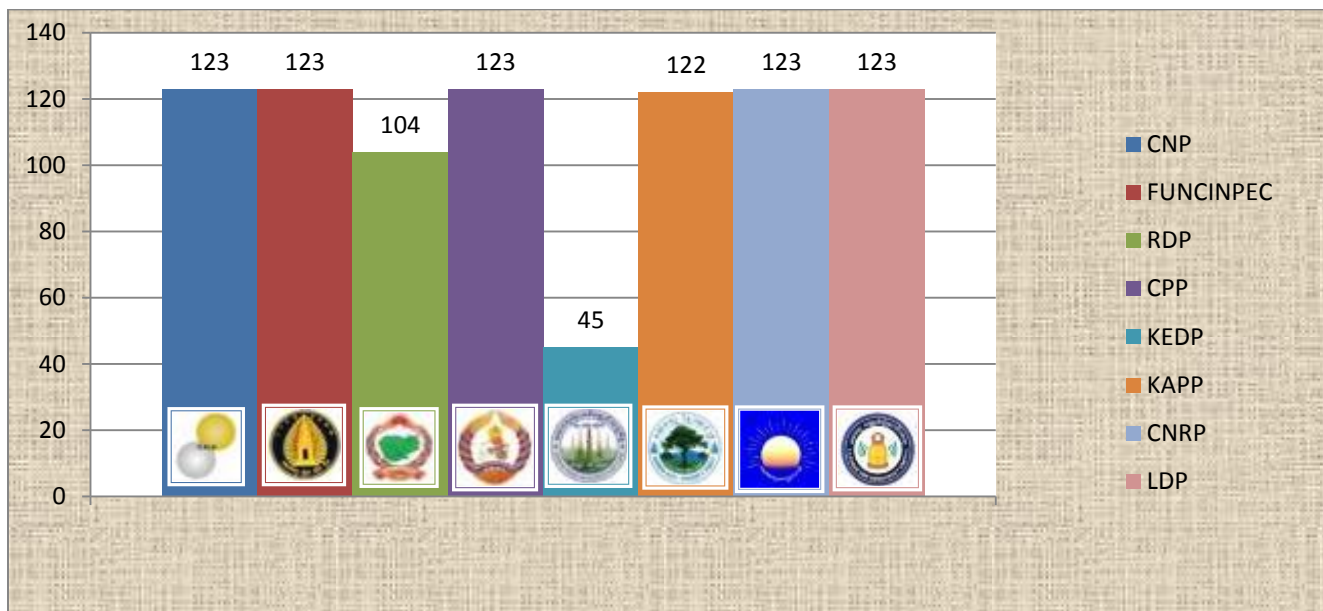
Some female candidates and political parties reporting to observers that discrimination against women occurred largely during the candidate selection process and nominee elections in the parties. The most important factor is that women do not have sufficient funds to compete with their male counterparts in order to become a candidate and/or to stand at the top of the party lists, no matter how qualified they are. This is because women are generally less wealthy than their male counterparts and most of them hold positions lower than their male counterparts, which is why their income is generally lower. Women are more tight-fisted than their male counterparts in spending for political affairs due to factors of family, financial arrangement, and long-term consideration for the livelihood of their family as a priority. Another factor found is the resistance for a female to run for the top of the candidate lists, when this would mean excluding their male counterparts. It is almost like a tradition and culture that the party leaders and members have always excessively focused on the appointment and nomination of male candidates without taking in consideration the participation of women. Therefore, the presence of women candidates at the top list lead to the loss of opportunities for some male candidates, and thereby causing discontent among the men for they have to **share the power** with their female counterparts.

Some parties made prejudice or have stereotype that placing many female candidates at the top of the list would alienate many voters, citing prejudices common in Cambodian culture. Those political parties were of the opinion that efforts to increase their popularity and to promote their political platform would be enough.

Some women refused to stand as a candidate while some other did so but were not elected because some parties asked female candidates to stand at constituencies which were not target areas; where they were not expected to win. For instance, a female candidate from CNRP explained that she was nominated by the party to stand as a candidate in Monduliri province which was not the target area of the party in contesting the election, so she eventually rejected the nomination.

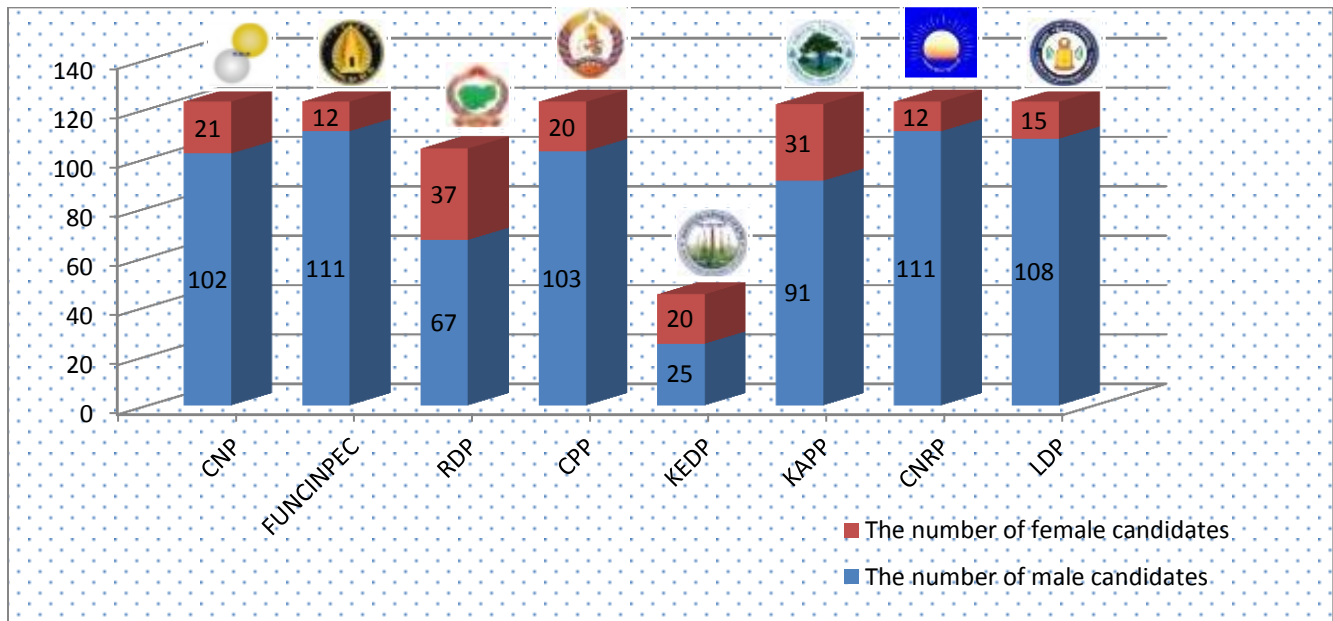
The CPP’s process of selecting candidates is to nominate candidates by a party member survey in each Commune/Sangkat, District/Khan, Capital/Province level, but the candidacy as a result of the survey was not approved at the provincial level. The candidacy from the survey was examined and approved to select male and female candidates into the candidate list of the party by a national committee after it had held thorough discussion and many rounds of debate as well as compared the current positions of the selected candidates with the expected outcome of their candidacy to determine which one would be better. The CNRP’s process of selecting candidates is in accord with the principle of internal democratic, party members at Commune/Sangkat, District/Khan and Capital-Provincial level vote their preferred candidates to contest NA election the principle of internal democratic, party members at Commune/Sangkat, District/Khan and Capital-Provincial levels vote their preferred candidates to contest NA elections; some candidates were directly selected at national level. The adaptation of this internal democratic principle is causing challenges for female candidates, with many party members lacking confidence in their potential female candidates. This could have been because most of the party members from the Commune/Sangkat, District/Khan and Capital-Provincial levels were men who would not vote for a female candidate. Consequently, the CNRP have the fewest female candidates only 9.75% (12 candidates), which the same to FUNCINPEC, -the lowest number among the eight political parties.

Graphic 1: Total candidates of each party

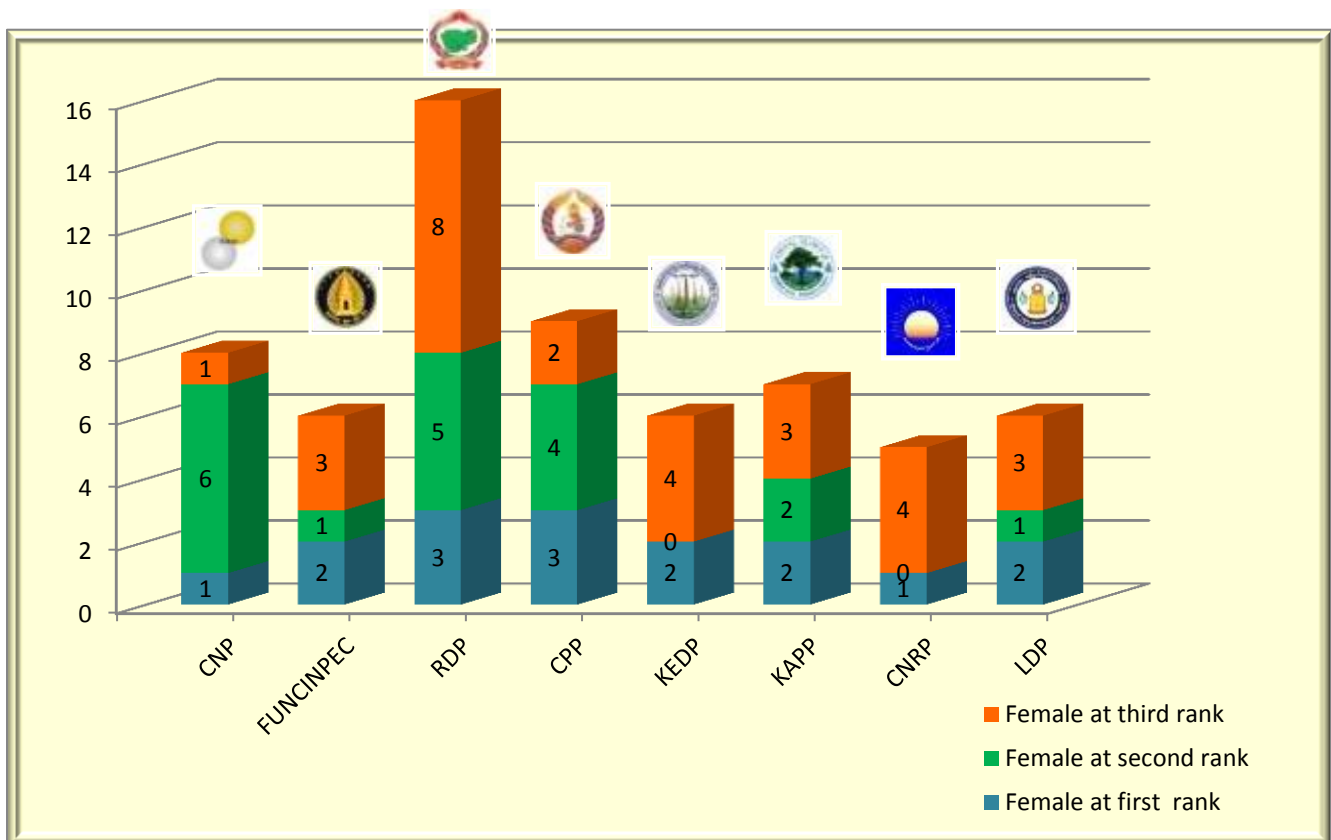

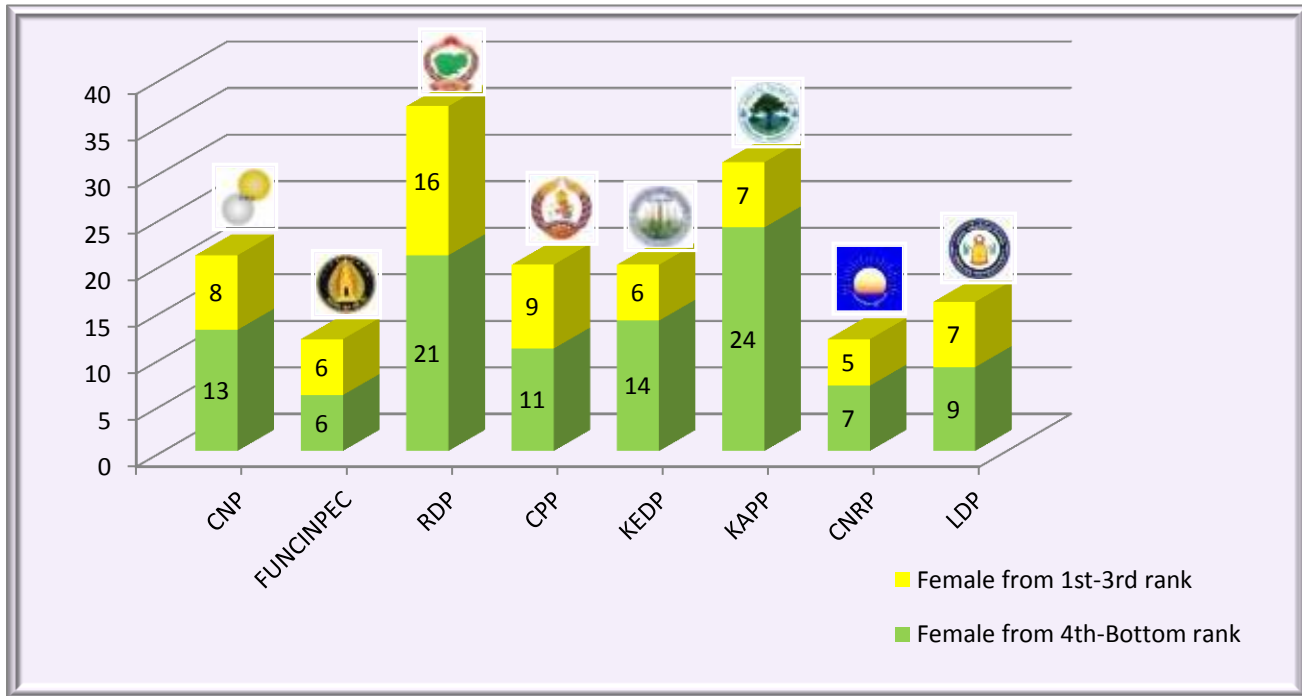
Graphic 2: Total number of titular male and female candidates of each party

Graphic 3: Total number of titular women candidates; 1st, 2nd and 3rd rank in each party

Graphic 4: The number of titular women candidate from 1st-3rd rank and 4th to bottom rank in each party

Below are views of female candidates and representatives of political parties on women’s candidacy in the 5th legislature NA election:

CAMBODIAN PEOPLE’S PARTY

Lok Chumteav Chou Bun Eng, Secretary of State of the Ministry of Interior in charge of Anti-Human Trafficking (she was not a candidate) from CPP said that CPP did not place female candidates at the top; instead they arranged their candidates alphabetically based on the survey of the party members. She continued that if any other party had the choice to place a female candidate at the top or at the bottom, she suggested they should place female candidates at the top so they can be elected. To become a candidate, one had to comply with the requirements of the election law and had to be popular, ability and have good communication with the people. CPP had the policy to promote women. There had been up to 40%, that was the policy of the party, but some of the women lost their chance and did not wish to continue in politics due to a number of factors such as many responsibilities, fatigue, time constraints.

She added that to some extent there was discrimination against female candidates, but that it was not a severe case. The party did not discriminate against women because the leaders of the party had always been considered on gender, but some politicians were of the wrong opinion that competition would lead to their loss of interest, so the thing to do was to explain on gender. In terms of provision of opportunity and encouraging women to stand at the top candidate lists, we never did so by forcing them to jump in just to get the number right in accordant with the principle without considering their personalities and surveying the support for them. The main obstacle or challenge for women was the heavy workload, field trips and time constraints (family, work and politics). She provided recommendations and solutions to having more female candidates at the top of the party list from 1st to 3rd rank in the future elections through ongoing effort to strengthen women’s capacity by not taking the risk of appointing them to work without giving clear explanation of their political roles. Female politicians should never treat other female politicians as their enemy, we should all work together.

CAMBODIAN NATIONAL RESCUE PARTY

Lok Chumteav **Mu Sochua**, first candidate in BattamBang constituency from CNRP said it was a good move for a political party to have female candidates at the top of their party list because it could attract female voters and enable women to support women in order to get involved in politics. In contrast, the parties that had female candidates at the bottom of their list wanted candidates who could help them win the election. Female candidates placed at the bottom might have not met the five requirements of the party: (1) A female candidate must have a strong stance; (2) must be an activist who takes action in the party and must have specific skill; (3) must be well-known and have the popularity to attract votes from people; (4) must have enough time for the party and special qualities (5) must contribute \$5,000 to \$10,000 to the party to support the election campaign. I fulfilled all of these requirements, that why I stood at the 1st rank. CNRP also had a policy to promote women, but the party only appointed any female candidate nominated by the local teams (commune/district/province) or selected directly from within the party at national level. Moreover, a female candidate had to compete with other candidates in the party, especially male candidates. The selection criteria could be summed up as (1) personal factors; (2) outstanding; (3) support from bottom to top. She continued that she did not think there was any discrimination but discrimination can happen because women did not dare to participate in politics due to social factors, and they had to compete with their male counterparts; both male and female counterparts had to meet the same five requirements. The obstacles or challenges remained: (1) women had to compete with other male counterparts, but gender discrimination could also take place because women were considered weak or because of cultural and traditional factors as well as lack of support from the family (husband) for political involvement. She provided a recommendation and solution to have more female candidates at the top of the party list from 1st to 3rd rank in the future elections that as a first step, women would have to start learning from now on and then have the courage to participate in politics if they wanted to join the party.

FUNCINPEC

Lok Chumteav Prak Chantha, 16th candidate in Kampong Cham constituency from FUNCINPEC Party, said that FUNCINPEC would place a female candidate at the top of the list if she had the quality and ability to help the nation when elected. Those at the bottom were there because they were not as qualified as those at the top. When choosing a top candidate, the party would look at criteria such as *honesty, popularity within the party, experience and wealth*. FUNCINPEC also had the policy to promote women; there was no discrimination; a female candidate could become a top candidate if she was qualified and capable of contributing to the party financially. Therefore the biggest challenge for women was money. She recommended that the party or the women movement of the party obtain sufficient funds to support women in their nomination and

candidacy to promote women’s political participation and to have more female candidates at the top of the party list from 1st to 3rd rank in the future elections.

2. Elected Women

According to the temporary result released by NEC on August 12, 2013, elected women decreased by **1.63% (2)**, from 18 (14.63%) in the 4th legislature of 2008 (immediately elected after the election) to 16 (13%) in the 5th legislature of 2013 out of the total 123 elected candidates. However, the official result NEC released on September 8, 2013, there are up to **25 (20.33%)** elected female as PMs for the 5th legislature following resignation of a number of elected candidates, most of whom are men from CPP ahead of the announcement of the official result by NEC. This is an increased of 5.70% (7) compared to the official result of the 4th legislature of 2008, but also a slight decrease of **0.81% (1)** compared to the end of the 4th legislature with 26 (21.14%) female parliamentarians. This sudden change in number is the result of consideration to some extent by the leaders of CPP with recommendations from CPWP and Women for all through the released of a joint statement on “We need female representatives for at least 30% for the fifth mandate” and many debates on a number of radio stations on the possibility in increasing the number of female parliamentarians. However, Cambodia still face challenges in achieving its CMDGs target that at least 30% female elected officials at national level by 2015.

Table 2: Number of Elected Female as MPs for 5th legislature

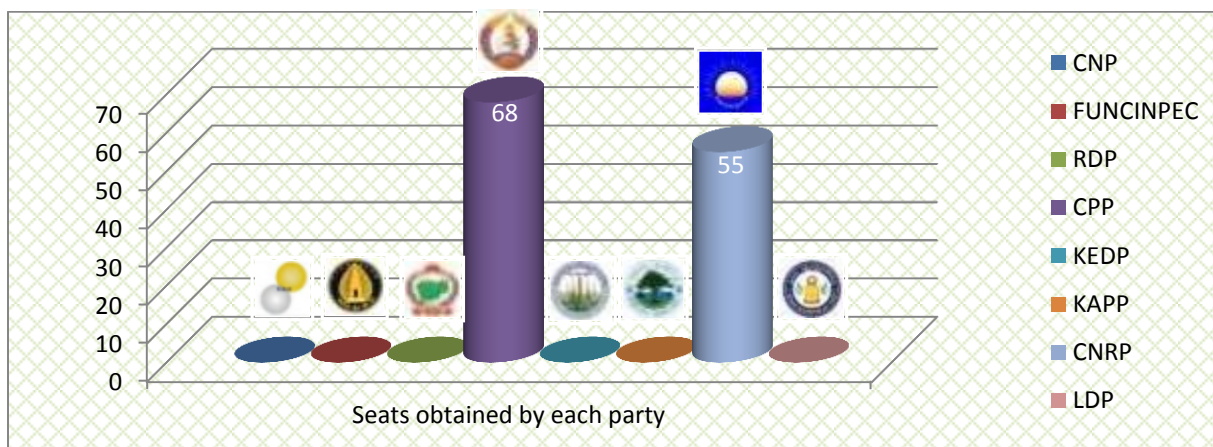
Parties	5 th legislature Elected Women			Seats
	# of Elected Women	Percentage (%)	Province/Capital Constituency	
CPP	18	26.47%	13 capital-provinces: Banteay Meanchey, Battambang, Kampong Cham, Kampong Chhnang, Kampot, Kandal, Kratie, Phnom Penh, Pursat, Siem Reap, Svay Rieng, Takeo and Pailin	68
CNRP	7	12.72%		55
Total	25	20.33%		123

Table 2 shows the result of the 5th legislature NA elections 2013, that there are only **25** elected female candidates as MPs, equaling **20.33%** of the total 123 elected candidates. Two political parties won the seats in the National Assembly with elected female candidates. CPP won 68 seats, 18 seats will go to women (26.47%); this is apparently higher than CNRP which has only 7 elected females (12.73%) out of the 55 seats they won. Further election results reveal that among the 13 capital-province constituencies where were elected female , Phnom Penh and Kandal province have four seats and three seats in Svay Rieng province that have more elected females than the rest of the country. However, the province with the highest percentage of elected female is Pailin province with 100%. This is followed by Kratie province with 66.66%, Svay Rieng province with 60%, Kandal province with 36.36%, and Phnom Penh and Siem Reap both with 33.33%, whereas Kampong Cham province has the lowest percentage with 5.55%.

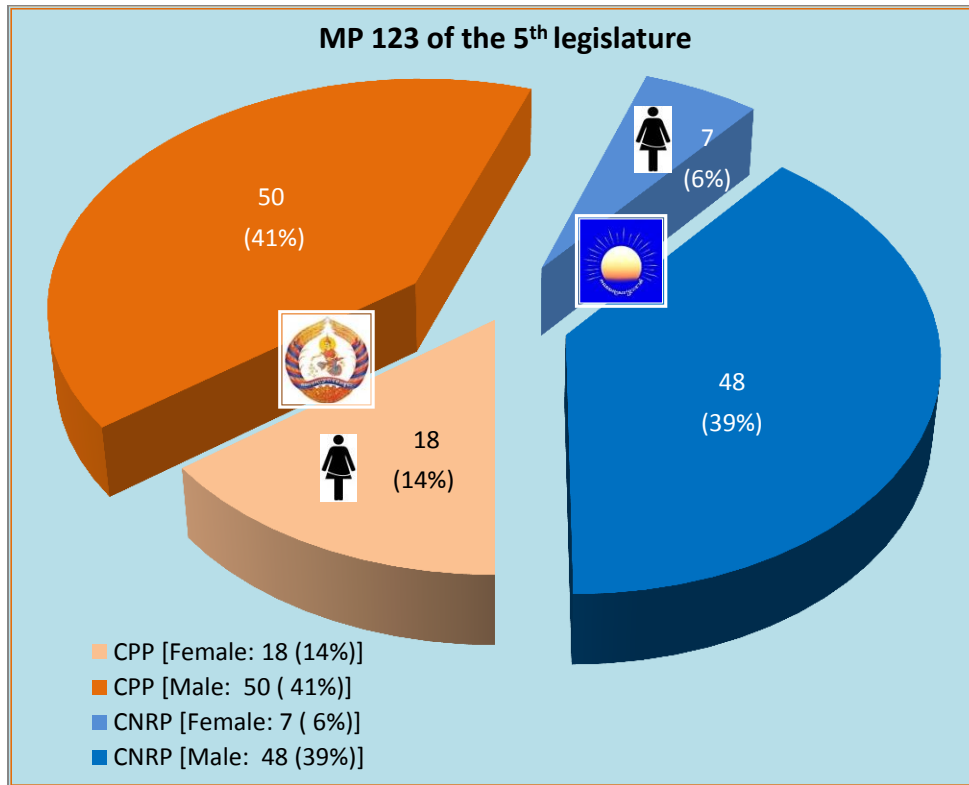
(Please refer to Appendix 3 on number and percentage of elected female by capital-province constituencies)

Comparing with the 4th legislature, the number of elected female has a slight decreased by **0.81% (1%)** from 26 (21.14%) at the end of the 4th legislature, to the current 25 (20.33%). This figure reveals the lack of political commitment among party leaders and the past government in increasing the proportion of female leaders at national level in accord with the CMDGs. However, over the next two years (2014-2015) the Royal Government of Cambodia (RGC) and the elected political parties can work towards reaching the CMDGs target. The RGC and the leading parties that hold seats in NA could enhance the number of women in a number of ways. One effective, yet simply approach of implementing a gender quota system would be placing women as candidates for positions left vacant by men or women who have resigned etc. All efforts must also be made in conjunction with a concerted effort on the part of the government to ensure that while increasing the proportion of female candidates that close attention is paid to enabling women’s participation in decision-making and work implementation without discrimination from their male colleagues.

Graphic 5: The number of seats that each party receives nationwide

Graphic 6: Parliament of political parties as a percentage (%)

Case study 1

Lok Chumteav Ly Kimlieng, born in 1948, the 5th rank candidate and elected in BattamBang constituency from CPP, said that “The factor that motivated me to do politics is my activeness in helping women, men and children without discrimination, and the party sees potentials in me, and the people they love me; I got into politics unknowingly”.

Back in the days of People’s Republic of Kampuchea, there were not many political parties so she joined CPP in 1979. She later became the president of a union in charge of helping women; anyone with a problem could come to her for help. From 1981 to 1982, she was the tourism head in BattamBang province.

She added that there was a women movement group in CPP because this party paid attention to women, and that the party saw her as an honest person who did not discriminate, who was humble, and who was always helping everyone both men and women. Another point about her, she said, was that she was happy for and admired women who could work because it was the same as helping themselves.

She continued that it was great for a party to place a female candidate at the top of their list because women could help women better; sometimes they could not talk to men over some certain issues, they had to tell their fellows. She said that as a woman, she would advise other women who were employed in a village or a commune that women from the city had outrun them so that they would have to develop their capacity to catch up with those in the city. She revealed that she liked to guide other women so they could improve themselves; for women who liked to stay at home, she would convince them to go to school because the society valued women.

She told us that the party was very open when it came to candidate selection. The party would mainly look at the ability, popularity, working background, humbleness and education. She had no problem or challenge within the party because everyone was happy for her.

She added that during the election campaign, I did everything in accord with the political platform of the party. At my workplace which was my hometown, I was very well-known because I had helped people, especially women with their baby delivery. Furthermore, if people wanted to learn farming techniques to increase their family income, I would go and do research in the agricultural sector, and tried planting crops because I knew that there were many poor people in my place, that was why I wanted them to have a job and income. I thought that was a way to attract voters.

She concluded that in this mandate she would follow the political party platform which included training for women on women’s wellbeing, explanation on hygiene for women and children, and sending every child to school.

Please note that Lok Chumteav Ly Kimlieng is a widow with four daughters (one of them is dead). She was a kindergarten teacher in Botum Reachea back in the socialist regime. She was also the 1st rank widowed candidate in the second mandate. She now lives in BattamBang province.

Case study 2

Lok Chumteav Mu Sochua is the 1st rank candidate and elected in Battambang constituency and is one of the founders of CNRP. Based on her biographical data provided in the 4th legislature (2008-2013) by COMFREL in 2009, she has the following working experience before becoming a parliamentarian:

- 2006-2007	Secretary-General to Sam Rainsy Party (SRP)
- 2004-2007	Chairwoman of the board of Institute for Peace and Development
- 2004-2006	Member of the Board of Director of SRP
- 1998-2004	Minister of Ministry of Women’s Affairs and Veterans

Lok Chumteav Mu Sochua said that “I became a candidate for SRP in 1998; I was the 4th rank candidate back then. I was the 3rd rank candidate in 2003, the 1st rank candidate in 2008 and the same in 2013 in

Battambang constituency. I am in charge of the entire province to deal with problems of the local people, especially women”.

According to her, the obstacles or challenges for women that remained were: (1) women having to compete with other men. Women could also be discriminated against as they are considered weak or hindered by cultural and traditional values and by their family (husband) from getting involved in politics.

She added that during the election campaign, she raised up seven major points of the political platform of her party: (1) senior citizens will get a monthly salary of 10 US dollars; (2) female workers will receive 150 UD dollars in wage per month; (3) female teachers and civil servants in particular will get a monthly salary of one million riels; (4) on agriculture because 50% of our farmers are women, we need to find the markets for their produces; (5) free medical care because it is very important for women; (6) we promise to offer scholarship to girls and loan program for education; (7) on money, the interest rate will not exceed 1% a month because most of the people who need loan are women.

After she was elected as a parliamentarian in Battambang constituency in this 5th legislature, the activity she had done first and foremost was to visit the flood victims, especially women and children in Tayong commune, Thma Kaul district on October 30, 2013. She also posted her activities on her Facebook account on the internet.

She provided recommendation that a solution to have more female candidates at the top of the party list from 1st to 3rd rank in the future elections: as a primary mechanism, women should learn from now on and then have the courage to participate in politics if they wanted to join the party. Moreover, she would like to have outstanding female candidates from civil society; she would motivate them and make them the 1st or 2nd rank candidates. She stressed that there was a need for knowledgeable women who could compete for victory and who had long-time working experience, especially women known by the society. She said there were many of them who were working at NGOs. She went on that there had been women in the women movement but the party could not nominate them as candidates randomly as they had to be brave and active in going on field trips every single day to be seen by the people in order to show them their work and thereby attract their votes for the party’s victory.

In conclusion, she told us that *“What I am doing now and will continue to do is to seek justice and equality for women”*. Miss. Nev Im, Secretary to *Lok Chumteav* revealed that her boss had many accomplishments and here are some of the important ones:

1. Appointed as President of Council of Asian Liberals and Democrats (CALD) in 2009.
2. Submitted to Hillary Clinton a petition of residents of Borei Keila and Boeung Kak areas after over 10 female victims were arrested and detained by the police and police military (PM) for their demand for proper compensation from Phanimex Co., Ltd. which had evicted them from their homes.
3. Intervened and prevented companies recruiting domestic workers to Malaysia and South Africa because the companies ignored the difficulties of our workers who were in serious troubles abroad. Most importantly, the companies falsified documents to recruit under aged workers; these actions were completely illegal.
4. In early September, October and November 2013, she visited around four thousand families of victims of flooding in 8 districts/town such as Thma Kaul, Kamrieng, Seng Ke, Ek Phnom, Koas

Krolor, Banan, Rokhakiri and BattamBang town, BattamBang province, and distributed humanitarian aids from Cambodian compatriots and expatriats in order to alleviate their difficulties at the mercy of the natural disaster.

Please note that *Lok Chumteav* Mu Sochua was born in 1954 in Phnom Penh. She is married and has three children. She earned her degree in psychology from 1976 to 1979 at the University of San Francisco, California, USA before completing to master program in social affairs from 1979 to 1981 in Berkley, California, USA.

Case study 3

Mrs. **Ky Sopheap**, born in 1961, is the 3rd rank candidate in Kompong Chhnang constituency from CNRP. She said that she found the motivation to voluntarily participate in politics at the end of 1998. She witnessed the dispute between the nearby villagers and the local authority over the confiscation of their fishing tools in an area called Kop Ses in Chhouk Sar commune, Kampong Tralach district. After that, Mr. Sam Rainsy, a parliamentarian from SRP came down to meet with the people. He was concerned about people from the entire village, not just a few of them. The party had been working to stop illegal fishing which had affected the interest of the villagers. The local authority who confiscated the fishing tools of the villagers got scared when SRP intervened. The positive action by SRP was what inspired me to participate in politics. She had been with the party for three mandates since 2007.

Mrs. **Sopheap** went on that she first participated the women movement group of Kampong Tralach district in SRP. She supported the 10-point political platform of the party which also included women and children promotion, ways to improve living conditions of people, reasonable wages for civil servants and workers etc.

She admired SRP for encouraging women and providing opportunities for women to learn and attend training sessions with various NGOs and thereby further increased their political knowledge. She also said *“I used to stand as a 2nd rank candidate in the previous mandate for SRP, but for this 5th mandate, I am the 3rd rank candidate because of the coalition between SRP and Human Rights Party (HRP) to form CNRP; as a compromise, I gave away my place (2nd rank) to a male candidate.” “The party motivated me to stand at the top candidate list and I rejected the opportunity because I did not think I was qualified enough for the 1st rank so I asked to stand at the 3rd rank candidate instead.”* She said to stand at the top or the bottom depended on one’s qualification, ability, and time for the tasks but survey among the party members through voting at commune-district-provincial level was also carried out. Moreover, the party would motivate outstanding candidates (qualified, brave and wealthy) to stand as its top candidate lists without voting. She added that I was happy to learn from the local people in the commune that they knew and admired me as *“a women who has faith and works better than men, cares about the people regardless of their political affiliation.”*

According to her concluding remark, Mrs. Ky Sopheap wishes to get involved in promoting women’s political empowerment and to work to get more female candidates competing in the future elections and to have more female candidates at district level. She said she would look for qualified women and she would motivate them to have the courage to participate in politics because women always paid all of their attention on the task at hand and that they could always do things better than their male counterparts. She was thinking of training the women the way she was trained by the party. It was her hope that there would be more female candidates in the next election, and that CNRP will to win all three seats in Kampong Chhnang constituency.

Although Mrs. **Ky Sopheap** was not elected in this 5th mandate, she said she still had the motivation to do politics and to continue to her local people in terms of public services such as helping pregnant women and women going into labor at night, they could contact her at any time so she could arrange transportation for them to the health center.

Please note that Mrs. **Ky Sopheap** is a widow with four children, three daughters and one son. She used to be a grocer back in 1992. She finished Bac I (grade 9-10) at Preah Yukanthor High School. She was sent to school by her parents who thought girls deserved to be educated like boys.

These three case studies unveil that opportunities and support from political parties are needed for women’s participation in politics. Political parties shall have specific policies in written in order to promote their participation and shall have a capacity development plan on political affairs and skills via the inspiring of women to take part in short training courses and workshops. In addition, women shall be friendly, patient, committed, courageous and self-confident.

3. National Political Platforms of Political Parties on Women’s and Children’s Issues

During the official election campaign period for the 5th legislature 2013 NA elections which lasted for 30 days, from June 27 to July 26, 2013, all eight political parties actively campaigned to showcase their political platforms in relation to development of capital-provinces and the nation to voters. Over the course of this period, the two most active parties were the opposition party (CNRP) and the ruling party (CPP). In the meantime, some parties also presented their political platforms to voters related to women’s and children’s issues in the 5th legislature.

The main promises and political platforms outlined below were extracted from Radio Free Asia (RFA) and documents produced by The Advocacy and Policy Institute (API) on “Policies of political parties during their campaign for the 5th legislature NA elections”, the content of which is completely extracted from the political platforms of the eight parties contesting the 5th legislature. These political platforms and promises are also extracted from the report of COMFREL on “Women’s political participation in the 5th legislature NA elections 2013 ” from 25 communes, five districts and five provinces including Kampong Chhnang, Kampong Cham, Kampong Thom, Preah Vihear and Takeo.

Table 3: National Political Platforms of Political Parties on Women’s and Children’s Issues

The table below showed more attention should be paid by political parties related to solve women’s and children’s issues in their political platforms.

No.	Political Platforms	Political parties
1	Increasing the strengthening quality of medical care, health and social service by promoting professional code of conduct and to have policies in place to provide bonus to model doctors, to provide free service to poor people, free pregnancy check to pregnant women at state hospitals, reduce maternal, child and infants mortality rates encourage doctors to help treat people who are victims of traffic accidents by the state as a pay service.	FUNCINPEC
2	Eliminate trafficking of women and children, eliminate of production, distribution and circulation for all drug trafficking.	
3	Encourage strict law enforcement, especially the anti-corruption law, the anti-human-trafficking and sexual exploitation law, and the drug-inspection law.	
4	Promote women’s political participation and leadership in all sectors at all levels, Stemming from maternal democratic and in particular to encourage her daughter to learn, like son.	
5	Take all necessary measures to control legal and safe migration to ensure the respect of human rights according the labor law.	
6	Improve quality and safety of feeding infants, orphans children as well as individuals receiving service of youth rehabilitation across state centers and NGOs by providing proper food and accommodation, education and vocational training to acquire marketable skills.	
7	Support teachers and provide them reasonable salary. Food, clean water, study tools and adequate classrooms are made available for students at primary schools. Students in primary and secondary schools were eating their lunch at school, and stay at school until evening so their parents are free to do their jobs. Youth who cannot continue their education will receive vocational/skill training. Food will be provided to poor students, scholarships will be	RDP

	searched for supporting students to study abroad in order to expand their knowledge and exchange of experience with those from different other countries which have good relations with Cambodia.	
8	Create the department of social security and welfare to open up to cooperation from wealthy people to contribute to poverty reduction, anti-corruption, and eliminate thefts and robberies ever in Khmer society. This department subsidies to the elderly people, people with disabilities, orphans, widows, unemployed poor people, homeless people and foster care for infants and children.	
9	Violence offers suffered physical, psychological and sexual. Women and children are most vulnerable to violence because they are not strong enough to resist it. However, women have the role to learn from related materials (violence against women and laws) to echo disseminate the information to other women who are also housewives so that people are aware of the violence that takes place in their community. For instance, violence breaks out in a family when a husband hits a wife or when a husband has many mistresses and is not responsible for the family.	
10	Women must stand up against physical and psychological pain instead of bearing with it due to fear of spoiling their name or reputation as stated in the traditional laws on women which was created for men to abuse their power over women. All members of each community, especially women, must clearly understand their value although women are physically weaker than men, they are not mentally weaker.	
11	We, the people join together and cooperate with national communities, associations, national and international NGOs to care for and support healthy living and welfare of the elderly people, destitute widows. Help them get employed and find shelter for orphans so that they can attend school like other children in order to develop human resources and out of ignorance, this is a sacred goal.	
12	Strengthen the conditions and important roles of women in the society; promote morality and value of Cambodian women; eliminate the mindset of underrating the roles of women; further promote women’s participation to a wider and greater extent in the process of building and protecting the nation.	CPP
13	Continue to promote gender equity; promote women’s courage in building the economy through vocational and skill trainings and provide of opportunities to women to expand their businesses and income and to	

	build their Entrepreneurship.	
14	Increase learning opportunities for women and girls, particularly at high school and higher education.	
15	Expand access to quality health service for women and girls, especially in rural areas.	
16	Promote education program on social morality, women’s values and values of Cambodian families with the aim of spreading the culture of non-violence to build harmonious families and communities.	
17	Strengthen enforcement of the law on domestic violence and protection of victims, the law on anti-human-trafficking and sexual exploitation. In particular, implementation the national plans on prevention of violence against women in order to eliminate the behavior to use violence against women.	
18	Continue to increase the proportion of women’s participation more at all levels in all national institutions for women to participate more actively in decision-making process, create development plans and governance both at national and sub-national levels.	
19	Prioritize to the development of better child welfare by pushing the media and rigorous enforcement of the international convention on the child’s rights, in particular, to ensure that children are actually entitled to their four basic rights: <i>“the Right to survival; the Right to development; the Right to Protection and the child’s right to participate”</i> .	
20	Continue the effort to achieve the CMDGs concerning children.	
21	Strengthen the enforcement policy alternative care for children, child care in families and communities; improve the management and quality of child care at state centers and NGOs’ centers.	
22	Strictly implement the international conventions and applicable laws in order to find a good family in domestic and inter-country adoption for children; preventing all forms of child exploitation.	
23	Continue to promote education and vocational training, technical scientific knowledge and life-skill training for youth, especially youth less able, vulnerable youth, and youth with disabilities to have the ability and opportunity to create a business or seek a job in the growing labor market. Improve education, care and provision of quality health services and equity for youth; expand art, sports activities and entertainments for youth with the aim of strengthening the physicality and health as well as solidarity among youth.	
24	Allocate 25% of the national budget for education for all youth.	KAPP
25	Use of child labor under is the worst form of illegal activities; a law must be passed to impose strict prohibition.	
26	Provide necessary quality education to children free of charge under the	

	consideration of the wellbeing of children and the obligations to help their families as well as the special needs of some children and to alleviate the griefs of children in poor areas.	
27	National campaign calls to draw attention to issue oppressed child labor. In particular, all parents and employers must be educated to understand the negative effects on the use of children under age.	
28	Support industrial workers so that they receive aids and health services department, department of child care, clean and appropriate accommodation and workplace.	
29	Create special jobs for people with disabilities.	
30	Ensure that women have equal access to education by providing roles and special supports.	CNRP
31	Ensure that women receive proper health service.	
32	Ensure and protect indigenous women in using the community land and managing their traditional land.	
33	Grant equal rights to economic benefits to women.	
34	Provide assurance of positions and roles for women in the government by applying a specific quota.	
35	Ensure that women’s participation in the decision-making process.	

During the election campaign, civil society groups such as COMFREL, UN Women, CPWP, PYD, CCHR, WfP and Women for All jointly organized a National Political Platform Debate entitled “**Special Measures to Solve Women’s and Children’s Issues in Cambodia**” with participation as guest speakers from the leaders and representatives of seven political parties including CNP, FUNCINPEC, RDP, CPP, KAPP, CNRP and LDP, representatives from local and international NGOs, officials from foreign embassies, officials from the Ministry of Women’s Affairs, officials from NEC, officials from the Ministry of Interior, female commune councilors, youth representatives and community representatives, making a total of 270 participants at Sunway Hotel, Phnom Penh on July 3, 2013.

The purpose of this Debate was to provide representatives of political parties with the opportunity to present and discuss their party’s political platform in relation to special measures to solve women’s and children’s issues. Specifically to address the implementation of a quota system to increase the representation of women in politics as well as to civil society and citizens as voters with the opportunity to access information that demonstrates the need to vote in the 5th legislature NA elections 2013 in order to ensure various measures and policy change related to issues of women and children. While some of the political parties put forward their party’s strategies to solve women’s and children’s issues,

others did not address these issues separately in response to the issues of women and children. Some of the party representatives also failed to raise up the quota system settings to increase number of women’s political representations and disappointingly there was no clear commitment to a reform of electoral law. However, some of the parties did show their support for the proposed quota system to increase the number of elected women at all levels or presented their mechanism for increasing the proportion of women in politics.

Table 4: Support of political parties for settings the quota system to increase the number of elected women’s political representatives for the 5th legislature

No.	Quota system settings to increase the number of elected women’s political representatives	Political parties
1	CNP’s representative expressed clear support for minimum quota system 30% for female’s political representation.	CNP
2	Representative of FUNCINPEC also said that they have a promotion strategy to increase promote women’s political representation and think a target of just under 30% is fine.	FUNCINPEC
3	RDP’s representative would not commit to a quota system settings but highlighted the 35.58% titular women candidates (37) in their candidate list for RDP for the 5 th legislature general election.	RDP
4	Representative of CPP said that, whilst there was no quota system within the party itself, the goal to increase the proportion of female in leadership in the government had been set.	CPP

4. Women Members of NEC, PEC, CEC and PSC

There are very few women working in the position of controlling and managing the 5th legislature NA elections 2013. There is only one woman among the nine members of the NEC, decreased by one compared to NA elections 2008 there were two women members. There are also only **64** women, equaling **18.44%**, out of 347 people working at the office of NEC. The number of women are still low at the lower election commissions: there are **124** women, equaling **13.38%**, out of a total of 927 people working at capital-Provincial Election Commissions (PEC) despite of a **3% (2)** increase compared to the 4th legislature NA elections 2008 with only 122 women, equaling 10% of the total number

and **1,195 women**, equaling **14.64%**, out of a total of 8,165 people at Commune Election Commissions (CEC). Surprisingly, there are more women at the lowest levels: there are **47,913** women, equaling **42.01%**, out of a total of 114,054 polling station officials (PSO) working at the Polling Station Commission (PSC) and ballot counting commission. This number is a moderate increase of **9.72% (18,362)** compared to the 4th legislature 2008 general election with only 29,552 women, equaling 32.29% of the total number.

The COMFREL report³ on “*Women’s Political Participation in 2013 NA elections*” found that on the polling day, only 49 out of the 60 polling stations had a female PSO, combining for a number of **113 women (31.39%)** out of a total of 360 PSO, and most of them held the position of *secretary, first assistant and second assistant*.

5. Female Observers

During the organization of the 5th legislature NA elections, local and international NGOs, foreign embassies in Cambodia and political parties in the communes and polling in the capital, city and province in order to observe the election process. The official figures released by NEC⁴ do

³COMFREL deployed 60 female long and short term observers in 25 communes within five provinces (Kampong Thom, Kampong Cham, Kampong Chhnang, Takeo and Preah Vihear)

⁴Handbook of NEC on the 5th legislature National Assembly elections published on September 5, 2013

not indicate the number of female observers and female representatives of political parties but the total figures:

❖ National Observers

40,142 national observers permitted by NEC came from 35 Associations and NGOs. According to the source from COMFREL, **11,468** of them were COMFREL observers of which **4,409** were women, equaling **38.44%**. This number of national observers increased, by **8,880 (28.40%)** compared to the 4th mandate 2008

with only 31,261.

❖ International Observers

292 international observers This number has decreased by **300 (50.67%)** compared to the 4th mandate with 592 international observers of which 32.77% were women observers.

❖ Representative of Political Parties

99,481 representative of political parties permitted by NEC at polling stations for the 2013 general election. **19,009** of them came from CPP along with a total of **19,013** reserves; **18,012** of them came from CNRP along with a total of **17,514** reserves; **14,839** of them came from FUNCINPEC along with a total of **10,044** reserves.

6. Female Voters

Voter list revision and voter registration

The case studies conducted by COMFREL found that during the voter list revision and voter registration, there were irregularities related to disrespect for the procedures such as disrespect for the working time that affected some women. In the case at Veal Vong sangkat, Kampong Cham town, Kampong Cham province most of the female are sellers and are busy doing their business at the market, with less free time usually between 16:00 to 17:00 PM, they go and check their name in the voter list and register to vote. However, when they arrived at the office of voter list revision and voter registration, the officers had already closed the office, making it difficult for them to ask for information related to the voter list revision and some did not register for the 2012 which is also a reason preventing women from participating in elections that affect the political rights of the voters. Case studies and monitoring reports of women during the voter list revision and voter registration in 2012 revealed that some women in 10 communes/sangkat and districts/towns including *Baray and Roka Khnong sangkat (Daun Keo town, Takeo province), Kampong Pranak and Palhal sangkat (Preah Vihear town, Preah Vihear province), Kdey Daung commune (Kampong Svay district) and Damrey Chaoan Khla commune (Stung Sen town, Kampong Thom province), Veal Vong and Sambo Meas sangkat (Kampong Cham town, Kampong Cham province); Pae and Phsar Chhnang sangkat (Kampong Chhnang town, Kampong Chhnang province)* did not have enough time to obtain comprehensive information on voter list revision and voter registration in 2012 because the housewife is mostly busy with housework and some are busy with small businesses. They all are also occupied with taking care of their children, grandchildren and their families, as well as working in their respective roles, and are less considered or concerned about their rights to participate in the voter list revision and voter registration process, which is an important stage for them to have the rights to go to vote on the election day.

Disfranchisement of Women voter in the voter list

According to the results SVRA Plus, COMFREL found that the voter lists were not quality and voter deletion showcased errors in the implementation of the procedure. **13.50%** of over **1.25** million registered voters, **62.80%** of them were women had no data recorded on the voter list for the 2013 national election (Their name could not be found or their name had been changed entirely).

Election Campaign

During the official election campaign period for the 5th legislature NA elections 2013, which lasted for 30 days from June 27 to July 26, 2013, all eight political parties’ actively campaigned to showcase their political platforms in relation to capital and provinces development as well as the nation to voters. It is worth pointing out that during the election campaign for the 5th legislature, people as voters of both

sexes, including those with and without name on the voter list, actively and voluntarily participated in the campaign parades of their favorite parties, especially the opposition party-CNRP; this is unprecedented with most of them being youth, and an estimated of around **50%** of them were female youth (young women). According to the information from NGOs and

associations working with youth, there were five different types of youth who participated actively in the election campaign: (1) Youth who wanted to find out the political platforms of political parties; (2) Youth who wanted to enter politics and to become candidates; (3) Youth who wanted to see immediate results; (4) Youth who wanted to see long-term results and (5) Youth who came along with their friends just to have fun.

COMFREL’s monitoring report on women revealed women participated in the election campaign an average of **30% to 50%** of party supporters or participants in the five target provinces of COMFREL (Kampong Thom, Kampong Cham, Kampong Chhnang, Takeo and Preah Vihear).

Election Day

There were a total of **9,675,453** registered voters and voter revision on the official voter list of which **5,081,843** were women, accounting for **52.52%**⁵ of the total number, for the 5th legislature NA elections 2013.

Voter turnout was only **6,735,244**, equaling **69.61%** of the total voters with more women voters than men voters going to vote on Sunday July 28, 2013.

2,940,209 eligible voters, accounting for **30.38%** of the total number did not turnout and/or did not vote. Of these a big number of women voters reported various main obstructions of their right to vote on the polling day such as (1) *their names were missing and they could not find their names on the voter list;* (2) *names and personal data on the*

⁵2012 report on registered voters by age and sex released by NEC on January 11, 2013

voter list was incorrect; (3) they did not have identity documents; (4) they were busy with housework and farm work and (5) they had migrated.

The monitoring report on women by COMFREL also found that more women than men, **11,579 women (over 55%) out of the approximate total of 20,233** voters, going to vote in all **59 out of 60** polling stations in the five target provinces of COMFREL had irregularities on women voters. With women reporting **83 cases** (except for Kampong Thom province) such as **23 cases** of wrong data (name or sex or date of birth), **22 cases** of not finding their name (missing name), **20 cases** of being listed on the voter list but being without identity documents, **6 cases** of not having their name on the voter list, **4 cases** of not having their name on the voter list despite the voters having voted in 2008 and/or 2012, **4 cases** in which the voters could not find their polling stations, **1 case** of their name having already been marked as had voted, **1 case** in which the polling station was relocated but the voter was never informed and **2 cases** of irregularities which led to the loss of secrecy in voting. As a matter of fact, at code of polling station 0388 in Kampong Cham province, a voter walked behind a voting voter and peeked at the voting.

The nationwide rapid survey conducted by COMFREL on July 29, 2013, a day after the election day on “**Voters who did not go to vote or have no indelible ink on their finger**” shows that **2,026** women, equaling **52.4%** of the total 4,103 interviewees. Among the women did not vote (those who did not have the indelible ink on their finger), **49.3%** of them said that they did go to the polling station, but met obstacles preventing them from voting. **41.7%** of the women who did not vote told us that they wanted to go to vote but they could not make it. **9%** of them said that they simply did not want to go to vote.

49.3% of the women did not vote said that they did go to the polling station, but they did not vote due to the following obstacles:

Percentage (%)	Obstacle
31.4%	They did not have identity documents for voting
27.7%	They could not find their name on the voter list
10.4%	They had enough documents but the data was wrong
10.5%	Others
9.8%	They did not have the voter information notice
4.7%	They could not find the polling station
2.8%	The polling station was a mess or they had to line up for a long time
2.1%	The polling station officials did not help them to vote first
0.6%	Someone was observing my voting

41.7% of the women did not vote said that they wanted to go to vote but they could not make it because:

Percentage (%)	Obstacle
35.9%	They had not registered their name on the voter list
13.6%	They were sick
12.3%	They lived far away from the voting location
10%	They were busy with housework
6.3%	They were not informed of the election
3.5%	Taxi rates were higher
3.4%	They did not receive the information notice so they thought they did not have the right to vote
2.4%	Their workplace did not permit them to go to vote
5.3%	It would cost them a lot money to vote
6.5%	Others
0.9%	They did not understand the voting procedure

9% of the women did not vote said that they simply did not want to go to vote Because:

Percentage (%)	Obstacle
42.6%	They thought it was not important
26.9%	They were busy with their small business
15.5%	They were busy with housework
4.4%	They did not like the parties or candidates
2.4%	There were threatened to not go to vote
2.7%	There were told not to go to vote
4.6%	Others
0.9%	They were paid to not go to vote

III. Conclusion and summary

There was decrease number of elected female representatives due to the lack of political commitment from the parties, especially the parties with the highest potential, namely CNRP and CPP.

In addition, the government has no special measures in increasing the proportion of female leaders at national level especially for implementation in accord with the CEDAW for providing opportunities and supporting women’s political participation which cause to Cambodia still faces challenges in achieving its CMDG.

In Cambodia context, in order to get female candidates having the chance to be elected, the leaders of the political parties have to place female candidates *at the capital or province constituency where their popularity is highest, to place them at target areas where the plan is to compete to win and placing women candidates at the top of their party lists.*

During election campaign period for the 5th legislature, people of both sexes, including those with and without name on the voter list, actively and voluntarily participated in the campaign parades of their favorite parties, especially the opposition party-CNRP; this is unprecedented with most of them being youth.

More attention should be paid by political parties related to solve issues of women and children in their political platforms. Some parties showed their support for a quota system to increase the number of elected female’s political representation at all levels or have a mechanism to increase the proportion of female leaders.

More women voters than men voters went to vote on Sunday, July 28, 2013.

Female voters faced more problems than their male counterparts. 62.80% of women out of about 1.25 million registered voters who had no data recorded on the official voter list for the national election 2013 (their name could not be found or had been changed entirely).

Female voters did not turnout and/or did not vote because they faced a number of main irregularities which affected their right to vote in cases where their names were missing and they could not find their name on the voter list, their name and personal data on the voter list was incorrect, they did not have identity documents, and a host of other reasons such as they were busy with housework and framework, they were busy with small business, they did not think it was necessary, they did not register to vote and they had migrated.

IV. Recommendations

To improve gender equality and women’s political empowerment, some measures should be implemented:

Quota system

- A temporary special measure should be taken immediately to implement a gender quota system as an effective solution to increase the number of women in the government and the national assembly for the 5th legislature and to make efforts to achieve equality between male and elected female’s representatives as well as equal political power from local to national level in the future. This gender quota should be amend the existing electoral laws that can be improved adding criteria to political party’s candidate registration procedure that achieve the required 40% quota for women candidates at the top of party lists or sandwiches system.
- Establishing and implementing gender quota system within internal party regulations as an immediate mechanism to increase the number of female candidates and the number of women on party internal governing boards and in other decision-making structure within the parties.
- Create a state funding policy allocated out of the national budget to finance political parties providing capacity-development for political roles and elections to female candidates.

Eliminate of all forms of discriminations against women

- Providing opportunities to women and eliminating of all forms of discrimination in order to promote and improve women’s participation in political and ensure equality of female and male elected representatives.

Strengthening of women’s abilities

- It is necessary to encourage female candidates and female elected through capacity development that increase their confidence and effectiveness of work after being elected. In particular, there should be training for potential female leaders and the next generation of female political activists.
- To provide opportunity to young women in their political parties structure to play an active role in policy setting and monitoring of their party agenda.

Sharing information through media

- Information must be accessible to people nationwide through the media. The media and E-social media such as TV, radio, newspaper, Facebook, blog, Twitter, Youtube, Ustream, Skype etc. The media and E-social media has a responsibility to share information and broadcast to the public, especially the local communities the importance and roles of women in politics and elections, the duties and achievements of women before and during their term in office, their decision making, administration and resource management etc. Other needs include the necessity of increase the effectiveness of transferring information and educating people on the role of parliamentarians, their responsibilities and mandate (their administrative power under the law). Only in this way will citizens become more aware of the influence of female candidates (both candidates and elected).

Strengthening of law enforcement

- The strengthening of legislative power and law enforcement and to achieve independence and betterment of the judicial system to protect women from all forms of gender based violence: domestic migration, trafficking, rape and domestic violence; to abolish the culture of impunity that exist around these crimes and to punish those who abuse their roles and duties.

അന്തര *End* അന്തര

Appendix 1

ឧបសម្ព័ន្ធ ទី១៖ ចូលរួមស្ត្រីចូលរួមក្នុងវិស័យនយោបាយនៅកម្ពុជា ពីនីតិកាលទី១ ដល់នីតិកាលទី៥

នីតិកាល (ឆ្នាំ)	ចំនួន គណបក្ស	ចំនួនបេក្ខជន			ជាប់ឆ្នោត (គ្រាម)			បុគ្គលិកកាល	
		សរុប (ស-ប)	#ស្ត្រី	%ស្ត្រី	សរុប (ស-ប)	#ស្ត្រី	%ស្ត្រី	#ស្ត្រី	%ស្ត្រី
១៩៩៣					១២០	៥	៤,១៦%		
១៩៩៤	៣៨				១២២	១៤	១១,៤៧%		
២០០៣	២៣			២៧%	១២៣	១៥	១២,១៩%	២៥	២០,៣២%
២០០៤	១១	១១៦២	១៧២	១៥,៧០%	១២៣	១៤	១៤,៦៣%	២៦	២១,១៣%
						២៧ (រដ្ឋបាល ២(ខ))	២២%		
២០១៣	៨	៨៦៦	១៦៨	១៩,៧៦%	១២៣	១៦ (លទ្ធផល បណ្តោះ អាសន្ន)	១៣%		
						២៨ (លទ្ធផល ផ្លូវការ)	២០,៣៣%		

Appendix 2

Number of Women Candidates by Province

No	Provinces/ Municipalities	Candidate	#Women	%Women
1	Banteay Meanchey	42	7	16.66%
2	Battambang	56	13	23.21%
3	Kampong Cham	108	11	10.18%
4	Kampong Chhnang	32	7	21.87%
5	Kampong Speu	48	8	16.66%
6	Kampong Thom	48	10	20.83%
7	Kampot	48	6	12.5%
8	Kandal	88	26	29.54%
9	Koh Kong	7	2	28.57%
10	Kratie	21	4	19.04%
11	Mondolkiri	6	2	33.33%
12	Phnom Penh	84	21	25%
13	Preah Vihear	7	1	14.28%
14	Prey Veng	77	10	12.98%
15	Pursat	32	7	21.87%
16	Ratanakiri	7	2	28.57%
17	Siem Reap	42	8	19.04%
18	Preah Sihanouk	7	1	14.28%
19	Stung Treng	7	1	14.28%
20	Svay Rieng	35	9	25.71%
21	Takeo	64	9	14.06%
22	Kep	6	1	16.66%
23	Pailin	7	1	14.28%
24	Oddor Meanchey	7	1	14.28%
Grand Total		886	168	18.96%

Appendix 3

Number of Elected Women by Province

No	Provinces/Municipalities	Total	#Women	%Women
1	Banteay Meanchey	6	1	16.66%
2	Battambang	8	2	25.00%
3	Kampong Cham	18	1	5.55%
4	Kampong Chhnang	4	1	25.00%
5	Kampong Speu	6	0	0%
6	Kampong Thom	6	0	0%
7	Kampot	6	1	16.66%
8	Kandal	11	4	36.36%
9	Koh Kong	1	0	0%
10	Kratie	3	2	66.66%
11	Mondulkiri	1	0	0%
12	Phnom Penh	12	4	33.33%
13	Preah Vihear	1	0	0%
14	Prey Veng	11	0	0%
15	Pursat	4	1	25.00%
16	Ratanakiri	1	0	
17	Siem Reap	6	2	33.33%
18	Preah Sihanouk	1	0	0%
19	Stung Treng	1	0	0%
20	Svay Rieng	5	3	60%
21	Takeo	8	2	25%
22	Kep	1	0	0%
23	Pailin	1	1	100%
24	Oddor Meanchey	1	0	0%
Grand Total		123	25	20.33%

**ឧបសម្ព័ន្ធ ទី៤៖ ស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងរាស្ត្រតាមមណ្ឌលរាជធានី ខេត្ត
(ចំនួនកៅអីយោងតាមលទ្ធផលផ្លូវការរបស់គណបក្សសម្រាប់ប្រកាសថ្ងៃទី០៨ ខែកញ្ញាឆ្នាំ២០១៣)**

ល.រ	ព័ត៌មានខេត្ត	 គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា						 គណបក្សសង្គ្រោះជាតិ						
		# កៅអី	ស្ត្រីជាប់ឆ្នោត នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣					# កៅអី	ស្ត្រីជាប់ឆ្នោតនីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣					
			# ស្ត្រី	%	ឈ្មោះស្ត្រី តំណាងរាស្ត្រ	ឆ្នាំ កំណើត	ឈរ ល.រ		# ស្ត្រី	%	ឈ្មោះស្ត្រី តំណាងរាស្ត្រ	ឆ្នាំ កំណើត	ឈរ ល.រ	
១	បន្ទាយមានជ័យ	៤	១នាក់	២៥%	នួម សុភ័ណ	១៩៥៥	៥	២	០					
២	បាត់ដំបង	៥	១នាក់	២០%	លីគឹមលៀង	១៩៤៨	៥	៣	១នាក់	៣៣.៣៣%	មួរ សុខហួរ	១៩៥៤	១	
៣	កំពង់ចាម	៨	១នាក់	១២.៥%	ចែម សាវី	១៩៥៤	១២	១០	០					
៤	កំពង់ឆ្នាំង	២	១នាក់	៥០%	កែ ច័ន្ទមុនី	១៩៥៩	៣	២	០					
៥	កំពង់ស្ពឺ	៣	០					៣	០					
៦	កំពង់ធំ	៣	០					៣	០					
៧	កំពត	៣	១នាក់	៣៣.៣៣%	អ៊ុន សុគន្ធា	១៩៥៥	៦	៣	០					
៨	កណ្តាល	៥	២នាក់	៤០%	យួន សុដារី	១៩៥២	២	៦	២នាក់	៣៣.៣៣%	ពត ពៅ	១៩៥៥	៥	
					ហូ ល្អាន	១៩៤៧	៤				តែ ច័ន្ទមុនី	១៩៥៧	៦	
៩	កោះកុង	១	០					០	០					
១០	ក្រចេះ	២	២នាក់	១០០%	ស៊ុន សារឿន	១៩៤២	៣	១	០					
					ត្រឹង ថារី	១៩៥១	២							
១១	មណ្ឌលគិរី	១	០					០	០					
១២	ភ្នំពេញ	៥	២នាក់	៤០%	គ្រួច សំអាង	១៩៥៣	៩	៧	២នាក់	២៨.៥៧%	ជូឡុង សូម្បី	១៩៥០	១	
					ឡោក ខេង	១៩៥៥	១០				លី ស្រីវណា	១៩៦៩	៦	
១៣	ព្រះវិហារ	១	០					០	០					
១៤	ព្រៃវែង	៥	០					៦	០					

១៥	លោកស៊ាន់	៣	១នាក់	៣៣.៣៣%	ឯម ប៉ុណ្ណា	១៩៥៧	៤	១	០				
១៦	គេនគីរី	១	០					០	០				
១៧	ស្រៀមរាម	៤	១នាក់	២៥%	ពៅ សារឿន	១៩៤៧	៤	២	១នាក់	៥០%	កែ សុវណ្ណរតន៍	១៩៦២	១
១៨	ព្រះសីហនុ	១	០					០	០				
១៩	ស្តីងរៀង	១	០					០	០				
២០	ស្វាយរៀង	៣	៣នាក់	១០០%	ម៉ែន សំអន	១៩៥៣	១	២	០				
					ឈុន សារីម	១៩៥០	២						
					ដូងវណ្ណា	១៩៥៣	៣						
២១	សាន់តេ	៤	១នាក់	២៥%	និន សាផុន	១៩៤៨	២	៤	១នាក់	២៥%	ទេព សុទ្ធី	១៩៧៣	
២២	កែម	១	០					០	០				
២៣	ម៉ែនលិន	១	១នាក់	១០០%	បាន ស្រីម៉ុំ	១៩៧៥	១	០	០				
២៤	ឧត្តរមានជ័យ	១	០					០	០				
សរុប		៦៨	១៨	២៦.៤៧%				៥៥	៧	១២.៧២%			
		កោរទី	នាត់					កោរទី	នាត់				

គណៈកម្មាធិការដើម្បីការបោះឆ្នោតដោយសេរី និងយុត្តិធម៌ កម្ពុជា

Committee for Free and Fair Elections in Cambodia

គណៈកម្មាធិការដើម្បីការបោះឆ្នោតដោយសេរី និងយុត្តិធម៌ COMFREL

The Face of Women's Political Participation and 5th mandate National Assembly Election 2013

The Khmer article released on 25 June 2013

ទស្សនៈ : សង្គមប្រជាធិបតេយ្យដែលមានការប្រកួតប្រជែងគ្នាដោយសេរី និងយុត្តិធម៌ ជាពិសេសការបោះឆ្នោតតាមបែបប្រជាធិបតេយ្យ ត្រូវបានលើកកម្ពស់ និងលទ្ធផលនៃការបោះឆ្នោតត្រូវបានលើកកម្ពស់ដើម្បីនាំមកនូវផលប្រយោជន៍ដល់ប្រជាជន។
 Vision : A democratic society that democratization in particular democratic elections are promoted and qualified to bring benefits to people.

Women’s Political participation in the 2013 National Assembly Election for the 5th Mandate facing shortage of funds and written policy on promoting women’s political participation as well as the barrier of women voters from the voter list revision and voter registration process, opportunity to stand as a candidate and voting participation.

Political activities are still in the narrow and challenges for women having an opportunity to stand as a candidate in the coming elections. Some political parties contesting the 5th Mandate National Assembly Elections have raised concerns about the financial needs of the parties regarding candidate nomination. If members of a party have adequate financial support (be able to), they then have the opportunity to stand as a candidate along with showing that they have the ability, popularity, level of commitment and established political background. Additionally, the lack of mechanisms in supporting and providing opportunities that is affirmative action to promote women's participation in politics, such as having no clear written policy in party and election law. The entire problem is a huge barrier for women candidates aiming to stand for elections. Recently, the results of the registration of political parties and list of candidates listed a total of 886 titular candidates, of which 168 (18.96%) were women candidates and only 12.16% at the top of the party list from 1st to 3rd ranking for all 8 political parties. The number of women candidates increased slightly, by 4.16% from 14.80% in the 4th mandate of 2008 to 18.96% in the 5th mandate of 2013. Even though the number of women candidates has gradually increased over time, the numbers are still low. Two of the most popular parties; Cambodian People’s Party (CPP) and Cambodian National Rescue Party (CNRP) included fewer female candidates than the smaller parties. The CPP had 20 (16.26%), same as during 4th mandate of 2008 and the CNRP had 12 (9.75%), a smaller number that is far from what civil society asked of the political parties, which is to place women candidates in at least 30% for the 5th mandate National elections.

According to a recent case study completed by COMFREL, it was found that during the voter list revision and voter registration there was irregularities related to unrespect the procedures such as disrespect working time that affected some women. For instance, in the case at Sangkat Veal Vong, Kampong Cham Municipal, Kampong Cham Province most of the women are sellers and are busy working in the market,

ទីស្នាក់ការកណ្តាល : ផ្ទះលេខ ១៣៨ ផ្លូវ ១២២ សង្កាត់ ទឹកល្អក់ ១ ខណ្ឌ ទួលគោក រាជធានីភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
Central Office : #138, Street. 122, Teuk Laak I, Tuol Kork, Phnom Penh, CAMBODIA.
 P.O. Box 1145, Phone : (855) 23 884 150 Fax: (855) 23 885 745 E-mail : comfrel@online.com.kh Website: www.comfrel.org

with less free time usually between 16:00 to 17:00 PM, they go and check their name in the voter list and register to vote. However, when they arrived at the Office of Voter List Revision and Voter Registration, the officers had already closed the office. Therefore, it was very difficult for them to ask for information related to the voter list revision and some did not register for the year 2012 which is also a reason to prevent women from participating in elections that affect the political rights of the voters. Monitoring reports and case studies of women during voter list revision and voter registration in 2012 revealed that some women in 10 Communes/Sangkats and Municipals/Districts; *Baray and Rokaknong Sangkat* (Doun Keo Municipal, Takeo Province), *Kampong Branaak and Palhal Sangkat* (Preah Vihear Municipal, Preah Vihear Province), *Kdeydong Commune*(Kampong Svay District) and *Domrey Chhornkla Sangkat* (Stung Sen Municipality, Kampong Thom Province), *Veal Vong and Sambormeas Sangkat* (Kampong Cham Municipality, Kampong Cham Province), *Phaa and Phasa Chhnang Sangkat* (Kampong Chhnang Municipal, Kampong Chhnang Province), did not have enough time to obtain sufficient information on Voter List Revision and Voter Registration in 2012. The housewife is mostly busy with housework and some are busy with small business. They all are also occupied with taking care of children and families, as well as to go working in their respective roles, and less considering or concerning on their rights to participate in the election process from voter list revision and voter registration, which is an important stage for them having rights to vote on election day.

According to the results SVRA Plus, COMFREL found that voter list were not quality and voter deletion showcased errors in the implementation of the procedures. There are 13.50% of registered voters had no data recorded on the voter list for the 2013 national election (Their name could not be found or their name had been changed entirely). This means that some 1.25 million registered (62.80% was women) voters are likely to lose their right to vote in the 2013 upcoming election.

So COMFREL can predictively assume on the women’s participation that the coming 5th mandate National Assembly Election 2013, the number of women elected as member of parliament (MP) **might be decreased** and, hence, will not reach Cambodia’s Millennium Development Goals (CMDG) that stipulate that by 2015 at least 30% of elected officials should be women at the national level (According to the fewer number of women candidates of two most popular political parties, political situation, the case study and research were found recently). Furthermore, COMFREL anticipates that if on election-day still there is missing-name or cannot find the name of the voters in the official voter list; we can estimate that the challenges of loss voting right of women voters more than male voters due to the number of women voters in the official voter list is 52.50%.

For more information, please contact:

*Mrs. **Sonket Sereyleak**, Education and Gender Coordinator of COMFREL*

Mobile: 017 49 40 04

E-mail: sereyleak@comfrel.org

សេចក្តីផ្តើមការណ៍រួម

ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី១០ ខែកក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣

សង្គមស៊ីវិលអំពាវនាវឱ្យគណបក្សនយោបាយលើកកម្ពស់បញ្ហាស្ត្រី និងកុមារបន្ថែមទៀត

នៅថ្ងៃទី០៣ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៣ ក្រុមអង្គការសង្គមស៊ីវិល("សង្គមស៊ីវិល") បានរួមគ្នារៀបចំ វេទិកាពិភាក្សាកម្មវិធីនយោបាយថ្នាក់ជាតិស្តីពី "វិធានការពិសេសដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាស្ត្រី និងកុមារ នៅកម្ពុជា"(វេទិកាពិភាក្សា)។ សង្គមស៊ីវិលសូមស្វាគមន៍ចំពោះការពិភាក្សារបស់តំណាងគណបក្ស នយោបាយទាំង៧ក្នុងចំណោមគណបក្សទាំង៨ ដែលចូលរួមប្រកួតប្រជែងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំង តំណាងរាស្ត្រនៅថ្ងៃអាទិត្យ ទី២៨ កក្កដា ២០១៣។ តំណាងគណបក្សនយោបាយបានបង្ហាញពីគោល នយោបាយរបស់ខ្លួនទាក់ទងនឹងវិធានការពិសេសដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាស្ត្រីនិង កុមារនៅកម្ពុជា ហើយផ្ដោតជាពិសេសទៅលើការអនុវត្តប្រព័ន្ធការដើម្បីបង្កើនចំនួនតំណាងស្ត្រីក្នុងនយោបាយ នៅ គ្រប់កម្រិតថ្នាក់សម្រេចចិត្ត។

ខណៈដែលគណបក្សនយោបាយមួយចំនួនបានលើកឡើងនូវ យុទ្ធសាស្ត្ររបស់គណបក្សខ្លួន ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាស្ត្រីនិងកុមារ ក៏មានគណបក្សមួយចំនួនមិនបានដាក់ចេញនូវគោលនយោបាយ ដាច់ដោយឡែកក្នុងការឆ្លើយតបទៅនឹងបញ្ហាស្ត្រីនិងកុមារផងដែរ។ តំណាងគណបក្សនយោបាយខ្លះក៏ មិនបានលើកឡើងពីបញ្ហាប្រព័ន្ធការ ដើម្បីបង្កើនចំនួនតំណាងស្ត្រីក្នុងនយោបាយ ហើយក៏មិនមានការ ប្តេជ្ញាអ្វីដាក់លាក់ដើម្បីកំណែទម្រង់ច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតដែរ។

តាមការពិភាក្សានេះ សង្គមស៊ីវិលសូមស្នើឱ្យគណបក្សនយោបាយទាំងអស់បង្កើតយុទ្ធសាស្ត្រ និងគោលនយោបាយដាច់ដោយឡែកដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងបញ្ហាស្ត្រី និង កុមារ សម្រាប់រដ្ឋសភានីតិ កាលទី៥នេះ។ សង្គមស៊ីវិលសូមស្នើនូវអនុសាសន៍មួយចំនួនដែលគួរបញ្ចូលក្នុងគោលនយោបាយ របស់គណបក្ស មានដូចខាងក្រោម៖

- ការអនុវត្តនីយកប្រព័ន្ធការយេនឌ័រស្ម័គ្រចិត្តក្នុងបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងគណបក្សនយោបាយដែលជា យន្តការបន្ទាន់ដើម្បីបង្កើនចំនួនបេក្ខជនស្ត្រី និងចំនួនស្ត្រីក្នុងគណៈកម្មាធិការគ្រប់គ្រងរបស់ គណបក្សនយោបាយ ព្រមទាំងរចនាសម្ព័ន្ធនៃការសម្រេចចិត្តរបស់គណបក្សនយោបាយផង ដែរ ។
- គាំទ្រលើកំណែទម្រង់ច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតដោយតម្រូវឱ្យមានដាក់បញ្ចូលកូតាសម្រាប់ បេក្ខជនឈរឈ្មោះជាចាំបាច់ ដើម្បីធានាឱ្យមានតំណាងស្ត្រីនៅគ្រប់លំដាប់នៃការគ្រប់គ្រង និង គ្រប់លំដាប់ថ្នាក់នយោបាយ។
- ការប្រើប្រាស់បណ្តាញផ្សព្វផ្សាយឱ្យមានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការលើកកម្ពស់សិទ្ធិស្ត្រី សិទ្ធិកុមារ ដើម្បីធានាក្នុងការទទួលបានយុត្តិធម៌ និងដើម្បីលើកស្ទួយសេរីភាពខាងការបញ្ចេញមតិ និងការ ទទួលបានព័ត៌មានពេញលេញ ។
- ការផ្តល់ជូនប្រជាពលរដ្ឋ ជាពិសេសស្ត្រីនូវប្រភពបណ្តាញផ្សព្វផ្សាយឱ្យកាន់តែទូលំទូលាយ គ្រប់មូលដ្ឋានទូទាំងប្រទេស ក្នុងគោលបំណងលើកទឹកចិត្តឱ្យស្ត្រីចូលរួមក្នុងវិស័យនយោបាយ

លើកកម្ពស់សមភាពយេនឌ័រ និង គ្មានការរើសអើង ទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាលើស្ត្រី និងបង្កើន ព័ត៌មានអំពីការថែរក្សាសុខភាព។

- ពង្រឹងអំណាចនីតិបញ្ញត្តិ និងការអនុវត្តន៍ច្បាប់ឲ្យមានលក្ខណៈល្អប្រសើរឡើងក្នុងការការពារ ស្ត្រីដែលរងគ្រោះដោយសារបញ្ហាចំណាកស្រុក ការជួញដូរ ការរំលោភសេពសន្ថវៈ អំពើហិង្សា ដោយផ្អែកលើយេនឌ័រ ដើម្បីលុបបំបាត់នូវវប្បធម៌និទណ្ឌភាពដែលកើតមានឡើងលើបទឧក្រិដ្ឋ ទាំងនេះ និងដាក់ទោសទណ្ឌចំពោះជនទាំងឡាយណាដែលរំលោភលើតួនាទីនិងភារកិច្ចរបស់ ខ្លួន។
- ផ្តល់ឲ្យស្ត្រីទទួលបានការអប់រំកាន់តែប្រសើរឡើង ដែលជាមធ្យោបាយដើម្បីបង្កើនឱកាសនិង សមត្ថភាពស្ត្រីក្លាយជាអ្នកតំណាងក្នុងនយោបាយនៅគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ និងគ្រប់វិស័យផងដែរ និង
- អនុវត្តយុទ្ធសាស្ត្រដាក់លាក់ដើម្បីទប់ស្កាត់អាត្រាក្មេងស្រីបោះបង់ចោលការសិក្សាភិរតខ្ពស់។ ឆ្លើយតបទៅនឹងដំណើរការនេះ គណៈកម្មការរៀបចំមានប្រសាសន៍ថា៖
“យើងជឿជាក់ថាវេទិកាពិភាក្សានេះគឺជាឱកាសដ៏សំខាន់សម្រាប់អ្នកបោះឆ្នោតក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្ត ថាគេគណបក្សណាដែលមានចែងពីវិធានការពិសេសដើម្បីដោះស្រាយ បញ្ហាស្ត្រីនិងកុមារនៅកម្ពុជានៅក្នុងកម្មវិធីនយោបាយគណបក្សរបស់ខ្លួន មុននឹងការបោះ ឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រនាថ្ងៃទី២៨ ខែកក្កដា ២០១៣។ យើងសូមលើកទឹកចិត្តដល់ ម្ចាស់ឆ្នោតទាំងអស់ចូលរួមទៅបោះឆ្នោតទៅតាមឆន្ទៈ ឬ មនសិការរបស់ខ្លួនពិតប្រាកដ។”

វេទិកាពិភាក្សានេះរៀបចំឡើងដោយមានកិច្ចសហការពី គណៈកម្មាធិការដើម្បីការបោះឆ្នោត ដោយសេរីនិងយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា (“ខុមហ្វ្រែល”) មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា (“ម.ស.ម.ក”) គណៈកម្មាធិការលើកស្ទួយស្ត្រីក្នុងវិស័យនយោបាយ (“គសន”) អង្គការអន្តរជាតិអេស្បាញ សន្តិភាពនិងអភិវឌ្ឍន៍ (“PYD”) អង្គការចំរើនស្ត្រី (“WFP”) និងក្រុមស្ត្រីដើម្បីទាំងអស់គ្នា នៅសណ្ឋាគារសាន់ដេ រាជធានីភ្នំពេញ។ វេទិកានេះមានគោលបំណងផ្តល់ឲ្យគណបក្សនយោបាយនូវវេទិកាដៃគូពិភាក្សាអំពីកម្មវិធី នយោបាយគណបក្សទាក់ទងនឹងការដោះស្រាយចំពោះបញ្ហាស្ត្រី និងកុមារ និងឆ្លើយតបទៅនឹងបញ្ហា ដែលអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងសង្គមស៊ីវិលបានរកឃើញក្នុងកិច្ចពិភាក្សានិងសកម្មភាពអភិវឌ្ឍន៍ ជាច្រើនជាមួយប្រជាពលរដ្ឋកន្លងមក។ វេទិកានេះក៏មានគោលបំណងផ្តល់ឱកាសឲ្យអង្គការ សង្គមស៊ីវិល និងប្រជាពលរដ្ឋទទួលបានព័ត៌មានដែលបង្ហាញពីភាពចាំបាច់ក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាង រាស្ត្រឆ្នាំ២០១៣ ព្រមទាំងដើម្បីធានាថាឲ្យមានការផ្លាស់ប្តូរគោលនយោបាយ និងសកម្មភាព ទាក់ទង នឹង សិទ្ធិស្ត្រី និងកុមារ។

ព័ត៌មានបន្ថែម សូមទាក់ទង៖

លោកស្រី **ស៊ីនកេត សិរិលក្ខណ៍** អ្នកសម្របសម្រួលកម្មវិធីអប់រំ និងយេនឌ័រនៃខុមហ្វ្រែល តាមរយៈលេខទូរស័ព្ទ [+855 \(0\)17 49 40 04](tel:+855(0)17494004) ឬ អ៊ីម៉ែល៖ sereyleak@comfrel.org

លោកស្រី **ម៉ែន រណ្ណារី** មន្ត្រីសម្របសម្រួលកម្មវិធីនៃ គសន តាមរយៈលេខទូរស័ព្ទ [+855 \(0\)16 949 997](tel:+855(0)16949997) ឬ អ៊ីម៉ែល៖ pc@cpwp.net

លោកស្រី **ជរ ច័ន្ទធីតា** អ្នកសម្របសម្រួលគម្រោងលើកស្ទួយសមាសភាពស្ត្រីក្នុងវិស័យនយោបាយនៅកម្ពុជានៃ ម.ស.ម.ក តាមរយៈលេខទូរស័ព្ទ [+855\(0\)12 515 506](tel:+855(0)12515506) ឬ អ៊ីម៉ែល៖ thyda@cchrcambodia.org

JOINT PRESS RELEASE – Phnom Penh, 10 July 2013

Civil Society Organizations Call for Political Parties to Further Promote Women’s and Children’s Issues

On 3 July 2013, a group of civil society organizations (“CSOs”) jointly organized a national political platform debate on “Special Measures to Solve Women’s and Children’s Issues” (the “Debate”). CSOs were pleased to welcome to the Debate representatives from seven of the eight political parties who are contesting the National Assembly elections to be held on Sunday, 28 July 2013. The political party representatives were invited to present their parties’ political platforms with regards to special measures to solve women’s and children’s issues in Cambodia and specifically on the implementation of a quota system to increase the representation of women in politics at all levels of decision-making.

While some of the political party representatives put forward their party’s strategies to solve women’s and children’s issues, others did not address these issues separately from their general policies. Some of the political party representatives would not engage with the issue of a quota system to increase number of women’s political representation and disappointingly there was no clear commitment to a reform of electoral law.

Following the Debate, the CSOs suggest that all political parties set up separate strategies and policies to specifically address women’s and children’s issues during the fifth mandate of the National Assembly. The CSOs recommend that the following be included in party policies:

- The implementation of voluntary gender quotas within their internal party regulations as an immediate mechanism to increase the number of female candidates and the number of women on parties internal governing boards and in other decision-making structures within the parties;
- Support for reform of electoral laws to include mandatory candidate quotas to ensure female representation at all levels of governance and politics;
- The use of media networks to effectively to promote the rights of women and children, to ensure access to justice and to promote freedom of expression and information;
- The provision of greater access to people especially to women to media sources across the country for the purposes of encouraging women’s participation in politics, promoting gender equality and non-discrimination, preventing violence against women and increasing information about health care;
- The strengthening of legislation and law enforcement to better protect women affected by problems such as migration, trafficking, rape, and gender-based violence, to abolish the culture of immunity that exists around these crimes and to punish those who abuse their duties and responsibilities;

- Improving women’s access to education as a means to improve opportunities for and capabilities of women to be represented in politics and in decision-making positions at all levels, as well as in other sectors; and
- Implementing specific strategies to prevent high numbers of girls from dropping out of school.

In response to these proceedings, the joint organizing committee of the Debate comments:

“We believe that this debate served as a key opportunity for voters to make informed decisions, ahead of the National Assembly Elections on 28 July 2013, as to whether political parties have provided special measures to solve women’s and children’s issues in their parties’ political platforms. We encourage all voters to go and vote according to their will or conscience.”

The Debate was jointly organized with the collaboration of [the Committee for Free and Fair Elections in Cambodia](#) (“COMFREL”), [the Cambodian Center for Human Rights](#) (“CCHR”), [Committee to Promote Women in Politics](#) (“CPWP”), [PAZ Y DESARROLLO](#) (“PYD”), [Women for Prosperity](#) (“WFP”) and Women for All Network at the Sunway Hotel, Phnom Penh. The purpose of this Debate was to provide representatives of political parties with the opportunity to present and discuss their party’s political platform in relation to solving women’s and children’s issues, and to address issues identified by non-governmental organizations (“NGOs”) and CSOs during previous discussions and development activities with citizens. The event provided Cambodian citizens, NGOs and CSOs with the opportunity to access information about women’s and children’s rights and demonstrated the need to vote in the National Assembly Elections 2013, to ensure action and policy change in regards to these rights.

For more information, please contact:

Mrs. Sonket Sereyleak, Education and Gender Coordinator of COMFREL, via tel. at 017 49 40 04 or e-mail: sereyleak@comfrel.org

Mrs. Men Vannavy, Program Coordinator of CPWP Secretariat, via tel. at 016 949 997 or email at pc@cpwp.net

Mrs. Chor Chanthya, Coordinator of the Project to Promote Women’s Political Representation in Cambodia of CCHR via tel. at +855 (0) 12 515 506 or e-mail at thyda@cchrcambodia.org

– END –

Joining the party

In Cambodia's male-dominated political arena, young women party members of all stripes come together to learn leadership skills, election strategies and how to lead a new generation.

ROSA ELLEN

ON A Wednesday evening, Sotket Sereyleak, educator and gender co-ordinator at the Committee for Free and Fair Elections in Cambodia (COM-FREL), is giving advice to a group of aspiring political leaders: keep speeches concise, respect the rule of time and when walking on stage in the glare of supporters and opponents, don't be kowtowed by tradition – and don't sashay. "Speak as a leader onstage," she says. "Don't speak as a girl, as a mother. When you walk on stage... you cannot walk as you do at home

season politics."

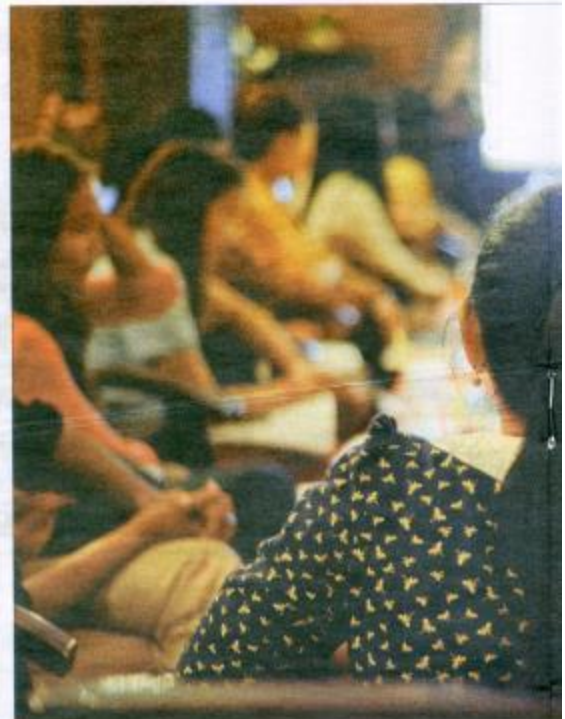
Outside the restaurant, in the slippery world of Cambodian politics, such inter-party co-operation is unlikely. Not even Cambodia's Women's Congress has managed to sit down together for more than one meeting – in 2009 – let alone nearly once a month.

But if you are young and female and politically active, then shared frustration with the status quo can form a bridge. Ahead of a national election where women currently make up 22 per cent of the National Assembly, the attendees say they are happy to set politics aside while they learn how to be leaders. Cambodia adopted the UN's

for women's rights. But the real theme of this evening's UN Women-organised event is how to harness what is perhaps the most powerful weapon a politician can possess: public speaking.

"There are three different ways to convey your message," says presenter Sereyleak. "This way, people can easily receive your message."

Covering topics such as how to target supporters, the "three types" of voters, exaggerating election promises and the importance of hard facts and research, the two-hour-long presentation could be mistaken for a class on Politics 101. But the rapt attention paid by the participants, all of whom seem to

Twenty-five young women, five members from each main Cambodian party, come to the table

two or three to practice this rule. If you present a problem, you need to present solutions."

Later, Tong Phally, from Funcinpec, gets up and talks about traffic accidents, using the techniques learnt in the session. She speaks confidentially and concisely, finishing with a rehearsed plea to the government to enforce traffic laws.

Next is Sin Chan Pov Rozeth, a small and determined elected SRP commune consultant from Battambang. She speaks loudly and introduces herself as a member of the National Rescue Party.

This may be the closest the speakers veer towards articulating their party beliefs. Rozeth begins outlining the NRP policies of minimum wage entitlements and pensions and goes over time.

Comments?

"You don't respect the time limit," says a young woman from CPP.

"She spoke very fast, she didn't explain much – just covered the main points," says another.

"She seems to be too serious. She should reduce the volume of her voice. Smile, because you are presenting something good – if you spoke for 30 minutes, the listeners would be very tired!" Sereyleak concludes.

Boasting a few prominent female leaders and ministers is one thing, but pushing the names

of women up to the top of ballot sheets is the real battle, says Ros Sopheap, executive director of GADC (Gender and Development for Cambodia) and current secretariat of the Committee to Promote Women in Politics (CPWP), a network of Cambodian NGOs focused on achieving the Millennium Development Goals.

A warm and effusive woman with a long background in social justice, Sopheap is wearily hesitant about the likelihood of Cambodia reaching the quota.

"I'm still a little bit concerned that 25-30 per cent by 2015 may not be achieved."

"This is a complicated process – the process of membership of politics. You have to bring your history of joining political parties, especially ruling parties. Also, another obstacle is if you decide to join the not-ruling parties, there are sometimes other obstacles [like] intimidation...it isn't easy."

Women's reluctance to sign up and pay party membership fees for themselves (instead of their husbands) follows the traditional assumption that politics is a man's realm, and contributes to the low number of female candidates, Sopheap explains. What is more "interesting," she says – in an unfortunate way – is that educated women don't seem at all interested in joining commune-level politics. A yet-to-be-released CPWP study

Sin Chan Pov Rozeth and other SRP members applaud a speaker at the dinner. RUTH KEEB

– as a girl, as a mother – you must walk as a leader."

The group is meeting inside a deep red, ornated private dining room at the Khmer Surin restaurant on Street 51. Every six weeks, the 25 young women – all members from the Cambodian People's Party (CPP), the Sam Rainsy Party, Funcinpec and two royalist parties – sit down to a buffet dinner while a guest presenter speaks on advancing democracy and navigating election

Millennium Development Goal of 30 per cent female representation in government, but so far less developed neighbours Laos and East Timor are closer to achieving it.

The women are up against a tradition of deferred authority and what Minister of Women's Affairs Ing Kantha Phavi refers to as the Western-termed "old boys' club".

On the agenda tonight is dealing with "domination techniques", as well as the importance of lobbying

have come after work or study – one has brought a child – suggests this is a far more serious endeavour.

"Number one: emotional framing. What is your feeling in certain situations?" continues Sereyleak.

"Number two: logical framing... support your topic with research. For example: What is the evidence to support this statement?"

"Three: Perspective framing. Share your personal view. I will ask

On the agenda tonight is dealing with 'domination techniques' carried out by the Western-termed 'old boys' club'

She sits for a series of talks and workshops organised by UN Women. HUTH KEBER

woman in the SRP, built her political education, but she is most passionate about equity and fighting corruption. She says no one in her family is political and her aunt, a market seller who raised her, has a positive fear of it, stemming from the Pol Pot era.

Despite learning how to be leaders and representatives in their parties, discussion about political policies is not on the agenda.

"I don't know what they are thinking from the CPP, about the situation in Cambodia," Maly says carefully. "I think they know. They know already about the situation, about the problems. But sometimes they cannot say, they keep silent... maybe they think the situation in Cambodia is very good under Prime Minister Hun Sen. I don't know."

"I keep my ideas and I just make myself good, so that maybe they see I'm from the Sam Rainsy Party and think, 'Oh that person is good, so maybe the party is good.'"

"We are sharing the problems and setting out ideas," says 21-year-old Nguon Sony, from the CPP. "UN Women raise the ideas about women so no one cares that we are from different parties."

The meetings introduce new areas that women might not know should be on the agenda. Sony, who is reading *The 7 Habits of Highly Effective People* says. One meeting on women with disabilities, prompted her to become interested in bringing up rights within her branch of the CPP afterwards.

"After I noticed this, I understood the problems of women and they taught me how to show the problem [to my party]."

indicates women factory workers are more likely to pursue local political roles.

"It seems that the way of thinking is that young people do not think the work of the commune is their

of campaigns at both levels of government but sees herself eventually working at the national level. With an engaging smile and a capable air, the Sam Rainsy Party (SRP) member offers feedback to

In commune council meetings, members smoke, eat and talk through her turn to speak. Paperwork and details are withheld from her, she says.

role. After they finish their bachelor degree they think of advancing their role at the national level. It's so sad. But the women at the factory... they stick to the commune. They want to deal with violence against women, I think because this is their experience."

Eang Maly, 31, has had a taste

the group's volunteer speakers and stands up to talk, while keeping an eye on her toddler son.

Maly found her own way to politics after being introduced to the SRP by a neighbour. Raising her son as a single mother, and volunteering, then working for Mu Sochha, the most prominent

But the most salient of the messages the meetings have enforced is personal empowerment.

"The most important [technique] is number one: when women should be brave to talk in public. In meetings, women have to talk, have to raise their ideas. They can't be afraid of their ideas because there are

less women already, so if we don't raise our ideas, who will care but us?"

With 30 days of campaigning allowed for the national election, the window of time to get your message out is crucial - especially if you are a small party, Sereyleak explains, pulling up a slide.

What should you focus on during the 30-day campaign? she asks the group.

At the very end of the table, Rozeth raises her hand.

"A one month campaign has three objectives: make people know us [by slogans etc], make people believe in us, make people help us," she says.

Kandal.

"The main thing I want to do is improve the party to be stronger, as much as I can," she tells me later at a cafe. "I want what King Sihanouk achieved in 1981, and before when he was the head of the republic - during the 1960s, during his reign - it was very peaceful, people were happier..."

Now they (Funcinpec) have policies to unite Cambodia."

Unlike the two other major parties, Funcinpec has achieved the 30 per cent quota of female candidates, though fewer have actually been elected. Both Phally

Eang Maly gives feedback on a participant's public speaking. HUTH KEBER

Last June, at age 25, Rozeth faced off an incumbent commune chief more 50 years her senior, for the O'Char commune. But having her voice heard is still not easy, she says. In commune council meetings, members smoke, eat and talk through her turn to speak. Despite being next in command, she says paperwork and details are withheld from her, keeping her from carrying out her elected duties.

"The challenge with men is that they think I'm still young and inexperienced. When they have the meeting in the commune, I want to express my ideas about protecting women but they don't support them...they ignore my speeches."

A woman in a black pantsuit raises her hand.

"Is it possible for people to know you in 30 days? The media coverage in our country is not equal so we can [only] use the campaign period to speak freely about our party."

Married at 16, 30-year-old Phally is now divorced and when she is not working for the women's wing of Funcinpec, studies and works, sending her salary home to her children. One of her children is now a teenager and lives together with both her parents, farmers in

and her co-organiser Pan Pichenda point to the fact that their royalist party is headed by a woman, Princess Norodom Arun Rasmeay. They emphasise the need for "capacity" - a word bandied a lot at the UN Women meeting.

"How can we have 30 per cent representation if we don't have capable women?" asks a young woman with long hair in a hairband.

Sereyleak pauses before answering.

"In Cambodia, more than 17 per cent of local leaders are women. In Cambodia, more than 30 per cent of university graduates are women... the 30 per cent quota doesn't refer to capacity. It refers to the special measures [necessary]. Women always say 'women are not capable' - but how can you expect them to be capable if you don't give them opportunities?"

"Convince your party - put 30 per cent in your party list, regardless of capacity or seniority. Equity is not about capacity, it's about equal chance...equity is a stepping stone towards gender equality."

As the meeting ends, the group - plus one minder - filter out, not mixing, but many promising to return. ■

Tong Phally and Pan Pichenda, leaders in the women's wing of Funcinpec. ROSA ELLEN

គណបក្សនយោបាយរយរយ្យោះបោះឆ្នោត
ក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ និងតំណាងខ្ពស់
ថ្ងៃអាទិត្យ ទី២៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៣

១		គណបក្ស សព្វាភិកម្មជា គ.ស.ក
២		គណបក្សហ្វ៊ុនស៊ុនប៊ុច វ.វ.ជ.ក.ង.អ.ស.ស
៣		គណបក្សសាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យ គ.ស.វ.ប
៤		គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ប្រ.ជ
៥		គណបក្សខ្មែរអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច គ.ខ.អ.ស
៦		គណបក្សខ្មែរឈប់ក្រ គ.ខ.ឈ.ក
៧		គណបក្សសង្គ្រោះជាតិ គ.ស.ជ
៨		គណបក្សសម្ព័ន្ធដើម្បីប្រជាធិបតេយ្យ គ.ស.ប

នេះមិនមែនជាសន្លឹកឆ្នោតទេ
នៅមណ្ឌលព័ត៌មាន ខេត្តខ្លះមានគណបក្សរយរយ្យោះតែមួយប៉ុណ្ណោះ

ខុមហ្វ្រែល-COMFREL

សហការជាមួយ

របាយការណ៍

ការផ្តល់អំណាចនយោបាយដល់ស្ត្រី និងការបោះឆ្នោត ជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣

ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៣

ឧបត្ថម្ភដោយ៖

EUROPEAN UNION

ផ្ទះលេខ ១៣៨ ផ្លូវលេខ ១២២ សង្កាត់ទឹកល្អក់១ ខណ្ឌទួលគោក រាជធានីភ្នំពេញ
P.O.Box: 114, CCC Box: 439, Phnom Penh: (023) 884 150 / 012 942 019 / 012 942 017
Fax: (855-23) 883 750, Phnom Penh, Email: comfrel@online.com.kh
Website: <http://www.comfrel.org>

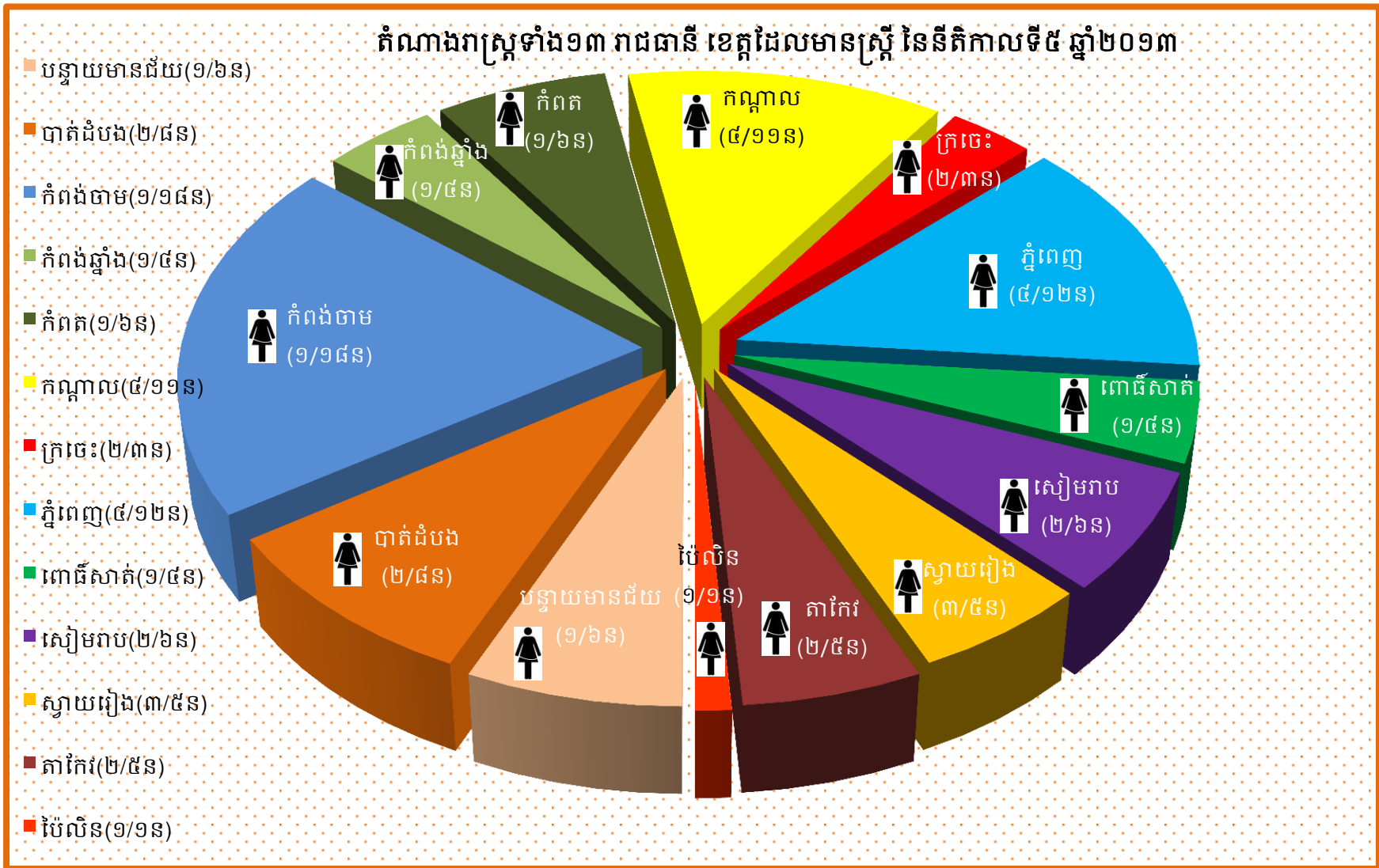

របាយការណ៍

ការផ្តល់អំណាចនយោបាយដល់ស្ត្រី និង
ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ
នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣

ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៣

មាតិកា

បុព្វកថា	i
ពាក្យកាត់	iii
I. សេចក្តីផ្តើម	1
II. ការចូលរួមរបស់ស្ត្រីក្នុងវិស័យនយោបាយក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ ឆ្នាំ២០១៣	4
១- ការជ្រើសរើសបេក្ខជនស្ត្រី និងការចុះបញ្ជីបេក្ខជនគណបក្សនយោបាយ	4
✦ តារាងទី១៖ ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ទាំង៨គណបក្ស	6
✦ ក្រាហ្វិក ទី១៖ ចំនួនបេក្ខជនឈរឈ្មោះពេញសិទ្ធិសរុបក្នុងគណបក្សនីមួយៗ	8
✦ ក្រាហ្វិក ទី២៖ ចំនួនបេក្ខជនបុរស និងស្ត្រីឈរឈ្មោះពេញសិទ្ធិសរុប ក្នុងគណបក្សនីមួយៗ	9
✦ ក្រាហ្វិក ទី៣៖ ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រី ពេញសិទ្ធិឈរឈ្មោះល.រ ទី១ ទី២ ទី៣ សរុប ក្នុងគណបក្សនីមួយៗ (បេក្ខជនស្ត្រីសរុបគិតជាចំនួនតាមគណបក្ស)	9
✦ ក្រាហ្វិក ទី៤៖ ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រីពេញសិទ្ធិ ឈរឈ្មោះល.រ ទី១-៣ និង ទី៤ទៅ សរុប ក្នុងគណបក្សនីមួយៗ	10
២- ស្ត្រីជាប់ឆ្នោត	12
✦ តារាងទី២៖ ចំនួនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងរាស្ត្រសម្រាប់នីតិកាលទី៥	13
✦ ក្រាហ្វិក ទី៥៖ ចំនួនអាសនៈរួមដែលគណបក្សនីមួយៗទទួលបានទូទាំងប្រទេស	14
✦ ក្រាហ្វិក ទី៦៖ ចំនួនតំណាងរាស្ត្រនៃគណបក្សនយោបាយដែលទទួលបាន គិតជាភាគរយ(%)	15
✦ ករណីសិក្សា ទី១ លោកជំទាវ លី គឹមលៀង	15
✦ ករណីសិក្សា ទី២ លោកជំទាវ មូរ សុខហួរ	17
✦ ករណីសិក្សា ទី៣ លោកស្រី គី សុភាព	19
៣- កម្មវិធីនយោបាយថ្នាក់ជាតិរបស់គណបក្ស អំពី បញ្ហាស្ត្រី និងកុមារ	20
✦ តារាងទី៣៖ កម្មវិធីនយោបាយថ្នាក់ជាតិរបស់គណបក្សដើម្បីដោះស្រាយ បញ្ហាស្ត្រី និងកុមារ	21
✦ តារាងទី៤៖ ការគាំទ្ររបស់គណបក្សទៅលើការកំណត់ប្រព័ន្ធកូតាដើម្បីបង្កើនចំនួន ស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងគណបក្សនយោបាយសម្រាប់នីតិកាលទី៥	26

៤- សមាជិកស្ត្រីរបស់ គ.ជ.ប គធរ/ខប គយ/សប និងមន្ត្រីការិយាល័យបោះឆ្នោត និង រាប់សន្លឹកឆ្នោត..... 27

៥- អ្នកសង្កេតការណ៍ជាស្ត្រី 28

- ✚ អ្នកសង្កេតការណ៍ជាតិ 29
- ✚ អ្នកសង្កេតការណ៍អន្តរជាតិ 29
- ✚ តំណាងគណបក្សនយោបាយ 29

៦- អ្នកបោះឆ្នោតស្ត្រី..... 30

- ✚ ការពិនិត្យបញ្ជីឈ្មោះ និងចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត 30
- ✚ ការបាត់បង់សិទ្ធិរបស់អ្នកបោះឆ្នោតស្ត្រីនៅក្នុងបញ្ជីអ្នកបោះឆ្នោត..... 31
- ✚ យុទ្ធនាការយោសនាបោះឆ្នោត 31
- ✚ ថ្ងៃបោះឆ្នោត 32

III. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងសង្ខេប 35

IV. អនុសាសន៍ 36

- ✚ ប្រព័ន្ធកូតា..... 36
- ✚ លុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រី..... 36
- ✚ ការពង្រឹងសមត្ថភាពស្ត្រី..... 36
- ✚ ចែករំលែកព័ត៌មានតាមប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ 37
- ✚ ពង្រឹងការអនុវត្តន៍ច្បាប់..... 37
- ✚ ឧបសម្ព័ន្ធ

បុព្វកថា

គណៈកម្មាធិការដើម្បីការបោះឆ្នោតដោយសេរី និងយុត្តិធម៌ នៅកម្ពុជា ហៅកាត់ថា “ខុមហ្វ្រែល” ធ្វើការដើម្បីលើកកម្ពស់លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងការចូលរួមរបស់ប្រជាពលរដ្ឋតាមគោលការណ៍កសាងសមត្ថភាពរបស់បណ្តាញទូទាំងប្រទេស និងសហប្រតិបត្តិការជាមួយអង្គការជាសមាជិក និងជាដៃគូ ។ ប្រជាធិបតេយ្យមិនមែនត្រឹមតែការបោះឆ្នោតប៉ុណ្ណោះទេ ក៏ប៉ុន្តែជាការបោះឆ្នោតដោយសេរី និងយុត្តិធម៌ ជាលក្ខខណ្ឌចាំបាច់នៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ។

របាយការណ៍ស្តីពី “ការផ្តល់អំណាចនយោបាយដល់ស្ត្រី និងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣” គឺជាទំរង់នៃការវិភាគទៅលើទិន្នន័យ និងមតិយោបល់របស់ស្ត្រីកម្ពុជាចូលរួមក្នុងកិច្ចការនយោបាយ ជាពិសេសក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣ កន្លងទៅនេះ។

របាយការណ៍នេះ បង្ហាញការវាយតម្លៃលើការផ្តល់អំណាចនយោបាយដល់ស្ត្រី និងការបោះឆ្នោត អំពីចំនួនបេក្ខជនស្ត្រី ស្ត្រីជាប់ឆ្នោត គោលនយោបាយរបស់គណបក្សក្នុងការលើកស្ទួយស្ត្រីចូលរួមក្នុងវិស័យនយោបាយ កម្មវិធីនយោបាយរបស់គណបក្សអំពីបញ្ហាស្ត្រី និងកុមារ បញ្ហា និងការប្រឈមរបស់ស្ត្រីទាំងអ្នកបោះឆ្នោត និងបេក្ខជន មតិស្ត្រីនៅក្នុងកិច្ចការបោះឆ្នោត និងសកម្មភាពនានាដែលទាក់ទងទៅនឹងការលើកស្ទួយស្ត្រីឲ្យចូលរួមក្នុងវិស័យនយោបាយជាដើម ។ ម្យ៉ាងទៀត របាយការណ៍នេះ ក៏ផ្តល់នូវលទ្ធផលនៃការស្ទង់មតិរបស់ខុមហ្វ្រែលទូទាំងប្រទេសបន្ទាប់ពីថ្ងៃបោះឆ្នោត ទៅលើ “អ្នកមិនបានទៅបោះឆ្នោត ឬមិនមានទឹកខ្មៅនៅម្រាមដៃ” និងករណីសិក្សា៣ ។ បន្ថែមលើនេះទៀត របាយការណ៍នេះក៏បានបង្ហាញផងដែរ អំពី របាយការណ៍សង្កេតការណ៍ស្ត្រីរបស់ខុមហ្វ្រែលតាមរយៈការដាក់ពង្រាយអ្នកសង្កេតការណ៍ស្ត្រីចំនួន ៦០នាក់នៅក្នុងខេត្តចំនួន៥ដើម្បីតាមដាន និងឃ្លាំមើលការចូលរួមរបស់ស្ត្រីក្នុងកិច្ចការនយោបាយ និងការបោះឆ្នោតជាតិ ។ ជាចុងក្រោយ របាយការណ៍នេះមានអនុសាសន៍សំខាន់ៗក្នុងការលើកកម្ពស់សមត្ថភាពយេនឌ័រ និងការផ្តល់អំណាចនយោបាយដល់ស្ត្រីនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។

ខុមហ្វ្រែល សង្ឃឹមថារបាយការណ៍វិភាគនេះ ជាឯកសារដ៏សំខាន់ និងមានប្រយោជន៍សម្រាប់អ្នកអនុវត្តន៍សកម្មភាព ជាពិសេសមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល គណបក្សនយោបាយ បុគ្គលិកសមាគម អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល តំណាងរបស់ដៃគូអភិវឌ្ឍន៍ អ្នកស្រាវជ្រាវ ដើម្បីជួយលើកស្ទួយស្ត្រីចូលរួមកាន់តែច្រើនក្នុងវិស័យនយោបាយ និងថ្នាក់សម្រេចចិត្ត ។

របាយការណ៍នេះរៀបរៀង និងផលិតដោយខុមហ្វ្រែលសហការជាមួយគណៈកម្មាធិការលើកស្ទួយស្ត្រី ក្នុងវិស័យនយោបាយ(គ.ស.ន) ។ ជំនួយការបកប្រែភាសាអង់គ្លេស និងបោះពុម្ពក្រោមការឧបត្ថម្ភថវិកា ដោយមូលនិធិអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត(IFES)តាមរយៈគ.ស.ន។

តាំងនាមឱ្យខុមហ្វ្រែល យើងខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះម្ចាស់ជំនួយដូចជា៖ Norwegian People’s Aid (NPA), Oxfam Novib/Netherlands, Forum Syd/Sweden, EU (European Union) , DAN CHURCH AID, HEINRICH BOLL STFTUNG (HBS), Embassy of the United States of America especially International Foundation for Electoral System (IFES) ។

ជាពិសេស សូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះក្រុមការងាររបស់ខុមហ្វ្រែល ដូចជា លោកស្រី ស៊ីនកេត សិរី លក្ខណ៍ ដែលជាអ្នកសរសេររបាយការណ៍វិភាគនេះ ។ លោកស្រីក៏ជាអ្នកដឹកនាំក្រុមការងារ ដូចជា លោក នាង សុវណ្ណ លោកស្រី សន សុម៉ារី និងអ្នកសង្កេតការណ៍ស្ត្រី គាំទ្រដោយក្រុមការងារស្នូលរបស់ខុមហ្វ្រែលដែល ខិតខំអនុវត្តតាមផែនការសកម្មភាពដើម្បីប្រមូលទិន្នន័យ និងរចនាបថរបាយការណ៍នេះ ។ អរគុណផងដែរ ចំពោះបុគ្គលិករបស់អគ្គលេខាធិការដ្ឋាននៃគ.ស.ន ដែលបានធ្វើបទសម្ភាសន៍ជាមួយស្ត្រីតំណាងគណបក្ស នយោបាយ ។ យើងខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះគណៈកម្មាធិការដឹកនាំនៃគ.ស.ន ជាពិសេស លោកស្រី ធីជា ឃឹះ និងលោក គល់ បញ្ញាដែលបានផ្តល់មតិយោបល់ល្អៗធ្វើឱ្យរបាយការណ៍នេះកាន់តែមានភាពល្អប្រសើរថែម ទៀត ។ ជាចុងក្រោយ សូមអរគុណចំពោះក្រុមការងារបកប្រែភាសាខ្មែរទៅអង់គ្លេស និងសូមអរគុណចំពោះ លោក William de Ferranti ដែលបានជួយសំរួលភាសាអង់គ្លេសក្នុងរបាយការណ៍នេះ។

រាជធានីភ្នំពេញ ថ្ងៃទី២៧ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៣

**នាយកប្រតិបត្តិខុមហ្វ្រែល
គល់ បញ្ញា**

ពាក្យកាត់ (ACRONYMS)

API	the Advocacy and Policy Institute
CALD	Council of Asian Liberals and Democrats
CCHR	Cambodian Center for Human Rights
CEC	Commune Election Commission
CEDAW	Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women
CMDGs	Cambodian Millennium Development Goals
CNRP	Cambodian National Rescue Party
CNP	Cambodian Nationality Party
COMFREL	Committee for Free and Fair Elections in Cambodia
CPWP	Committee to Promote Women in Politics
CPP	Cambodian People’s Party
CWCC	Cambodian Women’s Crisis Centre
CWPD	Cambodia Women for Peace and Development
DPA	Development and Partnership in Action
DRP	Democratic Republic Party
FUNCINPEC/FCP	National United Front for an Independent, Neutral, Peaceful and Cooperative Cambodia
GADC	Gender and Development for Cambodia
HRP	Human Right Party
IFES	International Foundation for Electoral Systems
KAPP	Khmer Anti-Poverty Party
KEDP	Khmer Economic Development Party
LDP	League for Democracy Party
NA	National Assembly
NEC	National Election Committee
NGOs	Non-Governmental Organizations
NICFEC	Neutral and Impartial Committee for Free and Fair Elections in Cambodia
NPA	Norwegian People’s Aid
PADEK	Partnership for Development in Kampuchea
PEC	Provincial Election Commission
PSC	Polling Station Commission
PSO	Polling Station Official
PYD	Peace and Development
RDP	the Republican Democracy Party
RFA	Radio Free Asia
RGC	Royal Government of Cambodia
SILAKA	SILAKA
SRP	Sam Rainsy Party
UN Women	United Nation Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women
USA	United States of America
WEF	the World Economic Forum
WfP	Women for Prosperity
WMC	Women Media Center

I. សេចក្តីផ្តើម

រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាធានាចំពោះសេរីភាពបុគ្គលជាមូលដ្ឋានមួយចំនួន។ របាយការណ៍ជាច្រើនបញ្ជាក់ថា ការធានារបស់រដ្ឋធម្មនុញ្ញត្រូវបានប្រឈមដោយការអនុវត្តច្បាប់នៅខ្សោយ និងការឆ្កោមទៅរកអតុល្យភាពដែលកើនឡើងរវាងអំណាចនីតិប្រតិបត្តិ អំណាចនីតិបញ្ញត្តិ និងអំណាចតុលាការ ដែលកើតចេញពីកង្វះការព្រៃកឡដាច់គ្នានូវអំណាចទាំងបីនេះ គឺដោយសារការប្រើប្រាស់អំណាចរបស់អ្នកដឹកនាំម្នាក់ និង/ឬអ្នកដឹកនាំមួយក្រុមតូច ។ នីតិប្រតិបត្តិ (រដ្ឋាភិបាល)បន្តក្តោបក្តាប់លើដំណើរការបង្កើតគោលនយោបាយនៅឆ្នាំ២០១២ គ្របសង្កត់លើនីតិបញ្ញត្តិ (រដ្ឋសភា) និងតុលាការ និងបន្តដំណើរការដោយគ្មានតម្លាភាព ខ្វះការឆ្លើយតប ព្រមទាំងខ្វះនូវគណនេយ្យភាពជាមួយនឹងប្រជាពលរដ្ឋ ថ្វីបើគេឃើញជារូបភាពមានការរីកចម្រើនខ្លះក៏ដោយ។ អំណាចរបស់នីតិបញ្ញត្តិ និងអំណាចរបស់តុលាការនៅមានកម្រិតដោយខ្វះនូវឯករាជ្យភាព ព្រមទាំងខ្វះមធ្យោបាយប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពក្នុងការត្រួតពិនិត្យតុល្យភាពអំណាចនៃអង្គនីតិប្រតិបត្តិ¹ ។ ក្រៅពីខ្វះនូវឯករាជ្យភាពស្ថាប័នតុលាការបានប្រព្រឹត្តិអំពើពុករលួយធ្វើឲ្យការបកស្រាយច្បាប់នៅមានភាពលំអៀង បណ្តាលឲ្យកើតមានអំពើអយុត្តិធម៌ក្នុងសង្គម ។

កម្ពុជាបន្តបញ្ហាវិសមភាពនៃតំណាង និងការអនុវត្តសិទ្ធិរវាងបុរស និងស្ត្រី ។ ផ្នែកចំបងនៃបញ្ហានេះ គឺដោយសារខ្វះគោលនយោបាយជាក់លាក់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ខ្វះយន្តការពិសេសដើម្បីគាំទ្រ និងផ្តល់ឱកាសដែលជាវិធានការបណ្តោះអាសន្នសម្រាប់ស្ត្រីចូលរួមលើគ្រប់វិស័យ ។ ការខ្វះខាតនេះបណ្តាលឲ្យផែនការអភិវឌ្ឍន៍ជាតិមិនបានសម្រេចតាមគោលដៅដូចបានកំណត់ ថែមទាំងខកខានការអនុវត្តកាតព្វកិច្ចរដ្ឋជាតិស្របតាមអនុសញ្ញាអន្តរជាតិស៊ី-ដ (CEDAW)ដែលកម្ពុជាជាហត្ថលេខីតាំងពីឆ្នាំ១៩៩២មកម៉្លេះ ។ ភាគីរដ្ឋក៏បានអាកខានដោះស្រាយបញ្ហានេះ ដោយទប់ទល់ជាមួយការអនុវត្តទំនៀមទម្លាប់អភិរក្សនិយម និងវប្បធម៌ដែលត្រូវបានសន្មត់ និងកំណត់តម្លៃស្ត្រីទាបជាងបុរសនៅគ្រប់វិស័យនៅក្នុងសង្គម ។ ជាងនេះទៅទៀត ភាពក្រីក្រ ការរើសអើង ខ្វះការលើកទឹកចិត្ត គឺជាបច្ច័យដែលក្លាយជាឧបសគ្គសម្រាប់ស្ត្រីក្នុងការទទួលបាននូវសមភាព និងផលចំណេញពីការចូលរួមក្នុងវិស័យនយោបាយ និងកិច្ចការសង្គម ។

កម្ពុជាមិនទាន់មានសមភាពយេនឌ័រនៃការផ្តល់អំណាចខាងនយោបាយ ជាពិសេសភាពជាតំណាងអ្នកបោះឆ្នោត ជាប់ឆ្នោតនៅឡើយ ថ្វីបើអ្នកចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតជាស្ត្រីមានចំនួនដល់ ៥២,៥២%ក៏ដោយ គឺស្ត្រីជាប់

¹ COMFREL’s 2012 Annual Report on Democracy, Elections and Reform in Cambodia, page 9

ឆ្នោតជាតំណាងរាស្ត្រមានចំនួនតែ២៥នាក់ ស្មើនឹង ២០,៣៣%នៃចំនួនសរុប១២៣នាក់សម្រាប់នីតិកាលទី៥នៃសភាជាតិ ។ កម្ពុជាបានធ្វើឲ្យមានភាពរីកចម្រើនតិចតួចលើសមភាពយេនឌ័រ និងជាប្រទេសដែលមានចំណាត់ថ្នាក់ទាបជាងគេនៅថ្នាក់តំបន់ ។ យោងតាមរបាយការណ៍ the World Economic Forum's (WEF) 2013 Gender Gap Index² (របាយការណ៍អំពីគម្លាតយេនឌ័រសកលរបស់វេទិកាសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក ឆ្នាំ២០១៣) កម្ពុជាមានវិសមភាពយេនឌ័រ ឬគម្លាតយេនឌ័រដោយទទួលបានចំណាត់ថ្នាក់ទី១០៤ (ក្នុងចំណោម១៣៦ប្រទេស) នៅក្នុងចំណោមប្រទេសដែលមានចំណាត់ថ្នាក់ទាបជាងគេនៅអាស៊ីដូចគ្នានឹងប្រទេសឥណ្ឌា ប្រទេសកូរ៉េខាងត្បូង និងមានពិន្ទុសមភាពជារួមស្មើរបន្តិចពី ០,៦៤៦ នៅឆ្នាំ២០១២ ទៅ០,៦៥១ នៅឆ្នាំ២០១៣ ។

ថ្វីបើរាជរដ្ឋាភិបាលជាប់ឆ្នោតថ្មី អាណត្តិទី៥ ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយភាពចំរូងចំរាស់ក៏ដោយ មានភាពបង្ហាញពីភាពជឿនលឿនថ្មីមួយទៀត គឺការតែងតាំងស្ត្រីក្នុងតំណែងរដ្ឋលេខាធិការយ៉ាងតិចចំនួន ១នាក់ និងអនុរដ្ឋលេខាធិការយ៉ាងតិចចំនួន ១នាក់នៅគ្រប់ក្រសួង ស្ថាប័ននីមួយៗ (២៧ក្រសួង និង១រដ្ឋលេខាធិការដ្ឋាន) ។ រាប់ចាប់ពីតំណែងជាឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីរហូតដល់អនុរដ្ឋលេខាធិការ ស្ត្រីមានចំនួន**៧៥នាក់ ស្មើនឹង ១៦,៦៧%**នៃចំនួនសរុប ៤៥០នាក់ ក្នុងនោះឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីស្ត្រីចំនួន**១នាក់(១១,១១%)**ក្នុងចំណោម៩នាក់ រដ្ឋមន្ត្រីស្ត្រីចំនួន**៣នាក់ (១១,១១%)**ក្នុងចំណោម២៧នាក់ រដ្ឋលេខាធិការស្ត្រីគ្រប់ក្រសួងចំនួន**២៧នាក់ (១៥,០៨%)**នៃចំនួនសរុប១៧៩នាក់ និងក្នុងចំណោមអនុរដ្ឋលេខាធិការទាំង២៣៥នាក់ មានស្ត្រីចំនួន**៤៤នាក់ (១៨,៧២%)** ។ ផ្ទុយទៅវិញ ពុំឃើញមានស្ត្រីណាម្នាក់បានតែងតាំងក្នុងតំណែងជាទេសរដ្ឋមន្ត្រី និងរដ្ឋមន្ត្រីប្រតិភូអមនាយករដ្ឋមន្ត្រីឡើយ ។ ដោយឡែកនៅថ្នាក់រដ្ឋបាលថ្នាក់ក្រោមជាតិ រាជរដ្ឋាភិបាលថ្មីនេះពុំទាន់បង្ហាញពីការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់ខ្លួនក្នុងការតែងតាំងស្ត្រីជាអភិបាលខេត្ត រាជធានីនៅឡើយ ថ្វីបើបច្ចុប្បន្ននេះពុំទាន់ឃើញមានស្ត្រីសោះ ។ បើទោះបីចំនួនស្ត្រីក្នុងរាជរដ្ឋាភិបាលថ្មី**កើន៥,៧០% (២៦នាក់)**បើធៀបនឹងរាជរដ្ឋាភិបាលអាណត្តិទី៤ មានចំនួនស្ត្រីសរុបតែ ៤៩នាក់ ស្មើនឹង១០,៩៨%ក៏ដោយ នៅមានកង្វះខាតការប្តេជ្ញាចិត្តពីតំណាងអ្នកជាប់ឆ្នោតនៅថ្នាក់ជាតិ និងរាជរដ្ឋាភិបាលក្នុងការបង្កើតឲ្យមានក្របខណ្ឌច្បាប់គ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីលើកស្ទួយការចូលរួមរបស់ស្ត្រីក្នុងវិស័យនយោបាយនៅឡើយ ។ ផ្ទុយមកវិញ កម្ពុជាបានបរាជ័យក្នុងការសំរេចបានតាមគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍សហស្សវត្សរ៍កម្ពុជា (CMGD)ដោយទាំងមន្ត្រីតែងតាំង និងតំណាងរាស្ត្រមាននិន្នាការជំរុញទៅមុខនៃការអនុវត្តរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលស្របទៅតាមខ្សែបន្ទាត់គណបក្សនយោបាយរបស់ខ្លួន ។

កម្ពុជាបានអនុវត្តការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ ដែលគាំទ្រដោយច្បាប់ស្តីពី "ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ និងច្បាប់ស្តីពីវិសោធនកម្មច្បាប់ ស្តីពីការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ" ។ សម្រាប់ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣ ខុមហ្វ្រែលបានរកឃើញថា ស្ត្រីមានការប្រឈមនឹងកង្វះថវិកាក្នុងការធ្វើនយោបាយ និងគណបក្សនយោបាយ និងរាជរដ្ឋាភិបាលមិនមានគោលនយោបាយលើកស្ទួយស្ត្រីចូលរួមក្នុងវិស័យនយោបាយជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឧបសគ្គរបស់អ្នកបោះឆ្នោតស្ត្រីនិងខ្វះឱកាសក្នុងការឈរឈ្មោះជាបេក្ខជនតំណាងរាស្ត្រ ការចូលរួមបោះឆ្នោត និងឱកាសឈានទៅមុខក្នុងជីវិតនយោបាយរបស់ស្ត្រីជាប់ឆ្នោត ។

² The World Economic Forum's (WEF) 2013 Gender Gap Index

ចាប់តាំងពីការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី១ ឆ្នាំ១៩៩៣ រហូតមកដល់នីតិកាលទី៤ ឆ្នាំ២០០៨ ចំនួនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងរាស្ត្រមានការកើនឡើងជាបន្តបន្ទាប់ ហើយស្ត្រីក៏បានចូលរួមក្នុងការបោះឆ្នោតយ៉ាងស្រាក់ស្រាវជ្រាវដែរ ។ ផ្ទុយទៅវិញចំនួនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងរាស្ត្រសម្រាប់នីតិកាលទី៥ នេះបែរជាមានការថយចុះទៅវិញ បើទោះបីមានការខិតខំរួមចំណែកពីគណបក្សនយោបាយមួយចំនួន រាជរដ្ឋាភិបាល អង្គការសង្គមស៊ីវិល និងដៃគូអភិវឌ្ឍ (ម្ចាស់ជំនួយ) សហគមន៍អន្តរជាតិក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍សមត្ថភាព និងគាំទ្រស្ត្រី រួមទាំងផ្គត់ផ្គង់និយោជកម្មមានការកែប្រែឥរិយាបថខ្លះក្នុងការមិនរើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រីយ៉ាងណាក៏ដោយ ។ គណបក្សធំពីរដែលមានប្រជាប្រិយខ្លាំង គឺ គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និងគណបក្សសង្គ្រោះជាតិ កង្វះភាពអើពើរបស់អ្នកដឹកនាំគណបក្សចំពោះការឈរឈ្មោះជាបេក្ខជនរបស់ស្ត្រីក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣នេះ ។ (សូមមើលឧបសម្ព័ន្ធ១ ស្តីពីតួលេខស្ត្រីចូលរួមក្នុងវិស័យនយោបាយនៅកម្ពុជាពីនីតិកាលទី១ ដល់នីតិកាលទី៥ នៅថ្នាក់ជាតិ)

យោងតាមលទ្ធផលផ្លូវការនៃការចុះបញ្ជីគណបក្សនយោបាយឈរឈ្មោះ និងបញ្ជីបេក្ខជនរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត(គជប) កាលពីថ្ងៃទី២៧ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៣សម្រាប់ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥នេះ បេក្ខជនស្ត្រីពេញសិទ្ធិមានចំនួន ១៦៨នាក់(១៨,៩៦%)នៃចំនួនបេក្ខជនប្រុស-ស្រីសរុប ៨៨៦នាក់ និងបេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះពីលេខរៀងទី១ ដល់ទី៣ចំនួន ៦៣នាក់(១២,២០%)នៃចំនួនបេក្ខជនពីលេខរៀងទី១-ទី៣សរុប ៥១៦នាក់មកពីគណបក្សនយោបាយ ។ តួលេខនេះមានការកើន ៤,១៦% ពី ១៤,៨០% (នីតិកាលទី៤ ឆ្នាំ២០០៨)ទៅ ១៨,៩៦% (នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣) ប៉ុន្តែនៅតែជាចំនួនតិចតួចនៅឡើយ ។

ចំនួនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងរាស្ត្រសម្រាប់នីតិកាលទី៥នេះមានការថយចុះបន្តិច ០,៨១% (១%)បើធៀបនឹងចុងនីតិកាលទី៤ស្មើនឹង ២៦នាក់ (២១,១៤%) មកត្រឹម ២៥នាក់ (២០,៣៣%)នៅនីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣នៃអ្នកជាប់ឆ្នោតសរុប ១២៣នាក់ ។ គណបក្សធំពីរ គឺគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និងគណបក្សសង្គ្រោះជាតិបានទទួលសម្លេងឆ្នោតគាំទ្រពីអ្នកបោះឆ្នោត និងមានអាសនៈនៅក្នុងរដ្ឋសភា ។ គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ចំនួន៦៨អាសនៈ ក្នុងនោះ ១៨អាសនៈ (២៦,៤៧%)ជាស្ត្រី និងគណបក្សសង្គ្រោះជាតិចំនួន៥៥អាសនៈ ក្នុងនោះស្ត្រីមាន ៧អាសនៈ(១២,៧២%) ។

របាយការណ៍ខាងក្រោមនេះ គឺបានពីអ្នកសង្កេតការណ៍បោះឆ្នោតស្ត្រីខុមហ្វ្រែល និងទិន្នន័យផ្សេងៗ ។ របាយការណ៍នេះគឺផ្ដោតទៅលើបញ្ហា ឬការប្រឈម និងចំនួនទាក់ទងនឹងការជ្រើសរើសស្ត្រីឈរឈ្មោះជាបេក្ខជន ការចុះបញ្ជីបេក្ខជនស្ត្រី កម្មវិធីនយោបាយរបស់គណបក្សទាក់ទងនឹងបញ្ហាស្ត្រី និងកុមារ មន្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាស្ត្រី និងអ្នកបោះឆ្នោតស្ត្រី ។

II. ការចូលរួមរបស់ស្ត្រីក្នុងវិស័យនយោបាយក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ ឆ្នាំ២០១៣

១. ការជ្រើសរើសមេក្នុងស្រ្តី និងការចុះបញ្ជីមេក្នុងសកលបក្សនយោបាយ

ស្ត្រីមានសកម្មភាពនយោបាយនៅតែស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពតូចចង្អៀត និងប្រឈមក្នុងការទទួលបានឱកាសចូលរួមប្រកួតប្រជែងឈរឈ្មោះជាមេក្នុងសកលបក្សនយោបាយក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣ ។ គណបក្សនយោបាយមួយចំនួនដែលចូលរួមប្រកួតប្រជែងក្នុងការបោះឆ្នោតនេះ បានលើកឡើងអំពីតម្រូវការថវិកាទាក់ទិននឹងការតែងតាំងមេក្នុងសកលបក្សនយោបាយ ។ តម្រូវការថវិកានេះគឺសម្រាប់ចំណាយលើយុទ្ធនាការយោសនាបោះឆ្នោត ។ ដូច្នោះគណបក្សបានស្នើសុំមាធិកបក្សបរិច្ចាគថវិកាដោយផ្អែកលើលេខរៀងរបស់មេក្នុងស្រ្តី ឬបុរសឈរឈ្មោះនៅក្នុងបញ្ជីរបស់គណបក្សនយោបាយ ។ ការបរិច្ចាគថវិកាតាមលំដាប់លេខរៀងឈរឈ្មោះគឺពីលេខរៀងទី១ ដល់ ទី៣ ប្រមាណពី ៤០ ០០០ដុល្លារអាមេរិក មក ១០ ០០០ដុល្លារអាមេរិកសម្រាប់មេក្នុងស្រ្តីមួយរូបរបស់គណបក្សសង្គ្រោះជាតិ ខណៈដែល ៦០ ០០០ដុល្លារអាមេរិក មក ៣០ ០០០ដុល្លារអាមេរិកសម្រាប់មេក្នុងស្រ្តីមួយរូបរបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ។ ចំណែកគណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិចពី ៦០ ០០០ដុល្លារអាមេរិក មក ២០ ០០០ដុល្លារអាមេរិក ។ ចំនួនទាំងនេះមានការខុសគ្នាទៅតាមមណ្ឌលរាជធានី ខេត្តធំ ឬតូច ឬទីកន្លែងដែលគណបក្សមានប្រជាប្រិយជាង ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ស្ត្រី ឬបុរសមានឱកាសបានឈរឈ្មោះជាមេក្នុងស្រ្តី ត្រូវរួមបញ្ចូលជាមួយលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនដូចជា សមត្ថភាព ប្រជាប្រិយភាព ឆន្ទៈមុះមុត និងមានប្រវត្តិនយោបាយយូរ ។

គណបក្សខ្លះមិនចង់គិត ឬកំណត់ភាគរយស្ត្រីទេ ។ គណបក្សខ្លះទៀតបានចោទជាសំណួរថា តើគិតតែអំពីចំនួន ឬត្រូវគិតអំពីសមត្ថភាព? ។ គណបក្សខ្លះទៀតបានលើកឡើងថា ការដាក់ស្ត្រីឈរឈ្មោះនៅលំដាប់លេខរៀងទី១ និងឆ្លាស់គ្នាគឺជារឿងលំបាកដោយសារគណបក្សពុំទាន់មើលឃើញពីសមត្ថភាពរបស់ស្ត្រី ។

តម្រូវការថវិកា លក្ខខណ្ឌ និងការត្រួតពិនិត្យរបស់គណបក្សដែលបានលើកឡើងទាំងនេះ ព្រមទាំងគ្រប់គណបក្សមិនមានយន្តការដើម្បីគាំទ្រ និងផ្តល់ឱកាសដែលជាវិធានការបណ្តោះអាសន្នសម្រាប់លើកស្ទួយស្ត្រីចូលរួមក្នុងវិស័យនយោបាយ ដូចជាគ្មានគោលនយោបាយជាក់លាក់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនៅក្នុងគណបក្សនិងនៅក្នុងច្បាប់បោះឆ្នោត គឺជាការប្រឈម និងឧបសគ្គមួយដ៏ធំសម្រាប់មេក្នុងស្រ្តីដែលមានបំណងឈរឈ្មោះដើម្បីឲ្យគេបោះឆ្នោតក្នុងនីតិកាលទី៥នេះ ។

មុនការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ និងមុនការចុះបញ្ជីគណបក្សនយោបាយឈរឈ្មោះ និងបញ្ជីបេក្ខជន ក្រុមអង្គការសង្គមស៊ីវិលដែលធ្វើការងារលើកស្ទួយស្ត្រីដូចជា គណៈកម្មាធិការលើកស្ទួយស្ត្រីក្នុងវិស័យនយោបាយ (គ.ស.ន/CPWP) ដែលមានសមាជិកស្រ្តីចំនួន ៨អង្គការ ដូចជា អង្គការខុមហ្វ្រែល (COMFREL) សមាគមនារីកម្ពុជាដើម្បីសន្តិភាព និងអភិវឌ្ឍន៍ (CWPD) អង្គការអភិវឌ្ឍន៍ និងភាពជាដៃគូក្នុងសកម្មភាព (DPA) អង្គការយេនឌ័រ និងអភិវឌ្ឍន៍ដើម្បីកម្ពុជា (GADC) អង្គការនិកហ្វិច (NICFEC) អង្គការសហប្រតិបត្តិការដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា (Padek) អង្គការសីលការ (SILAKA) និងមណ្ឌលព័ត៌មានស្ត្រីកម្ពុជា (WMC) និងក្រុមស្ត្រីដើម្បីទាំងអស់គ្នា (Women for All) ដឹកនាំ និងសម្របសម្រួលដោយ CPWP ព្រមទាំងដៃគូអភិវឌ្ឍន៍មួយចំនួន បានបង្កើនយុទ្ធនាការតាមរយៈធ្វើសិក្ខាសាលា កិច្ចពិភាក្សាតុម្កល កិច្ចសន្ទនា និងបានចេញនូវសេចក្តីថ្លែងការណ៍រួមជាបន្តបន្ទាប់ បញ្ចុះបញ្ចូលគណបក្សនយោបាយ និងគ.ជ.បក្នុងការដាក់បេក្ខភាពស្ត្រីឈរឈ្មោះបោះឆ្នោតនៅលេខរៀងខាងលើយ៉ាងហោច៣០% ធ្វើយ៉ាងណាផ្តល់ឱកាសឲ្យស្ត្រីមានលទ្ធភាពជាប់ឆ្នោត និងដាក់ប្រព័ន្ធកូតានៅក្នុងច្បាប់បោះឆ្នោត ។

តារាងទី១បង្ហាញថា ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រី (ពេញសិទ្ធិ) ឈរឈ្មោះបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥នេះមានចំនួនតែ **១៦៨នាក់(១៨,៩៦%)**នៃចំនួនបេក្ខជនប្រុស-ស្រីសរុប៨៨៦នាក់មកពីគណបក្សនយោបាយ ក្នុងនោះបេក្ខជនស្ត្រីរីយក្មេងមានចំនួន៤៦នាក់ (២៧,៣៨%) នៃចំនួនបេក្ខជនស្ត្រីសរុប ។ គូលេខនេះមានការកើន៤,១៦% ពី ១៤,៨០% (នីតិកាលទី៤ ឆ្នាំ២០០៨មកពី១១គណបក្សនយោបាយ)ទៅ ១៨,៩៦% (នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣) ។ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ គណបក្សដែលមានអាសនៈក្នុងសភា និងជាគណបក្សដែលមានប្រជាប្រិយជាងគេ បានដាក់បេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះតិចជាងគណបក្សដែលពុំសូវមានប្រជាប្រិយដូចជាគណបក្សកាន់អំណាច (គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា) បានដាក់បេក្ខជនស្ត្រីចំនួនតែ **២០នាក់(១៦,២៦%)** ដូចគ្នានឹងនីតិកាលទី៤ ឆ្នាំ២០០៨ ។ ចំណែកឯគណបក្សប្រឆាំងគឺគណបក្សសង្គ្រោះជាតិដែលជាគណបក្សទើបបង្កើតថ្មីដោយមានការរួមបញ្ចូលគ្នារវាងគណបក្សសមរង្ស៊ី និងគណបក្សសិទ្ធិមនុស្ស បានដាក់បេក្ខជនស្ត្រីតិចតួចបំផុតចំនួនតែ**១២នាក់ (៩,៧៥%)** និងមានការថយចុះចំនួន ១១នាក់បើប្រៀបធៀបនឹងនីតិកាលទី៤ ឆ្នាំ២០០៨ គណបក្សទាំងពីរនេះបូកបញ្ចូលគ្នាបេក្ខជនស្ត្រីមានចំនួន ២៣នាក់ [គណបក្សសមរង្ស៊ី ១៧នាក់ (១៣,៨២%) និងគណបក្សសិទ្ធិមនុស្ស ៦នាក់ (៤,៨៧%)] ហើយចំនួននេះឃ្លាតឆ្ងាយពីអ្វីដែលសង្គមស៊ីវិលស្នើឲ្យដាក់បេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះយ៉ាងហោច ៣០%សម្រាប់ការបោះឆ្នោតជាតិ នីតិកាលទី៥នេះ ។ ចំណែកឯគណបក្សដែលពុំសូវមានប្រជាប្រិយបានខិតខំដាក់បេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះច្រើន ដាក់ស្តែង គណបក្សខ្មែរឈប់ក្រមានបេក្ខជនស្ត្រីចំនួន ២៥,៤០% គណបក្សសាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យមានបេក្ខជនស្ត្រីចំនួន ៣៥,៥៧ និងគណបក្សខ្មែរអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចមានបេក្ខជនស្ត្រីចំនួន ៤៤,៤៤% ។

តារាង ទី១៖ ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ទាំង៨គណបក្ស លទ្ធផលផ្លូវការនៃការចុះបញ្ជីគណបក្សនយោបាយឈរឈ្មោះ និងបញ្ជីបេក្ខជនរបស់គ.ជ.ប កាលពីថ្ងៃទី២៧ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៣

ល.រ	ឈ្មោះ គណបក្ស	សរុប បេក្ខ ជន ប្រុស - ស្ត្រី	បេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះ (ពេញសិទ្ធិ)							
			ចំនួន សរុប	%	ឈរ ឈ្មោះ ល.រ ទី១	%	ឈរ ឈ្មោះ ល.រ ទី២	%	ឈរ ឈ្មោះ ល.រ ទី៣	%
១	សញ្ញាតិកម្ពុជា	១២៣	២១	១៧,០៧%	១	៤,១៦%	៦	២៥%	១	៤,១៦%
២	ហ្វ៊ុនស៊ិនប៉ិច	១២៣	១២	៩,៧៥%	៣	១២,៥០%	១	៤,១៦%	២	៨,៣៣%
៣	សាធារណរដ្ឋ ប្រជាធិបតេយ្យ	១០៤	៣៧	៣៥,៥៧%	៨	៣៦,៣៦%	៥	២២,៧២%	៣	១៣,៦៣%
៤	ប្រជាជនកម្ពុជា	១២៣	២០	១៦,២៦%	២	៨,៣៣%	៤	១៦,៦៦%	៣	១២,៥០%
៥	ខ្មែរអភិវឌ្ឍន៍ សេដ្ឋកិច្ច	៤៥	២០	៤៤,៤៤%	៤	៥៧,១៤%	០	០	២	២៨,៥៧%
៦	ខ្មែរឈប់ក្រ	១២២	៣១	២៥,៤០%	៣	១៣,០៤%	២	៨,៦៩%	២	៨,៦៩%
៧	សង្គ្រោះជាតិ	១២៣	១២	៩,៧៥%	៤	១៦,៦៦%	០	០	១	៤,១៦%
៨	សម្ព័ន្ធដើម្បីប្រជា ធិបតេយ្យ	១២៣	១៥	១២,១៩%	៣	១២,៥០%	១	៤,១៦%	៣	១២,៥០%
សរុប	៨ គណបក្ស	៨៨៦	១៦៨	១៨,៩៦%	២៨	១៦,២៧%	១៩	១១,០៤%	១៧	៩,៨៨%

តារាងទី១ បានបង្ហាញផងដែរថា បេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងទី១មានចំនួនតិចតួច គឺ ២៨នាក់ (១៦,២៧%)នៃចំនួនបេក្ខជនបុរស-ស្ត្រីនៅលេខរៀងទី១ សរុប ១៧២នាក់ និងបេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះពីលេខ រៀងទី១ដល់ទី៣ មានចំនួន ៦៣នាក់(១២,២០%)នៃចំនួនបេក្ខជនបុរស-ស្ត្រីពីលេខរៀងទី១-៣ សរុប ៥១៦នាក់ ក្នុងនោះបេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះពីលេខរៀងទី១ ដល់ទី៣នៃគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា មានការកើនឡើងបន្តិច បន្តួច ២,២៣% ពី ១០,២៧% នៅនីតិកាលទី៤ ឆ្នាំ២០០៨ ទៅ ១២,៥០% នៅនីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣ និង គណបក្សសង្គ្រោះជាតិបានដាក់បេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះពីលេខរៀងទី១ដល់ទី៣មានចំនួន ៦,៩៤%ដែលជា ចំនួនតិចជាងគេបំផុតក្នុងចំណោម ៨គណបក្សនយោបាយ ។

គួរកត់សម្គាល់ថា ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រីដែលមានភាគរយច្រើនជាងគេនៅតាមបណ្តាខេត្តចំនួន ១០ ដូចជា ខេត្តមណ្ឌលគិរី ៣៣,៣៣% ខេត្តកណ្តាល ២៩,៥៤% ខេត្តកោះកុង ២៨,៥៧% ខេត្តរតនគិរី ២៨,៥៧%

ខេត្តស្វាយរៀង ២៥,៧១% ក្រុងភ្នំពេញ ២៥% ខេត្តបាត់ដំបង ២៣,២១% ខេត្តពោធិសាត់ ២១,៨៧% ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ២១,៨៧% និងខេត្តកំពង់ធំ ២០,៨៣% ។ (សូមមើលឧបសម្ព័ន្ធប្រតិទិនបេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះ តាមខេត្ត ក្រុង)

ទោះបីចំនួនបេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះមានការកើនឡើងពីនីតិកាលមួយ ទៅនីតិកាលមួយក៏ដោយក៏តួលេខ នេះនៅតែជាចំនួនតិចតួច ពិសេសស្ត្រីឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើនៃបញ្ជីបេក្ខជនគណបក្សនយោបាយ បើប្រៀបធៀបនឹងចំនួនបេក្ខជនសរុប (បុរស-ស្ត្រី) ៨៨៦នាក់ សម្រាប់ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រនីតិកាលទី៥នេះ ។ តួលេខនេះបង្ហាញឲ្យឃើញថា កម្ពុជានៅតែមានបញ្ហាអតុល្យភាពនៃការអនុវត្តសិទ្ធិ និងអំណាចនយោបាយរវាងបុរស និងស្ត្រី ។

មានបេក្ខជនស្ត្រី និងគណបក្សនយោបាយមួយចំនួនបានឲ្យអ្នកសង្កេតការណ៍ដឹងថា ការរើសអើងប្រឆាំងនឹងបេក្ខជនស្ត្រីដែលពួកគេជួបប្រទះ គឺក្នុងដំណើរការតែងតាំងបេក្ខជន និងការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសបេក្ខជននៅក្នុងគណបក្ស ។ កត្តាសំខាន់បំផុត គឺថា ស្ត្រីពុំមានថវិកាគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការប្រកួតប្រជែងជាមួយបុរសដើម្បីបានឈរឈ្មោះជាបេក្ខជន និង/ឬបានឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើបើទោះបីស្ត្រីទាំងនោះមានលក្ខណៈសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់ហើយក៏ដោយ ពីព្រោះស្ត្រីមានជីវភាពមិនសូវធូរធារដូចបុរស ចំណែកការងារស្ត្រីភាគច្រើនមានឋានៈទាបជាងបុរសដែលជាហេតុមានចំណូលតិច ។ ការចំណាយថវិការបស់ស្ត្រីសម្រាប់កិច្ចការនយោបាយមានភាពត្បិតត្បៀតជាងបុរស ដោយសារកត្តាគ្រួសារ ការទុកដាក់លុយកាក់ និងមានការគិតគូរវែងឆ្ងាយអំពីជីវភាពគ្រួសារជាសំខាន់ ។ កត្តាផ្សេងទៀតត្រូវបានរកឃើញថា ការជ្រើសបេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើនៃបញ្ជីបេក្ខជន គឺជាការប្រឆាំងទៅនឹងបេក្ខភាពបុរស គឺដោយសារកន្លងមក ការតែងតាំង ឬការឈរឈ្មោះជាបេក្ខជនបានផ្ដោតភាគច្រើនលើសលុបទៅលើបុរសដែលជាទំលាប់របស់អ្នកដឹកនាំ គណបក្ស និងសមាជិកបក្ស ដោយពុំបានគិតគូរអំពីការចូលរួមរបស់ស្ត្រី ។ ដូច្នោះនៅពេលមានបេក្ខភាពស្ត្រីឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើបណ្តាលឲ្យបេក្ខភាពបុរសមួយចំនួនត្រូវបាត់បង់ឱកាសរបស់ខ្លួន ជាហេតុធ្វើឲ្យពួកគេមិនសប្បាយចិត្ត អាចនិយាយបានថា គឺជាការចែកអំណាចឲ្យស្ត្រី ។

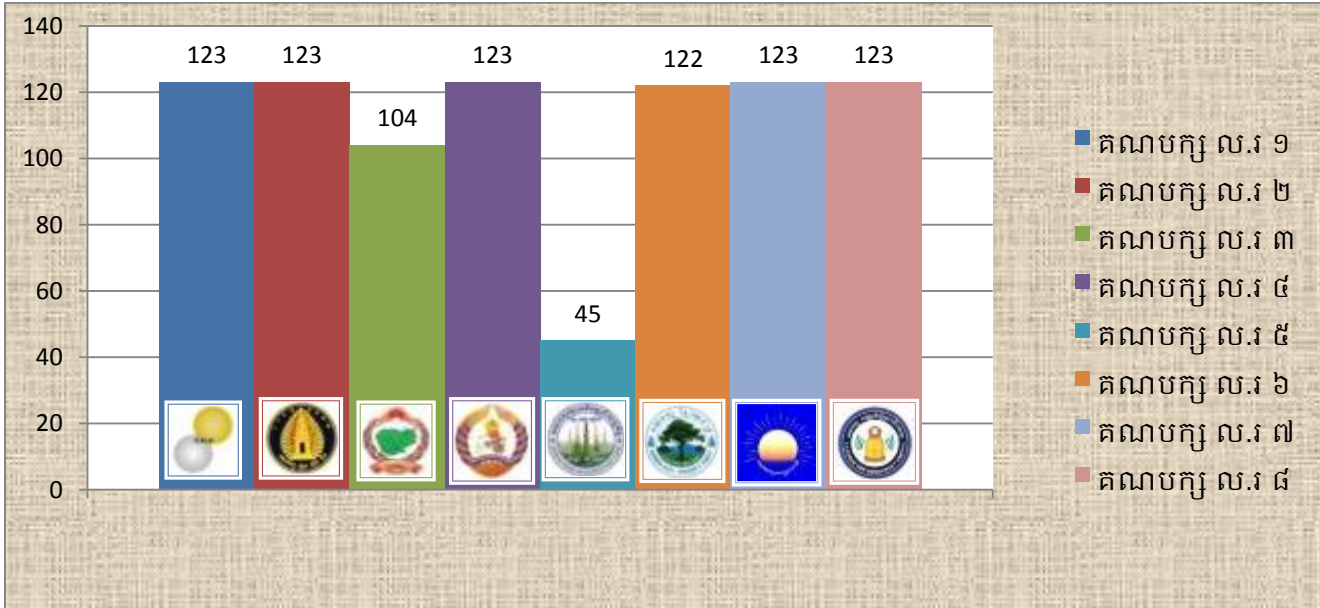
គណបក្សខ្លះ បានវិនិច្ឆ័យជាមុនថា ការដាក់បេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះច្រើន និងនៅលេខរៀងខាងលើគឺពុំសូវទាក់ទាញអ្នកបោះឆ្នោត ព្រោះអាចមិនមែនជាទំលាប់ជម្រើសរបស់ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរទេ ។ គណបក្សទាំងនោះយល់ទៀតថា ឲ្យតែខិតខំបង្កើនប្រជាប្រិយភាពរបស់គណបក្សខ្លួនឲ្យខ្លាំង រួមជាមួយនឹងកម្មវិធីនយោបាយល្អ និងមានភាពទាក់ទាញគឺគ្រប់គ្រាន់ហើយ ។

ស្ត្រីខ្លះបដិសេធក្នុងការឈរឈ្មោះជាបេក្ខជន និងស្ត្រីខ្លះឈរឈ្មោះជាបេក្ខជនហើយមិនបានជាប់ឆ្នោត គឺដោយសារគណបក្សខ្លះ មណ្ឌលដែលមិនមែនជាតំបន់គោលដៅរបស់គណបក្សខ្លួនក្នុងការខិតខំប្រកួតប្រជែង និងមិនសង្ឃឹមថានឹងអាចយកជ័យជំនះបាន បែរជាស្នើបេក្ខជនស្ត្រីទៅឈរឈ្មោះនៅមណ្ឌលនោះទៅវិញ ។ ឧទាហរណ៍ បេក្ខជនស្ត្រីម្នាក់របស់គណបក្សសង្គ្រោះជាតិបានពន្យល់ថា គាត់ត្រូវបានគណបក្សស្នើទៅឈរឈ្មោះនៅមណ្ឌលខេត្តមណ្ឌលគិរីដែលមិនមែនជាតំបន់គោលដៅរបស់គណបក្សខ្លួនក្នុងការប្រកួតប្រជែងយកឈ្នះ ហើយត្រូវបានគាត់បដិសេធក្នុងការឈរឈ្មោះជាបេក្ខជន ។

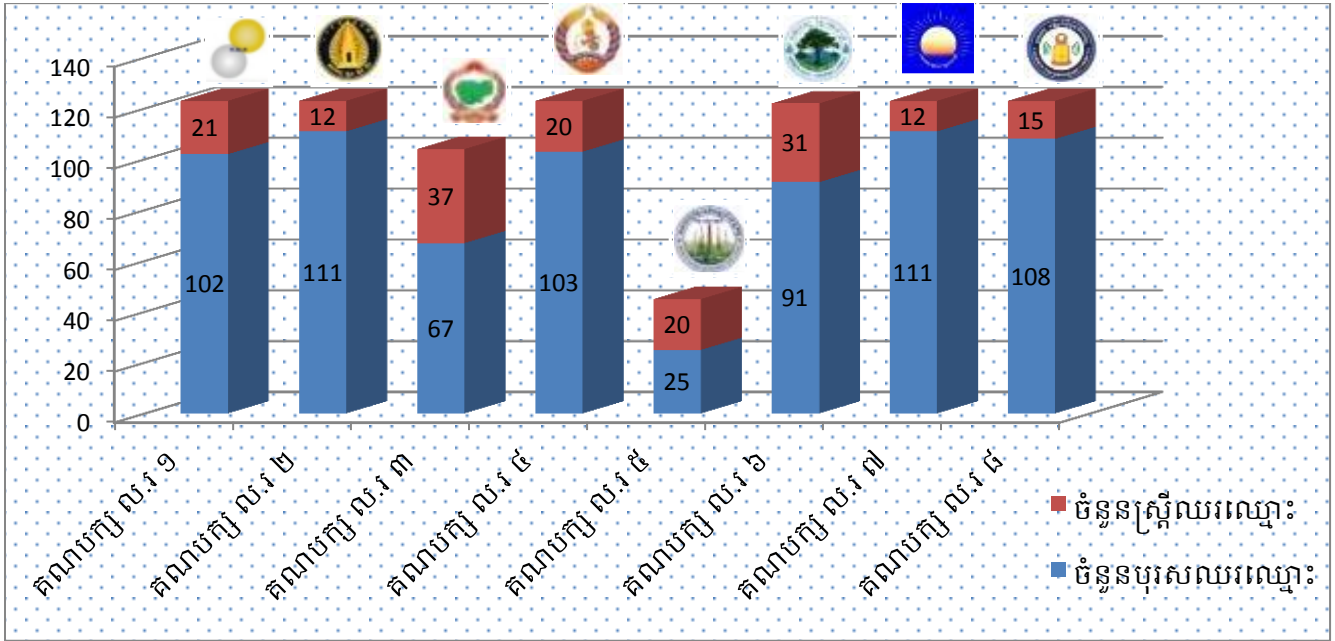

គណបក្សនយោបាយខ្លះ ដូចជា គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា មានដំណើរការជ្រើសរើសបេក្ខភាពសម្រាប់បញ្ជីបេក្ខជននៃគណបក្សតាមគោលការណ៍ស្ទង់មតិសមាជិកគណបក្សខ្លួននៅតាមឃុំ/សង្កាត់ ស្រុក/ខណ្ឌ រាជធានី ខេត្តនីមួយៗ ប៉ុន្តែលទ្ធផលបេក្ខជនជាប់ពីការស្ទង់មតិនោះមិនត្រូវបានសម្រេចនៅថ្នាក់ខេត្តទេ ។ លទ្ធផលបេក្ខជនជាប់ពីការស្ទង់មតិត្រូវបានពិនិត្យ និងសម្រេចរើសបេក្ខជន និងបេក្ខនារីជាក់ក្នុងបញ្ជីបេក្ខជននៃគណបក្សដោយគណៈកម្មការនៅកម្រិតថ្នាក់ជាតិបន្ទាប់ពីគណៈកម្មការនេះធ្វើការពិភាក្សាគ្នាស្តីពីល្អន់ សួរនាំហេតុផលជាច្រើន ព្រមទាំងធ្វើការប្រៀបធៀបរវាងតួនាទីបច្ចុប្បន្នរបស់បេក្ខជនជាប់នោះជាមួយនឹងការឈរឈ្មោះជាបេក្ខជនតំណាងរាស្ត្រ ថាតើមួយណាជាមួយណា ។ ចំណែកឯគណបក្សសង្គ្រោះជាតិ មានដំណើរការជ្រើសរើសបេក្ខភាពសម្រាប់បញ្ជីបេក្ខជននៃគណបក្សតាមគោលការណ៍ប្រជាធិបតេយ្យផ្ទៃក្នុង ដែលសមាជិកគណបក្សតាំងពីថ្នាក់ឃុំ/សង្កាត់ ស្រុក/ខណ្ឌ រាជធានី ខេត្តជាអ្នកបោះឆ្នោតទុកចិត្តបេក្ខភាពទាំងនោះសម្រាប់បញ្ជីបេក្ខជនគណបក្សរបស់ខ្លួន រួមទាំងការមើលឃើញបេក្ខជនចេញពីក្នុងបក្សនៅថ្នាក់ជាតិផងដែរ ។ ការប្រើប្រាស់គោលការណ៍ប្រជាធិបតេយ្យផ្ទៃក្នុងគណបក្ស ក៏បានបង្កើតការប្រឈមមួយសម្រាប់បេក្ខភាពនារីដែលសមាជិកបក្សមិនបានទុកចិត្តបោះឆ្នោតជូនបេក្ខភាពនារី ។ វាអាចភាគច្រើននៃសមាជិកគណបក្សតាំងពីថ្នាក់ឃុំ/សង្កាត់ ស្រុក/ខណ្ឌ រាជធានី ខេត្តគឺជាបុរសជាហេតុពួកគេមិនបានទុកចិត្តបោះឆ្នោតឲ្យបេក្ខជនស្ត្រី ។ ហេតុដូច្នេះនេះ គណបក្សសង្គ្រោះជាតិមានបេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះតែ ៩,៧៥% (១២នាក់)ដូចគ្នានឹងគណបក្សហ៊្វិនស៊ិនប៉ិច ដែលជាចំនួនតិចជាងគេក្នុងចំណោមគណបក្សនយោបាយ ។

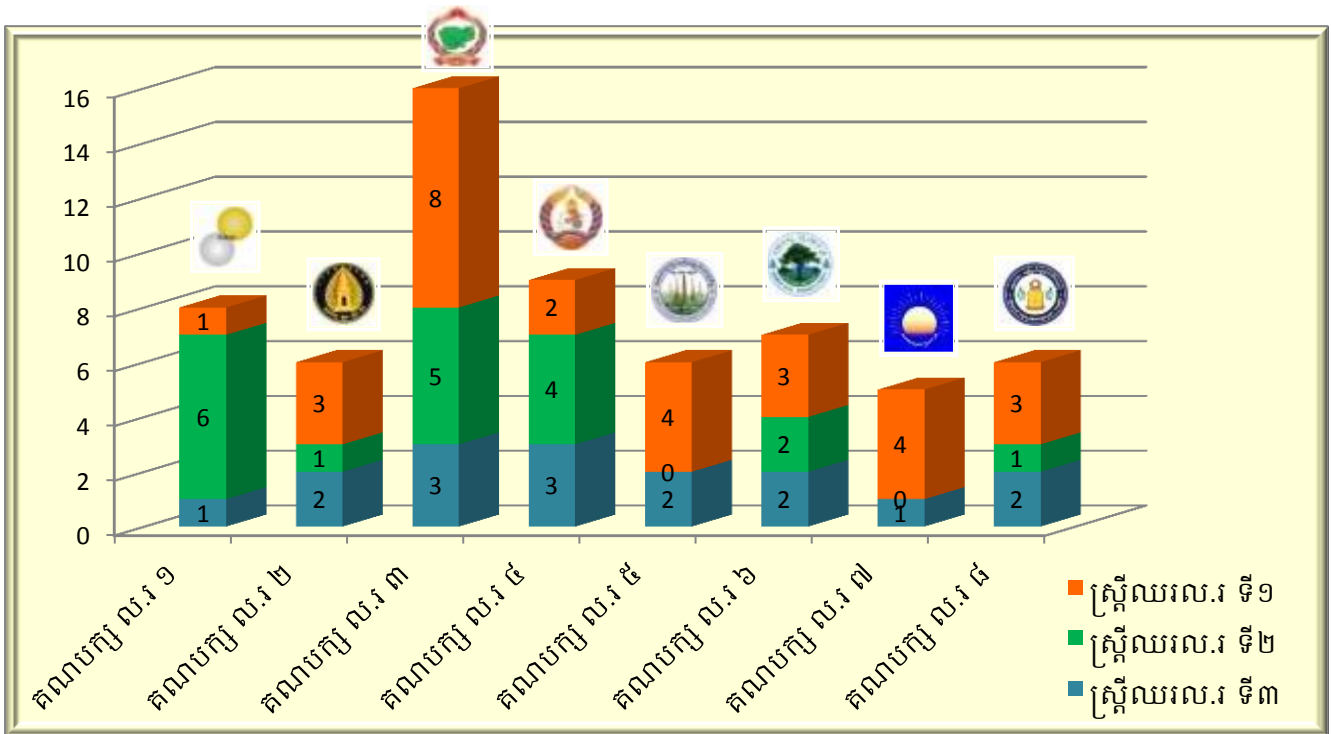
ក្រាហ្វិក ទី១៖ ចំនួនបេក្ខជនឈរឈ្មោះពេញសិទ្ធិសរុប ក្នុងគណបក្សនីមួយៗ

ក្រាហ្វិក ទី២៖ ចំនួនបេក្ខជនបុរស និងស្ត្រីឈរឈ្មោះពេញសិទ្ធិសរុប ក្នុងគណបក្សនីមួយៗ

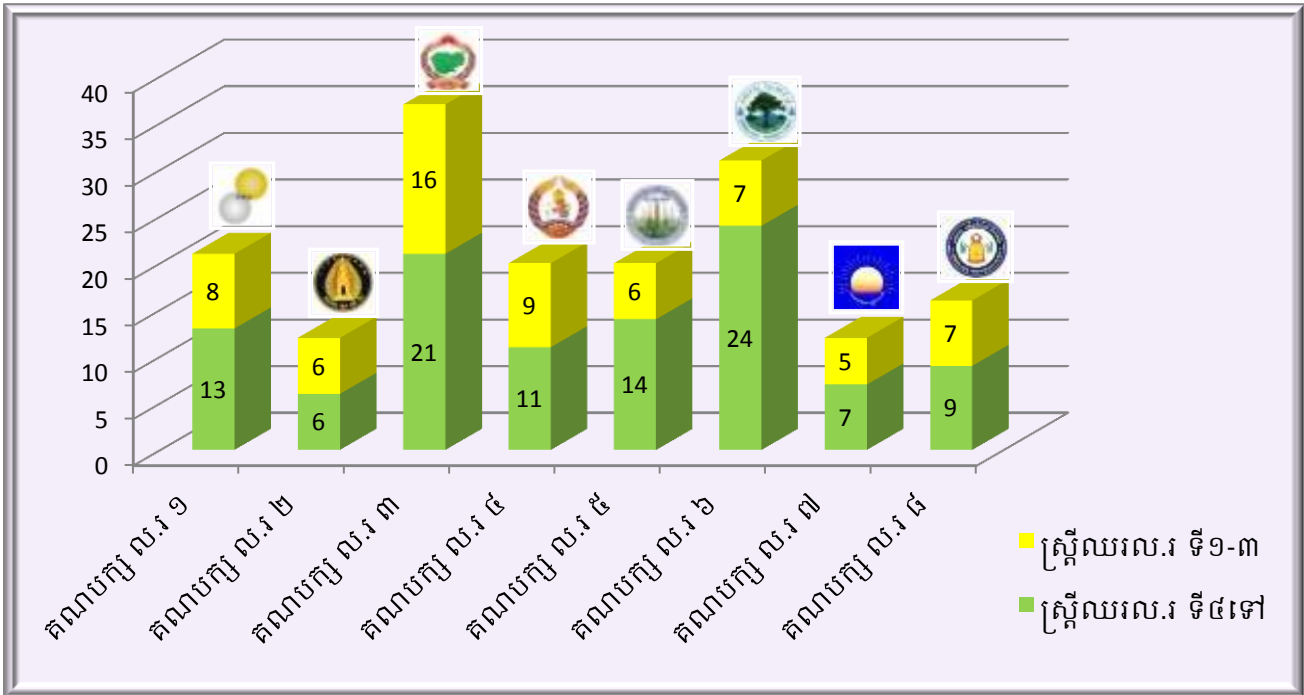

ក្រាហ្វិក ទី៣៖ ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រី ពេញសិទ្ធិឈរឈ្មោះល.រ ទី១ ទី២ ទី៣ សរុប ក្នុងគណបក្សនីមួយៗ (បេក្ខជនស្ត្រីសរុបគិតជាចំនួនតាមគណបក្ស)

ក្រាហ្វិក ទី៤៖ ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រីពេញសិទ្ធិ ឈរឈ្មោះល.រ ទី១-៣ និង ទី៤ទៅ សរុប ក្នុងគណបក្សនីមួយៗ

ខាងក្រោមនេះជាមតិរបស់បេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះ និង តំណាងគណបក្សនយោបាយទាក់ទងនឹងការឈរឈ្មោះជាបេក្ខជនស្ត្រីសម្រាប់ ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥

គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា

លោកជំទាវ ជូ ប៊ុនអេង

លោកជំទាវ ជូ ប៊ុនអេង រដ្ឋលេខាធិការនៃក្រសួងមហាផ្ទៃ ទទួលបន្ទុកការប្រឆាំងនឹងការជួញដូរមនុស្ស (មិនមែនជាបេក្ខជនឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត) មកពីគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាបានមានប្រសាសន៍ថា គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាមិនមានការដាក់ស្ត្រីនៅលេខរៀងខាងលើទេ គឺគេតម្រូវតាមលំដាប់អក្សរក្រមដោយមានការស្ទង់មតិពីសមាជិកគណបក្សរបស់ខ្លួន ។ លោកជំទាវបានផ្តល់យោបល់ថា បើគណបក្សណាដែលមានការដាក់លេខរៀងស្ត្រីលើ ឬនៅខាងក្រោម គេគួរតែមានការដាក់បញ្ចូលស្ត្រីនៅលេខរៀងខាងលើ ដើម្បីឲ្យគាត់មានឱកាសនឹងត្រូវបានគេជ្រើសរើស ។ បេក្ខជនអាចឈរឈ្មោះបានត្រូវគោរពតាមលក្ខខណ្ឌស្រប

តាមច្បាប់បោះឆ្នោត និងមានប្រជាប្រិយភាព សមត្ថភាព មានទំនាក់ទំនងល្អជាមួយប្រជាពលរដ្ឋ ។ គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាមានគោលនយោបាយលើកស្ទួយស្ត្រី កាលពីមុនគឺមានដល់ទៅ៤០% ដែលជាគោលនយោបាយបក្ស ប៉ុន្តែដោយសារកត្តាមួយចំនួនដូចជា ការទទួលខុសត្រូវច្រើន ការនឿយហត់ ពេលវេលាមិនគ្រប់គ្រាន់ ទាំងនេះធ្វើឲ្យស្ត្រីបោះបង់ឱកាសមិនចង់ប្រឡូកក្នុងការងារនយោបាយ ។ លោកជំទាវបានបន្តថា មានការរើសអើងមកលើបេក្ខជនស្ត្រីដែរ តែមិនច្រើនទេ ។ គណបក្សមិនរើសអើងស្ត្រីទេ ព្រោះអ្នកដឹកនាំគាត់យកចិត្តទុកដាក់អំពីយេនឌ័រ ប៉ុន្តែគឺទស្សនៈយេនឌ័ររបស់អ្នកនយោបាយមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះដែលច្រលំថាជាការប្រកួតប្រជែង និងធ្វើឲ្យបាត់ប្រយោជន៍របស់គេ ដូចនេះគឺមានតែវិធីពន្យល់អំពីយេនឌ័រ ប៉ុណ្ណោះ ។ ទាក់ទងនឹងការផ្តល់ឱកាស និងលើកទឹកចិត្តស្ត្រីឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើ វាមិនមែនជាការចាប់បង្ខំដើម្បីដាក់ឲ្យគ្រប់ទៅតាមគោលការណ៍ដោយមិនគិតអំពីបុគ្គលិកលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ និងមិនទាន់បានវាស់ស្ទង់អំពីការគាំទ្រដល់ស្ត្រីនោះទេ ។ ឧបសគ្គ ឬបញ្ហាប្រឈមរបស់ស្ត្រី គឺ បន្ទុកការងារច្រើន ការចុះ មូលដ្ឋាន បញ្ហាពេលវេលា (គ្រួសារ ការងារ នយោបាយ) ។ លោកជំទាវបានផ្តល់អនុសាសន៍ និងដំណោះស្រាយក្នុងការដាក់ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រីឲ្យកាន់តែច្រើននៅនីតិកាលក្រោយៗទៀត នៅលំដាប់លេខរៀងទី១-៣ ថា ត្រូវបន្តពង្រឹងសមត្ថភាពស្ត្រីដោយមិនប្រថុយប្រថានដាក់ពួកគាត់ឲ្យ ធ្វើការដោយមិនបានពន្យល់ឲ្យច្បាស់ពីតួនាទីនយោបាយឡើយ ។ អ្នកនយោបាយស្ត្រីមិនគួរចាត់ទុកអ្នកនយោបាយស្ត្រីផ្សេងទៀតជាសត្រូវទេ យើងគួរធ្វើការជាមួយគ្នា ។

គណបក្សសង្គ្រោះជាតិ

លោកជំទាវ **មូរ សុខហួរ** បេក្ខជនឈរឈ្មោះលេខរៀងទី១ នៅមណ្ឌលខេត្តបាត់ដំបង មកពីគណបក្សសង្គ្រោះជាតិ បានមានប្រសាសន៍ថា ចំពោះគណបក្សនយោបាយ ដែលដាក់ស្ត្រីឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើវាជាការល្អ ព្រោះវាជាការទាក់ទាញសំលេងស្ត្រី និងធ្វើឲ្យស្ត្រីគាំទ្រស្ត្រីដើម្បីចូលរួមក្នុងវិស័យនយោបាយ ។ ផ្ទុយទៅវិញ គណបក្សដែលដាក់ស្ត្រីឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងក្រោម គឺគណបក្សចង់បានបេក្ខជនដែលអាចធ្វើឲ្យគណបក្សជាប់ឆ្នោត ។

ចំពោះបេក្ខជនស្ត្រីនៅលេខរៀងខាងក្រោម អាចដោយសារពួកគាត់មិនទាន់បានបំពេញ ឬខ្វះលក្ខណៈសម្បត្តិដែលគណបក្សចង់បានមាន ៥ចំណុច ទី១) បេក្ខជនស្ត្រីត្រូវមានជំហររឹងមាំ ទី២)ជាសកម្មជនដែលសកម្មនៅក្នុងបក្ស និងមានឯកទេសច្បាស់លាស់ ទី៣)ត្រូវមានឈ្មោះល្បីល្បាញ ព្រមទាំងមានប្រជាប្រិយភាពអាចទាក់ទាញប្រជាពលរដ្ឋបោះឆ្នោតឲ្យ ទី៤)ត្រូវមានពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់សំរាប់បក្ស និងចំណុចពិសេសទី៥)ត្រូវមានថវិកាជួយបក្សពី ៥ ០០០\$ ទៅ ១០ ០០០\$ ដើម្បីជួយឧបត្ថម្ភក្នុងយុទ្ធនាការយោសនាបោះឆ្នោត ។ ដោយសារតែខ្ញុំបានបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌទាំងនេះ ទើបខ្ញុំបានឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងទី១ ។ ទាក់ទងនឹងគោលនយោបាយលើកស្ទួយស្ត្រី គណបក្សសង្គ្រោះជាតិក៏មានគោលនយោបាយលើកស្ទួយស្ត្រីដែរ ប៉ុន្តែគណបក្សឲ្យស្ត្រីឈរឈ្មោះប្រសិនមានការស្នើឡើងពីក្រុមការងារនៅថ្នាក់មូលដ្ឋាន (ឃុំ ស្រុក ខេត្ត) ឬការមើលឃើញបេក្ខជនចេញពីក្នុងបក្សនៅថ្នាក់

លោកជំទាវ មូរ សុខហួរ

ជាតិ ។ ម្យ៉ាងទៀតបេក្ខជនស្ត្រីគឺត្រូវប្រកួតប្រជែងជាមួយបេក្ខជនដទៃទៀតនៅក្នុងបក្សពិសេសបេក្ខជនបុរស ។ យើងអាចនិយាយពីបែបបទនៃការជ្រើសរើសបាន ទី១)កត្តាខ្លួនឯង ទី២)ត្រូវមានសកម្មភាពលេចធ្លោ ទី៣)ក្រុមពួកគាត់ជំរុញពីក្រោមរហូតទៅដល់ថ្នាក់លើ ។ លោកជំទាវបានបន្តថា តាមការយល់ឃើញរបស់ខ្ញុំគ្មានការរើសអើងមកលើបេក្ខជនស្ត្រីទេ ប៉ុន្តែការរើសអើងអាចកើតឡើងដោយសារកត្តាសង្គមពួកគាត់មិនហ៊ានចូលរួមក្នុងនយោបាយ ។ ហើយមួយទៀតពួកគាត់ត្រូវការប្រកួតប្រជែងជាមួយបុរស ហើយស្ត្រី និងបុរសតម្រូវឲ្យបំពេញលក្ខខណ្ឌ៥យ៉ាងដូចគ្នា ។ បើនិយាយពីឧបសគ្គ ឬបញ្ហាប្រឈមគឺនៅតែមាន ទី១)យើងត្រូវប្រកួតប្រជែងជាមួយបេក្ខជនដទៃទៀតជាបុរស ប៉ុន្តែក៏អាចជាការរើសអើងភេទគឺគេចាត់ទុកស្ត្រីជាភេទទន់ខ្សោយ ឬកត្តារប្បធម៌ទំនៀមទំលាប់ ព្រមទាំងកត្តាគ្រួសារ(ស្វាមី)មិនគាំទ្រឲ្យចូលប្រឡូកក្នុងនយោបាយ ។ លោកជំទាវបានផ្តល់អនុសាសន៍ និងដំណោះស្រាយក្នុងការដាក់ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រីឲ្យកាន់តែច្រើននៅនីតិកាលក្រោយៗទៀតនៅលំដាប់លេខរៀងទី១-៣ថា ជានិច្ចការដំបូង ស្ត្រីត្រូវរៀនសូត្រចាប់ពីឥឡូវនេះសិន បន្ទាប់មកស្ត្រីត្រូវហ៊ានចូលរួមប្រឡូកក្នុងវិស័យនយោបាយ បើសិនពួកគាត់ចង់ចូលរួមជាមួយយើង ។

គណបក្សហ្វ៊ុនស៊ិនប៉ិច

លោកជំទាវប្រាក់ ចន្ទា

លោកជំទាវប្រាក់ ចន្ទា បេក្ខជនឈរឈ្មោះលេខរៀងទី១៦ នៅមណ្ឌលកំពង់ចាម មកពីគណបក្សហ្វ៊ុនស៊ិនប៉ិច លោកជំទាវបានមានប្រសាសន៍ថា ចំពោះគណបក្សហ្វ៊ុនស៊ិនប៉ិចដែលដាក់ស្ត្រីនៅលេខរៀងខាងលើ គឺស្ត្រីនោះត្រូវមានគុណភាព សមត្ថភាព ដើម្បីជួយជាតិនៅពេលជាប់ឆ្នោត ។ ស្ត្រីនោះមានលុយក្នុងការជួយគាំទ្រ និងពង្រឹងបក្ស ស្ត្រីនោះអាចឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើបាន ។ ចំណែកអ្នកឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងក្រោមដោយសារមិនមានលក្ខខណ្ឌគ្រប់គ្រាន់ដូចអ្នកឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើនៅឡើយ ។ មុននឹងគណបក្សដាក់បេក្ខជនឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើ គណបក្សនយោបាយ

មានលក្ខខណ្ឌជ្រើសរើសដូចជា មានភាពស្មោះត្រង់ ប្រជាប្រិយភាពក្នុងបក្ស បទពិសោធន៍ការងារ និងមានថវិកា ។ ទាក់ទងនឹងគោលនយោបាយលើកស្ទួយស្ត្រី គណបក្សហ្វ៊ុនស៊ិនប៉ិចក៏មានគោលនយោបាយលើកស្ទួយស្ត្រីដែរ គ្មានការរើសអើងស្ត្រីទេឲ្យតែមានសមត្ថភាព និងមានលទ្ធភាពក្នុងការចូលរួម មានថវិកាក្នុងបក្សគឺអាចឈរបាននៅលេខរៀងខាងលើហើយ ។ ដូច្នេះ ការប្រឈមជាចម្បងរបស់ស្ត្រី គឺ ថវិកា ។ លោកជំទាវបានមានអនុសាសន៍ថា ដើម្បីលើកស្ទួយស្ត្រីក្នុងវិស័យនយោបាយ និងដាក់ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រីឲ្យកាន់តែច្រើននៅនីតិកាលក្រោយៗទៀតនៅលំដាប់លេខរៀងទី១ដល់ទី៣ គឺ គណបក្ស ឬចលនាស្ត្រីរបស់គណបក្សត្រូវមានលុយសម្រាប់ជួយស្ត្រីក្នុងពេលឈរឈ្មោះ ។

២. ស្ត្រីជាប់ឆ្នោត

លទ្ធផលបោះឆ្នោតបណ្តោះអាសន្នរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត (គ.ជ.ប)កាលពីថ្ងៃទី ១២ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៣ ចំនួនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតមានការថយចុះ ១,៦៣% (២នាក់) ពី ១៨នាក់(១៤,៦៣%) នៅនីតិកាលទី៤ ឆ្នាំ២០០៨ (ជាប់ឆ្នោតភ្លាម) មក ១៦នាក់(១៣%)នៅនីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣ នៃអ្នកជាប់ឆ្នោតសរុប ១២៣នាក់ ។ ប៉ុន្តែ យោងតាមលទ្ធផលបោះឆ្នោតផ្លូវការរបស់គ.ជ.បនៅថ្ងៃទី៨ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៣បានបង្ហាញថា បេក្ខជនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតមានចំនួនឡើងដល់ ២៥នាក់ (២០,៣៣%) ជាតំណាងរាស្ត្រសម្រាប់នីតិកាលទី៥នេះ បន្ទាប់ពីមានការលាលែងរបស់បេក្ខជនជាប់ឆ្នោតមួយចំនួន ដែលភាគច្រើនជាបុរសនៃគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា មុនការប្រកាសលទ្ធផលបោះឆ្នោតផ្លូវការរបស់គ.ជ.ប ។ តួលេខនេះមានការកើនចំនួន ៥,៧០%(៧នាក់) បើប្រៀបធៀបនឹងការប្រកាសលទ្ធផលបោះឆ្នោតផ្លូវការនៃនីតិកាលទី៤ ឆ្នាំ២០០៨ ប៉ុន្តែថយចុះបន្តិច ០,៨១% (១%)វិញបើធៀបនឹងចុងនីតិកាលទី៤ ស្មើនឹង ២៦នាក់ (២១,១៤%) ។ ការប្រែប្រួលតួលេខភ្លាមៗនេះគឺដោយសារមានការគិតគូរខ្លះពីអ្នកដឹកនាំរបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា និងមានការជូនជាយោបល់របស់ CPWP and Women for All តាមរយៈការចេញសេចក្តីថ្លែងការណ៍រួមស្តីពី “យើងត្រូវការតំណាងរាស្ត្រស្ត្រីយ៉ាងតិច ៣០% សម្រាប់ នីតិកាលទី៥” និងមានកិច្ចពិភាក្សាជាច្រើនតាមវិទ្យុមួយចំនួនអំពីលទ្ធភាពក្នុងការបង្កើនចំនួនតំណាងរាស្ត្រស្ត្រី ។ ទោះបីយ៉ាងនេះក្តី កម្ពុជានៅតែប្រឈមក្នុងការធ្វើឲ្យបានសម្រេចតាមគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍សហស្សវត្សរ៍កម្ពុជា (CMDG) ដែលបានកំណត់ថា នៅឆ្នាំ២០១៥ មន្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាស្ត្រីនៅថ្នាក់ជាតិយ៉ាងតិច ៣០% ។

តារាងទី២៖ ចំនួនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងរាស្ត្រសម្រាប់នីតិកាលទី៥

គណបក្ស	ស្ត្រីជាប់ឆ្នោតនីតិកាលទី៥			រោសនៈ ទទួលបាន
	ចំនួនស្ត្រីជាប់ឆ្នោត	ភាគរយ (%)	មណ្ឌលខេត្ត/ក្រុង	
ប្រជាជនកម្ពុជា	១៨	២៦,៤៧%	១៣រាជធានីខេត្ត៖ បន្ទាយមានជ័យ បាត់ដំបង កំពង់ចាម កំពង់ឆ្នាំង កំពត កណ្តាល ក្រចេះ ភ្នំពេញ ពោធិសាត់ សៀមរាប ស្វាយរៀង តាកែវ និងប៉ៃលិន	៦៨
សង្គ្រោះជាតិ	៧	១២,៧២%		៥៥
សរុប	២៥	២០,៣៣%		១២៣

តារាងទី២បង្ហាញលទ្ធផលបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣ថា បេក្ខជនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងរាស្ត្រមានចំនួនតែ ២៥នាក់ ស្មើនឹង ២០,៣៣% នៃចំនួនអ្នកជាប់ឆ្នោតសរុប ១២៣នាក់ ។ គណបក្សចំនួន ២ដែលបានឈ្នះឆ្នោតមានអាសនៈនៅក្នុងរដ្ឋសភា និងមានស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងរាស្ត្រ គឺគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ទទួលបាន ៦៨អាសនៈ ក្នុងនោះមាន ១៨អាសនៈជាស្ត្រីស្មើនឹង ២៦,៤៧%ជាភាគរយខ្ពស់ជាងគណបក្សសង្គ្រោះជាតិដែលមានស្ត្រីជាប់ឆ្នោតតែ ៧នាក់ (១២,៧៣%)នៃអាសនៈ ដែលទទួលបាន ៥៥ ។ លទ្ធផលបោះឆ្នោតបានបង្ហាញទៀតថា ក្នុងចំណោម ១៣រាជធានី ខេត្តដែលមានស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងរាស្ត្រ គឺ រាជធានីភ្នំពេញ និងខេត្តកណ្តាលមានតំណាងរាស្ត្រស្ត្រីចំនួន៤នាក់ និងខេត្តស្វាយរៀងមាន

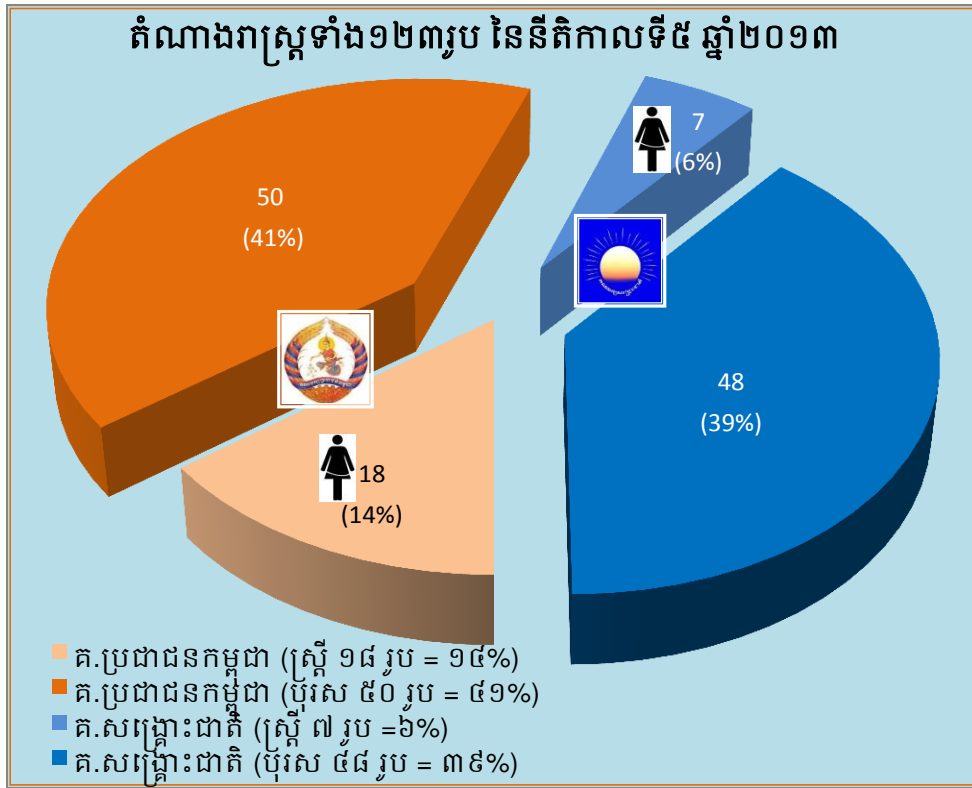
តំណាងរាស្ត្រស្ត្រីចំនួន៣នាក់ដែលជាចំនួនច្រើនជាងបណ្តាខេត្តផ្សេងៗ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ខេត្តដែលមានភាគរយស្ត្រីជាប់ឆ្នោតខ្ពស់បំផុតគឺ ខេត្តប៉ៃលិន ១០០% និងរាជធានី ខេត្តដែលមានភាគរយស្ត្រីខ្ពស់បន្ទាប់ ដូចជា ខេត្តក្រចេះ ៦៦,៦៦% ខេត្តស្វាយរៀង ៦០% ខេត្តកណ្តាល ៣៦,៣៦% រាជធានីភ្នំពេញ និងខេត្តសៀមរាបមានភាគរយដូចគ្នាគឺ ៣៣,៣៣% ។ ដោយឡែកខេត្តដែលមានភាគរយទាបជាងគេបំផុតវិញគឺ ខេត្តកំពង់ចាម ៥,៥៥% ។ (សូមមើលបស្ច័ន្ត៣ ស្តីពី ចំនួន និងភាគរយស្ត្រីជាប់ឆ្នោតតាមមណ្ឌលរាជធានី ខេត្ត)

បើប្រៀបធៀបនឹងនីតិកាលទី៤ ចំនួនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតមានការថយចុះបន្តិច ០,៨១% (១%) ពី ២៦នាក់ស្មើនឹង ២១,១៤% នៅចុងនីតិកាលទី៤ មក ២៥នាក់ ស្មើនឹង ២០,៣៣% នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣ ។ គូលេខនេះបង្ហាញពីកង្វះឆន្ទៈនយោបាយរបស់អ្នកដឹកនាំគណបក្ស និងរដ្ឋាភិបាលកន្លងមកក្នុងការបង្កើនសមាមាត្រស្ត្រីជាថ្នាក់ដឹកនាំនៅថ្នាក់ជាតិស្របតាមCMDG ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងគណបក្សឈ្នះឆ្នោតមានអាសនៈនៅក្នុងសភានៅសល់ពេលវេលាចុងក្រោយ (ឆ្នាំ២០១៤-២០១៥)ក្នុងការខិតខំធ្វើឲ្យសម្រេចបានតាមCMDGនេះ ។ រាជរដ្ឋាភិបាល និងគណបក្សមានអាសនៈនៅក្នុងសភាអាចខិតខំប្រឹងប្រែងបង្កើនចំនួនស្ត្រីតាមមធ្យោបាយផ្សេងៗតាមដែលអាចធ្វើទៅបាន ដូចជា អនុវត្តនូវប្រព័ន្ធកូតាយេនឌ័រ ដាក់ស្ត្រីជំនួសបុរសដែលលាលែងពីតំណែង ដាក់ស្ត្រីជំនួសស្ត្រីដែលបានលាលែងពីតំណែង។ល។ និង។ល ។ ក្រៅពីខិតខំប្រឹងប្រែងបង្កើនសមាមាត្រស្ត្រី ការយកចិត្តទុកដាក់លើគុណភាពនៃការចូលរួមរបស់ស្ត្រីក៏ជារឿងសំខាន់ណាស់ដែរ ធ្វើយ៉ាងណាឲ្យស្ត្រីមានសម្លេងក្នុងការសម្រេចចិត្ត និងបំពេញការងារដោយគ្មានការរើសអើងពីសំណាក់បុរសដែលជាសហការី ។

ក្រាហ្វិក ទី៥៖ ចំនួនអាសនៈរួមដែលគណបក្សនីមួយៗទទួលបានទូទាំងប្រទេស

ក្រាហ្វិកទី៦៖ ចំនួនតំណាងរាស្ត្រនៃគណបក្សនយោបាយដែលទទួលបាន គិតជាភាគរយ(%)

ការណ៍សិក្សាទី១

លោកជំទាវ **លី គឹមលៀង** កើតឆ្នាំ១៩៤៨ ជាបេក្ខជនលេខរៀងទី៥ និងបានជាប់ឆ្នោតនៅមណ្ឌលបាត់ដំបងមកពីគណបក្សប្រជាជន បានមានប្រសាសន៍ថា “កត្តាដែលជំរុញចិត្តខ្ញុំឲ្យចូលរួមក្នុងនយោបាយដោយសារគេមើលឃើញពីភាពសកម្មនៃការងាររបស់ខ្ញុំ គឺចេះជួយស្ត្រី បុរស កុមារមិនរើសអើង ហើយគណបក្សក៏មើលឃើញខ្ញុំ ប្រជាពលរដ្ឋក៏ចេះតែស្រលាញ់ខ្ញុំ ដែលជាហេតុធ្វើឲ្យខ្ញុំចូលរួមក្នុងនយោបាយដោយមិនដឹងខ្លួន” ។

នៅសម័យរដ្ឋកម្ពុជាមិនសូវមានគណបក្សច្រើនទេ ទើបលោកជំទាវចូលរួមក្នុងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាតាំងពីឆ្នាំ១៩៧៩រហូតមក ។ បន្ទាប់មកលោកជំទាវក៏មានតួនាទីជាប្រធានសហជីពកាន់ខាងការងារជួយស្ត្រី បើអ្នកណាមានបញ្ហាអ្វីមានទុក្ខលំបាកអ្វីអាចមករកគាត់ឲ្យជួយដោះស្រាយ ។ ឆ្នាំ១៩៨១-ឆ្នាំ១៩៨២ លោកជំទាវ មានតួនាទីជាប្រធានទេសចរណ៍នៅខេត្តបាត់ដំបង ។

លោកជំទាវលី គឹមលៀង

លោកជំទាវបន្តថា នៅក្នុងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាគឺមានក្រុមចលនាស្ត្រី ព្រោះគណបក្សនេះយកចិត្តទុកដាក់ស្ត្រីណាស់ ជាពិសេសគណបក្សមើលឃើញខ្ញុំជាមនុស្សស្មោះត្រង់ មិនចេះរើសអើង មិនចេះវាយបូកគឺចេះជួយទុក្ខគុះដល់មនុស្សគ្រប់គ្នាមិនថាបុរស ឬស្ត្រី ។ ចំណុចមួយទៀតខ្ញុំអបអរ និងសរសើរចំពោះស្ត្រីទាំងអស់ដែលចេះធ្វើការងារ គឺបានជួយខ្លួនឯង ។

លោកជំទាវបន្តថា ចំពោះគណបក្សដាក់បេក្ខភាពស្ត្រីនៅជួរខាងលើគឺជារឿងល្អណាស់ ព្រោះស្ត្រីអាចជួយស្ត្រីគ្នាឯងបានច្រើន ជូនកាលរឿងរ៉ាវខ្លះគាត់មិនអាចនិយាយជាមួយបុរសបានទេ គាត់ត្រូវនិយាយប្រាប់យើងជាស្ត្រីដូចគ្នា ហើយយើងជាស្ត្រីត្រូវផ្តល់ការណែនាំពួកគាត់ជាស្ត្រីដែលមានការងារធ្វើនៅក្នុងភូមិ ក្នុងឃុំថា ការងារស្ត្រីនៅទីក្រុងគេធ្វើចេះអស់ហើយ ដូច្នោះយើងត្រូវធ្វើតាមគេដើម្បីរកសាងសមត្ថភាពខ្លួនឯង គឺខ្ញុំចេះតែបង្ហាត់បង្ហាញគាត់ដើម្បីឲ្យស្ត្រីមានការរីកចម្រើន ។ ដោយឡែកចំពោះកូនស្រីៗដែលចូលចិត្តនៅផ្ទះ យើងត្រូវតែពន្យល់ឲ្យទៅរៀន ព្រោះសង្គមឥឡូវគេលើកតម្កើងស្ត្រីណាស់ ។

លោកជំទាវបានបន្តទៀតថា គណបក្សបានបើកទូលាយណាស់ទាក់ទងនឹងការជ្រើសរើសបេក្ខជនសំខាន់ត្រូវការមើលទៅលើសមត្ថភាព ប្រជាប្រិយភាព ប្រវត្តិការងារ និងជាមនុស្សមិនវាយបូក ចំពោះកំរិតវប្បធម៌ ក៏ត្រូវការផងដែរ ។ ចំពោះខ្លួនខ្ញុំផ្ទាល់គ្មានបញ្ហា ឬការប្រឈមអ្វីទេនៅក្នុងគណបក្ស គឺមានតែគេសប្បាយចិត្តអបអរសាទរជាមួយយើង ។

លោកជំទាវបានបន្ថែមថា ក្នុងអំឡុងពេលធ្វើការយោសនាបោះឆ្នោត គឺខ្ញុំធ្វើអ្វីទៅតាមកម្មវិធីនយោបាយរបស់គណបក្សប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែនៅកន្លែងខ្ញុំធ្វើការគឺចង់និយាយថានៅក្នុងស្រុកខ្ញុំផ្ទាល់ គេស្គាល់ខ្ញុំច្បាស់ណាស់អ្វីដែលខ្ញុំធ្លាប់ជួយទុក្ខគុះដល់ប្រជាពលរដ្ឋ ជាពិសេសស្ត្រីឈឺពោះឆ្លងទន្លេ(សំរាលកូន)ជាដើម ។ មួយវិញទៀតបើប្រជាពលរដ្ឋគាត់ចង់ដឹងបច្ចេកទេសក្នុងការដាំដុះ ធ្វើម៉េចចង់ឲ្យចំរើនផលមានចំណូលលុយកាក់ចូលក្នុងគ្រួសារ ខ្ញុំចេះតែជួយទៅ ហើយយើងចេះតែដើរស្រាវជ្រាវទាក់ទងខាងកសិកម្ម ដាំនេះ ដាំនោះ ព្រោះប៉ែកខាងខ្ញុំភាគច្រើនក្រីក្រ អញ្ចឹងហើយយើងត្រូវគិតគូរឲ្យពួកគាត់មានមុខរបរ មានប្រាក់ចំណូល ខ្ញុំគិតថានេះជាវិធីសាស្ត្រមួយទាក់ទាញសន្តិកន្លែងផងដែរ ។

ជាចុងក្រោយលោកជំទាវបញ្ជាក់ថា នៅក្នុងអាណត្តិនេះគាត់នឹងធ្វើអ្វីឲ្យស្របទៅតាមកម្មវិធីនយោបាយគណបក្ស ដែលមានដូចជាការបណ្តុះបណ្តាលស្ត្រី អំពីសុខុមាលភាពស្ត្រី ការពន្យល់ពីអនាម័យស្ត្រី កុមារ និងបំផុសឲ្យកុមារទៅរៀនឲ្យបានគ្រប់គ្នា ។

គួរបញ្ជាក់ផងដែរថាលោកជំទាវ លី គឹមលៀង ជាស្ត្រីមេម៉ាយម្នាក់ មានកូនស្រី៤នាក់ ប៉ុន្តែស្លាប់១នាក់ មានតួនាទីជាគ្រូមត្តេយ្យសិក្សានៅបទុមរាជាពីសង្គមចាស់ ។ លោកជំទាវក៏ធ្លាប់ជាស្ត្រីម្នាក់ឈរឈ្មោះបោះឆ្នោតនៅលេខរៀងទី១ដែរ តាំងពីអាណត្តិទី២មកម៉្លេះ ។ សព្វថ្ងៃលោកជំទាវរស់នៅខេត្តបាត់ដំបង ។

ការណ៍សិក្សាទី២

លោកជំទាវមូរ សុខហួរ

លោកជំទាវ **មូរ សុខហួរ** ជាបេក្ខជនលេខរៀងទី១ និងបានជាប់ឆ្នោតនៅមណ្ឌលបាត់ដំបងនិងជាស្ថាបនិករបស់គណបក្សសង្គ្រោះជាតិ(CNRP) ។

ផ្អែកតាមប្រវត្តិរបស់រដ្ឋបតំណាងរាស្ត្រនីតិកាលទី៤ (ឆ្នាំ២០០៨-២០១៣) ចេញដោយ អង្គការខុសប្រែប្រួលឆ្នាំ២០០៩ បានបង្ហាញពីបទពិសោធន៍ការងារសំខាន់ៗរបស់លោកជំទាវមុនពេលជាប់ជាតំណាងរាស្ត្រ៖

- ឆ្នាំ២០០៦ ដល់ឆ្នាំ២០០៧ អគ្គលេខាធិការគណបក្សសមរង្ស៊ី
- ឆ្នាំ២០០៤ ដល់ឆ្នាំ២០០៧ ប្រធានគណៈអភិបាលនាយកវិទ្យាស្ថានសន្តិភាព និងអភិវឌ្ឍន៍
- ឆ្នាំ២០០៤ ដល់ឆ្នាំ២០០៦ សមាជិកគណៈកម្មាធិការនាយកគណបក្សសមរង្ស៊ី
- ឆ្នាំ១៩៩៨ ដល់ឆ្នាំ២០០៤ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងកិច្ចការនារី និងអតីតយុទ្ធជន

លោកជំទាវ មូរ សុខហួរបានមានប្រសាសន៍ថា “ខ្ញុំឈរឈ្មោះជាតំណាងរាស្ត្រនៅក្នុងគណបក្សសមរង្ស៊ីតាំងពីឆ្នាំ១៩៩៨ គឺឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងទី៤ ។ នៅឆ្នាំ២០០៣ឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងទី៣ ឆ្នាំ២០០៨ឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងទី១ និងឆ្នាំ២០១៣ឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងទី១កាន់នៅមណ្ឌលបាត់ដំបង ចំពោះខេត្តនេះគឺខ្ញុំមើលការខុសត្រូវទូទាំងខេត្តដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាជូនប្រជាពលរដ្ឋនៅមូលដ្ឋាន ជាពិសេសបញ្ហាស្ត្រី”។

បើនិយាយពីឧបសគ្គ ឬបញ្ហាប្រឈមរបស់ស្ត្រីគឺនៅតែមាន ទី១)ស្ត្រីត្រូវប្រកួតប្រជែងជាមួយបេក្ខជនដទៃទៀតជាបុរស ប៉ុន្តែក៏អាចជាការរើសអើងភេទគឺគេចាត់ទុកស្ត្រីជាភេទទន់ខ្សោយ ឬកត្តារប្បធម៌ទំនៀមទំលាប់ ព្រមទាំងកត្តាគ្រួសារ(ស្វាមី)មិនគាំទ្រឲ្យចូលប្រឡូកក្នុងនយោបាយជាដើម ។

លោកជំទាវបន្ថែមថា ក្នុងអំឡុងពេលយោសនាបោះឆ្នោតលោកជំទាវបានលើកឡើងនូវកម្មវិធីនយោបាយចំនួន ៧ចំណុចធំៗ ដូចជា៖ ទី១) អំចាស់ៗទទួលបានប្រាក់ខែក្នុង១ខែចំនួន១០ដុល្លារ ទី២) កម្មការិនី គឺទទួលបានប្រាក់ខែក្នុង១ខែចំនួន១៥០ដុល្លារ ទី៣) ជាពិសេសអ្នកគ្រូ មន្ត្រីរាជការជាស្ត្រីគឺទទួលបាន ១ខែចំនួន១លានរៀល ទី៤) គឺខាងកសិកម្ម ព្រោះ៥០%នៃកសិករយើងជាស្ត្រី រកទិផ្សារជូនពួកគាត់ ផលិតផលរបស់គាត់ ទី៥) សេវាសុខភាពដោយឥតគិតថ្លៃព្រោះវាសំខាន់ណាស់សំរាប់ស្ត្រី ទី៦) គឺសន្យាផ្តល់ជូននូវអាហារូបករណ៍ទៅដល់យុវនារី ហើយនិងកម្មវិធីកម្ចីសំរាប់ការសិក្សា ទី៧) អំពីថវិកា ការប្រាក់កម្ចីកុំឲ្យលើសពី១%ក្នុងមួយខែ ព្រោះអ្នកដែលខ្ចីលុយភាគច្រើនគឺជាស្ត្រី ។

បន្ទាប់ពីលោកជំទាវជាប់ឆ្នោតជាតំណាងរាស្ត្រនៅមណ្ឌលបាត់ដំបងសម្រាប់នីតិកាលទី៥នេះ សកម្មភាពដែលគាត់បាន និងកំពុងធ្វើមុនគេនោះគឺនៅថ្ងៃទី៣០ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៣ នៅស្រុកថ្មគោល ឃុំតាយ៉ុង ខេត្តបាត់ដំបង គាត់បានចុះទៅមូលដ្ឋានមើលប្រជាពលរដ្ឋ ជាពិសេសស្ត្រី កុមាររងគ្រោះដោយទឹកជំនន់ ។ ក្នុងនោះ

លោកជំទាវក៏បានបង្ហាញសកម្មភាពរបស់ខ្លួនតាមរយៈប្រព័ន្ធអ៊ិនធើណែត នោះគឺតាមរយៈប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយសង្គមដូចជាFacebookផងដែរ ។

លោកជំទាវបានផ្តល់អនុសាសន៍ថា ដំណោះស្រាយក្នុងការដាក់ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រីឲ្យកាន់តែច្រើននៅនីតិកាលក្រោយៗទៀតនៅលំដាប់លេខរៀងទី១-៣ ជាយន្តការដំបូង ស្ត្រីត្រូវរៀនសូត្រចាប់ពីឥឡូវនេះសិន បន្ទាប់មកស្ត្រីត្រូវហ៊ានចូលរួមប្រឡូកក្នុងវិស័យនយោបាយ បើសិនពួកគាត់ចង់ចូលរួមជាមួយយើង ។ ម្យ៉ាងវិញទៀតលោកជំទាវក៏ចង់បានបេក្ខភាពស្ត្រី ដែលមានស្នាដៃចេញពីអង្គការសង្គមស៊ីវិលមកចូលរួមឈរឈ្មោះជាបេក្ខជនផងដែរ គាត់នឹងជំរុញស្ត្រីទាំងនោះ ព្រមទាំងដាក់នៅលេខរៀងទី១ ឬទី២ជូនពួកគាត់ ។ លោកជំទាវបានបញ្ជាក់ថាយើងត្រូវការស្ត្រីមានចំណេះដឹង យើងត្រូវការអ្នកដែលមកប្រយុទ្ធយកឈ្នះ មានប្រវត្តិការងារយូរ ពិសេសយើងត្រូវការអ្នកដែលសង្គមគេស្គាល់ គឺនៅក្នុងអង្គការមានស្ត្រីទាំងនោះច្រើនណាស់ ។ លោកជំទាវបន្តថាយើងមានស្ត្រីក្នុងចលនាស្ត្រីហើយ ប៉ុន្តែមិនចេះតែដាក់ៗពួកគាត់ឲ្យឈរលេខរៀងណាមួយនោះទេ សំខាន់ស្ត្រីទាំងនោះត្រូវក្លាហាន និងសកម្ម គឺចុះទៅមូលដ្ឋានផ្ទាល់រាល់ថ្ងៃឲ្យប្រជាពលរដ្ឋគេមើលឃើញ ដើម្បីបញ្ចេញស្នាដៃ និងអូសយកសន្លឹកឆ្នោតឲ្យគណបក្សជាប់ ។

ជាចុងក្រោយលោកជំទាវមានប្រសាសន៍ថា “អ្វីដែលខ្ញុំបានកំពុងធ្វើ និងបន្តធ្វើតទៅមុខទៀត គឺទាមទាររកយុត្តិធម៌ រកសិទ្ធិស្ត្រីគ្នាជូនស្ត្រី” ។ ជាមួយគ្នានេះដែរ កញ្ញា ណែវ អ៊ុមជាលេខាធិការរបស់លោកជំទាវ បានបញ្ជាក់ថា ស្នាដៃដែលជាលទ្ធផលរបស់លោកជំទាវបានធ្វើគឺមានច្រើន ប៉ុន្តែគាត់បានលើកយកចំណុចសំខាន់ៗមួយចំនួនដូចជា៖

- ទី១) -លោកជំទាវបានជាប់ជាប្រធានស្ត្រីប្រជាធិបតេយ្យនៅប៉ែកអាស៊ី (CALD) Council of Asian Liberals and Democrats នៅឆ្នាំ២០០៩ ។
- ទី២) -បាននាំញាតិជូនទៅលោកស្រីហ៊ុលឡាវីគ្លីនតុន អំពីអ្នកបុរី និងបឹងកក់ ដែលត្រូវក្រុមអាជ្ញាធរប៉ូលីស បើអីមបានចាប់ស្ត្រីរងគ្រោះជាង ១០រូបទៅឃុំឃាំង ដោយសារពួកគាត់ទាមទារអោយមានសំណងសមរម្យជាមួយក្រុមហ៊ុនជាន់អ៊ុមិច ដែលបានរំលោភយកផ្ទះសំបែងពួកគាត់ ។
- ទី៣) -បានជួយអន្តរាគមន៍ និងទប់ស្កាត់ចំពោះក្រុមហ៊ុនដែលនាំពលករទៅបម្រើការងារមេធ្នះនៅប្រទេសម៉ាឡេស៊ី ប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូង ក្រុមហ៊ុនមិនដែលខ្វាយខ្វល់ពីការលំបាកចំពោះពលករពេលជួបបញ្ហាធ្ងន់ធ្ងរនៅទីនោះ ហើយជាពិសេសពលករមិនទាន់គ្រប់អាយុត្រូវបានក្រុមហ៊ុនក្លែងឯកសារ ទង្វើទាំងនេះជាទង្វើខុសច្បាប់ទាំងស្រុង ។
- ទី៤) -នៅដើមខែកញ្ញា ខែតុលា និងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៣នេះ លោកជំទាវបានចុះសួរសុខទុក្ខប្រជាពលរដ្ឋរងគ្រោះដោយទឹកជំនន់ និងបាននាំអំណោយសប្បុរសធម៌ពីបងប្អូនខ្មែរនៅក្រៅស្រុក និងក្នុងស្រុក ដើម្បីជួយសម្រាលនូវទុក្ខលំបាករបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលកំពុងរងគ្រោះដោយគ្រោះធម្មជាតិ ប្រមាណជាង៤ពាន់គ្រួសារ ស្ថិតនៅស្រុកថ្មគោល ស្រុកកំរៀង ស្រុកសង្កែ ស្រុកឯកភ្នំ ស្រុកគាស់ក្រឡ ស្រុកបាណន់ ស្រុករក្ខតីរី និងក្រុងបាត់ដំបង ខេត្តបាត់ដំបង ។

គួរបញ្ជាក់ផងដែរថា លោកជំទាវមូរ សុខហួរ កើតនៅឆ្នាំ១៩៥៤ នៅរាជធានីភ្នំពេញ មានគ្រួសារ និងមានកូន៣នាក់ ។ កម្រិតវប្បធម៌ ពីឆ្នាំ១៩៧៦ ដល់ឆ្នាំ១៩៧៩ បរិញ្ញាបត្រចិត្តវិទ្យា សាន់ហ្វ្រាន់ស៊ីស្កូ រដ្ឋកាលីហ្វ័រញ៉ា សហរដ្ឋអាមេរិក ។ បន្ទាប់មកនៅឆ្នាំ១៩៧៩ ដល់ឆ្នាំ១៩៨១ អនុបណ្ឌិតផ្នែកកិច្ចការសង្គម បរិស្ថាន កាលីហ្វ័រញ៉ា សហរដ្ឋអាមេរិក ។

ការណ៍សិក្សាទី៣

លោកស្រី គី សុភាព

លោកស្រី **គី សុភាព** កើតឆ្នាំ១៩៦១ ជាបេក្ខជនមណ្ឌលកំពង់ឆ្នាំង លេខរៀងទី៣ មកពីគណបក្សសង្គ្រោះជាតិ គាត់បានមានប្រសាសន៍ អំពីកត្តាដែលជំរុញឲ្យគាត់ស្ម័គ្រចិត្តចូលរួមក្នុងវិស័យនយោបាយ គឺនៅចុងឆ្នាំ១៩៩៨ ។ គាត់បានឃើញប្រជាពលរដ្ឋនៅក្បែរភូមិមានបញ្ហាជាមួយអាជ្ញាធរដែនដីពីរៀងការចាប់ឧបករណ៍នេសាទប្រជាពលរដ្ឋ ដែលបានមកនេសាទនៅក្បែរចំណុចកប់សេះ នៅក្នុងឃុំឈូកស ស្រុកកំពង់ត្រឡាច ។ បន្ទាប់មក គាត់បានឃើញតំណាងរាស្ត្ររបស់គណបក្សសម រង្ស៊ីមកជួបប្រជាពលរដ្ឋទាំងនោះគឺលោកសម រង្ស៊ីផ្ទាល់ ។ លោកមានការព្រួយបារម្ភមួយភូមិភាគមួយមិនមែនបុគ្គលមួយនាក់ពីរនាក់ទេ ហើយគណបក្សនេះទប់ស្កាត់បទល្មើសនេសាទប៉ះពាល់ដល់ប្រយោជន៍របស់អ្នកក្នុងភូមិរបស់គាត់ ។ ចំណែកអាជ្ញាធរ ដែលបានចាប់ឧបករណ៍នេសាទរបស់ប្រជាពលរដ្ឋហើយបែរទៅជាភ័យខ្លួនទៅវិញ នៅពេលឃើញគណបក្សសម រង្ស៊ីចុះមកអន្តរាគមន៍អំពីបទល្មើសនេះ ។ ដោយមើលឃើញទង្វើល្អរបស់គណបក្សសមរង្ស៊ី ក៏បណ្តាលឲ្យចិត្តខ្ញុំចាប់ផ្តើមចូលប្រឡូកក្នុងវិស័យនយោបាយ ដោយមិនដឹងខ្លួនហើយខ្ញុំបានចូលរួមក្នុងគណបក្សសមរង្ស៊ី ចំនួន៣អាណត្តិ តាំងពីឆ្នាំ២០០៧មកម្ល៉េះ ។

លោកស្រី សុភាពបាននិយាយបន្តថា ដំបូងឡើយគាត់បានចូលរួមក្នុងគណបក្សសម រង្ស៊ីគឺគាត់បានចាប់ផ្តើមចូលទៅក្នុងក្រុមចលនាស្ត្រីស្រុកកំពង់ត្រឡាច ។ ដោយបានមើលឃើញនូវកម្មវិធីនយោបាយរបស់គណបក្សសម រង្ស៊ីមានទាំងអស់ ១០ចំណុច គោលនយោបាយនេះក៏បាននិយាយអំពីការលើកស្ទួយស្ត្រី និងកុមារព្រមទាំងលើកឡើងធ្វើម៉េចឲ្យប្រជាពលរដ្ឋមានជីវភាពសមរម្យ ប្រាក់ខែមន្ត្រីរាជការសមរម្យ កម្មកររោងចក្រជាដើម ។

លោកស្រីក៏បានសរសើរគណបក្សសមរង្ស៊ី ចេះលើកទឹកចិត្តស្ត្រី និងផ្តល់ឱកាសឲ្យស្ត្រីបានទៅរៀនចូលរួមវគ្គបណ្តុះបណ្តាលជាមួយអង្គការនេះអង្គការនោះ ដែលជាហេតុធ្វើឲ្យចំណេះដឹងគាត់ខាងផ្នែកនយោបាយកើនឡើងមួយកំរិត ។ លោកស្រីបានបន្ថែមថា "ខ្ញុំធ្លាប់ឈរនៅលេខរៀងទី២កាលពីអាណត្តិមុនក្នុងគណបក្សសមរង្ស៊ី ប៉ុន្តែអាណត្តិទី៥នេះខ្ញុំឈរនៅលេខរៀងទី៣ មូលហេតុដែលខ្ញុំឈរលេខរៀងទី៣ដោយសារគណបក្សសមរង្ស៊ី រួមបញ្ចូលគ្នាជាមួយគណបក្សសិទ្ធិមនុស្សទៅជាគណបក្សសង្គ្រោះជាតិ ហើយខ្ញុំបានសម្បទានឲ្យបេក្ខជនផ្សេងឈរនៅលេខរៀងទី២ដែលជាបុរស ។ លោកស្រីបន្តថា "គណបក្សបានជំរុញខ្ញុំឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើដែរ ប៉ុន្តែត្រូវបានខ្ញុំបដិសេធព្រោះខ្ញុំមើលឃើញពីសមត្ថភាពខ្លួនមិនអាចឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងទី១បាន ទើបខ្ញុំសុំឈរនៅលេខរៀងទី៣" ។ ម្យ៉ាងវិញទៀតថើនិយាយពីការឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើ ឬខាងក្រោម អាស្រ័យលើសមត្ថភាព លទ្ធភាព ពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ក្នុងកិច្ចការងារនេះ ។ ប៉ុន្តែក៏មានធ្វើការស្ទង់មតិសមាជិកបក្ស ដោយបោះឆ្នោតគាំទ្រតាំងពីថ្នាក់ឃុំ ថ្នាក់ស្រុក និងថ្នាក់ខេត្ត ។ ជាងនេះទៅទៀតគណបក្សក៏មានការជំរុញបេក្ខជនណាដែលលេចធ្លោ (មានសមត្ថភាព មានភាពក្លាហាន មានលទ្ធភាព) ឲ្យឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើផងដែរដោយមិនមានការបោះឆ្នោតស្ទង់មតិឡើយ ។ លោកស្រីបន្ត

ថា បើនិយាយពីសាធារណជនវិញខ្ញុំមានការត្រេកអរព្រោះបានឮសំដីប្រជាពលរដ្ឋដោយផ្ទាល់ថា ប្រជាពលរដ្ឋនៅក្នុងឃុំឃើញខ្ញុំជាស្ត្រីម្នាក់ប្រឹងប្រែងធ្វើការងារពួកគាត់គ្មានការរើសអើងថែមទាំងសរសើរថា « ខ្ញុំជាស្ត្រីសោះធ្វើការងារបានល្អជាងបុរស ចេះដឹងសុខទុក្ខប្រជាពលរដ្ឋមិនប្រកាន់ថាគណបក្សណា ឬគណបក្សណា » ។

តាមប្រសាសន៍ចុងក្រោយរបស់លោកស្រី គឺ សុភាព គាត់ចង់ចូលរួមលើកស្ទួយស្ត្រីក្នុងវិស័យនយោបាយព្រមទាំងជំរុញការដាក់ចំនួនបេក្ខជនស្ត្រីឲ្យកាន់តែច្រើននៅអាណត្តិក្រោយទៀត ឲ្យមានស្ត្រីឈរឈ្មោះបានច្រើននៅថ្នាក់ស្រុក វាជាចំណុចល្អខ្ញុំក៏សំលឹងមើលស្ត្រីណាដែលមានសមត្ថភាព ដើម្បីឲ្យពួកគាត់មានភាពក្លាហានចូលរួមធ្វើកិច្ចការនយោបាយ ព្រោះស្ត្រីបើធ្វើការងារអ្វីគឺយកចិត្តដាក់ខ្លាំង ហើយបើស្ត្រីធ្វើអ្វីមួយហើយបានលទ្ធផលល្អប្រសើរជាងបុរស ។ ខ្ញុំគិតថាខ្ញុំនឹងធ្វើការបណ្តុះបណ្តាលពួកគាត់ ដូចគណបក្សធ្លាប់ធ្វើចំពោះខ្ញុំអញ្ចឹង ហើយខ្ញុំសង្ឃឹមទៀតថាអាណត្តិក្រោយបើមានស្ត្រីចូលរួមច្រើនគណបក្សសង្គ្រោះជាតិនឹងទទួលបានអាសនៈនៅមណ្ឌលកំពង់ឆ្នាំងនេះ ។

បើទោះបីលោកស្រី គឺ សុភាព មិនបានជាប់ឆ្នោតនៅអាណត្តិទី៥នេះក្តី ប៉ុន្តែទឹកចិត្តគាត់នៅតែចង់បន្តធ្វើនយោបាយ និងបន្តជួយស្ត្រីនៅមូលដ្ឋានរបស់គាត់ទាក់ទងនឹងសេវាសាធារណៈ ដូចជា ជួយស្ត្រីមានផ្ទៃពោះបើឈឺពោះពេលយប់សូមផ្តល់ដំណឹងមកគាត់ដើម្បីរកវ៉ែកដឹកជូនទៅមណ្ឌលសុខភាព ។

គួរបញ្ជាក់ថា លោកស្រី គឺ សុភាព ជាស្ត្រីមេម៉ាយ មានកូន៤នាក់ ស្រី៣នាក់ ប្រុស១នាក់ ។ កាលពីមុនគាត់ជាអ្នកលក់ដូរឥវ៉ាន់ចាប់ហួយតិចតួចតាំងពី ឆ្នាំ១៩៩២ ។ គាត់ធ្លាប់បានរៀនសូត្រនៅថ្នាក់បាក់/បាក់អង់ (ទី៩-ទី១០) នៅវិទ្យាល័យព្រះយុគន្ទរ ហេតុផលដែលគាត់បានចូលរៀនដោយសារម្តាយ ឪពុកគិតថាកូនស្រីត្រូវតែបានចូលរៀនសូត្រដូចកូនប្រុសផងដែរ ។

ករណីសិក្សាទាំងបីនេះ បង្ហាញឲ្យឃើញថា ក្នុងការធ្វើនយោបាយ ស្ត្រីត្រូវការការផ្តល់ឱកាស និងគាំទ្រពីគណបក្សនយោបាយរបស់ខ្លួន ។ គណបក្សត្រូវមានគោលនយោបាយដាក់លាក់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដើម្បីលើកស្ទួយដល់ការចូលរួមរបស់ស្ត្រី និងត្រូវមានផែនការអភិវឌ្ឍន៍សមត្ថភាពស្ត្រីអំពីកិច្ចការនយោបាយ និងជំនាញផ្សេងៗតាមរយៈឲ្យស្ត្រីចូលរួមក្នុងវគ្គបណ្តុះបណ្តាលខ្លីៗ សិក្ខាសាលា ។ល។ និង។ល។ បន្ថែមពីលើនេះស្ត្រីត្រូវមានភាពរួសរាយរាក់ទាក់ មានការតស៊ូ មានឆន្ទៈមោះមុត និងក្លាហាន ព្រមទាំងមានភាពជឿជាក់លើខ្លួនឯង ។

៣. កម្មវិធីនយោបាយថ្នាក់ជាតិរបស់គណបក្ស អំពី បញ្ហាស្ត្រី និងកុមារ

ក្នុងដំណើរការយុទ្ធនាការយោសនាបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣ ដែលមានរយៈពេល ៣០ថ្ងៃ ចាប់ពីថ្ងៃទី២៧ ខែមិថុនា ដល់ថ្ងៃទី២៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៣ គណបក្សនយោបាយទាំង៨ បានធ្វើសកម្មភាពយោសនាយ៉ាងសកម្មដើម្បីបង្ហាញកម្មវិធីនយោបាយរបស់ខ្លួនក្នុងការអភិវឌ្ឍរាជធានី ខេត្ត និងប្រទេសជាតិជូនដល់អ្នកបោះឆ្នោត ។ អំឡុងពេលនេះ យើងឃើញគណបក្សពីរបានធ្វើសកម្មភាពយោសនា

សកម្មជាងគេ គឺគណបក្សប្រឆាំង (គណបក្សសង្គ្រោះជាតិ) និងគណបក្សកាន់អំណាច (គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា) ។ ជាមួយគ្នានេះ គណបក្សមួយចំនួនក៏បានបង្ហាញដល់អ្នកបោះឆ្នោតនូវកម្មវិធីនយោបាយទាក់ទងបញ្ហាស្ត្រី និងកុមារដើម្បីដោះស្រាយក្នុងនីតិកាលទី៥នេះផងដែរ ។

កម្មវិធីនយោបាយ និងការសន្យារបស់គណបក្សខាងក្រោមនេះ ត្រូវបានដកស្រង់ចេញពីវិទ្យុអាស៊ីសេរី និងឯកសាររបស់វិទ្យាស្ថានតស៊ូមតិ និងគោលនយោបាយ (API) ស្តីពី “គោលនយោបាយគណបក្សក្នុងការយោសនាបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥” ដែលបានដកស្រង់ទាំងស្រុងពីកម្មវិធីនយោបាយរបស់គណបក្សនយោបាយទាំង៨ សម្រាប់នីតិកាលទី៥ ។ កម្មវិធីនយោបាយ និងការសន្យានេះក៏បានដកស្រង់ចេញពីរបាយការណ៍របស់អង្គការខុមហ្វ្រែល ស្តីពី “ការចូលរួមនយោបាយរបស់ស្ត្រីក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣” ចំនួន ២៥ឃុំ ក្នុងស្រុកចំនួន៥ និងខេត្តចំនួន៥ ដូចជាខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ខេត្តកំពង់ចាម ខេត្តកំពង់ធំ ខេត្តព្រះវិហារ និងខេត្តតាកែវ ។

តារាងទី៣៖ កម្មវិធីនយោបាយថ្នាក់ជាតិរបស់គណបក្សដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាស្ត្រី និងកុមារ
 តារាងខាងក្រោមនេះ បង្ហាញឲ្យឃើញថា គណបក្សនយោបាយបានបង្កើនការយកចិត្តទុកដាក់ទាក់ទងនឹងការដោះស្រាយបញ្ហាស្ត្រី និងកុមារនៅក្នុងកម្មវិធីនយោបាយរបស់ខ្លួន ។

ល.រ	កម្មវិធីនយោបាយ	គណបក្សនយោបាយ
១	បង្កើនការពង្រឹងគុណភាព សេវាសុខាភិបាល និងសង្គមកិច្ច ដោយលើកកម្ពស់ក្រុមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈ និងមានគោលនយោបាយផ្តល់ប្រាក់លើកទឹកចិត្តចំពោះគ្រូពេទ្យគំរូ និងផ្តល់សេវាមិនយកកំរៃចំពោះប្រជារាស្ត្រក្រីក្រ ផ្តល់សេវាជូនស្ត្រីមានផ្ទៃពោះឲ្យទៅពិនិត្យផ្ទៃពោះនៅមន្ទីរពេទ្យរដ្ឋដោយឥតបង់ប្រាក់ កាត់បន្ថយអត្រាមរណភាពមាតា ទារក និងកុមារព្រមទាំងជម្រុញឲ្យពេទ្យជួយព្យាបាលប្រជារាស្ត្រដែលគ្រោះថ្នាក់ចរាចរដោយរដ្ឋជាអ្នកចេញថ្លៃសេវាជូន ។	គណបក្សហ៊្វ៊ុនស៊ិនប៉ិច
២	លុបបំបាត់ការជួញដូរមនុស្ស ស្ត្រី និងកុមារ និងលុបបំបាត់ការផលិត ការចរាចរការចែកចាយ និងការជួញដូរគ្រឿងញៀនខុសច្បាប់គ្រប់ប្រភេទ ។	
៣	ជម្រុញការអនុវត្តច្បាប់ឲ្យបានម៉ឺងម៉ាត់ ពិសេសច្បាប់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយច្បាប់ស្តីពីការបង្ក្រាបអំពើជួញដូរមនុស្ស និងអំពើធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទ និងច្បាប់ស្តីពីការត្រួតពិនិត្យគ្រឿងញៀន ។	
៤	លើកកម្ពស់ស្ត្រីចូលរួមក្នុងវិស័យនយោបាយ និងចូលរួមដឹកនាំគ្រប់វិស័យ និង	

	<p>គ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ គឺផ្តើមចេញពីនយោបាយមាតាធិបតេយ្យ និងជាពិសេសត្រូវលើកទឹកចិត្តឲ្យកូនស្រីបានចូលរៀនសូត្រដូចកូនប្រុស ។</p>	
<p>៥</p>	<p>ចាត់វិធានការគ្រប់បែបយ៉ាង ដើម្បីគ្រប់គ្រងការធ្វើចំណាកស្រុកឲ្យបានស្របច្បាប់ និងមានសុវត្ថិភាព ធានាការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស ស្របតាមច្បាប់ការងារ ។</p>	
<p>៦</p>	<p>បង្កើនគុណភាព និងសុវត្ថិភាពនៃការចិញ្ចឹមទារក កុមារកំព្រា និងអ្នកកំពុងទទួលសេវាស្តារយុវនីតិសម្បទា នៅក្នុងមណ្ឌលរដ្ឋ និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ដោយផ្តល់អាហារ ការស្នាក់នៅសមរម្យ និងផ្តល់សេវាអប់រំ ព្រមទាំងបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជំនាញតាមតម្រូវការទីផ្សារការងារ ។</p>	
<p>៧</p>	<p>ឧបត្ថម្ភលោកគ្រូ អ្នកគ្រូ និងផ្តល់ប្រាក់បៀវត្សសមរម្យ ។ នៅសាលាបឋមសិក្សាត្រូវមានអាហារសំរាប់សិក្សានុសិស្ស ទឹកស្អាត ឧបករណ៍សិក្សា និងថ្នាក់រៀនគ្រប់គ្រាន់ ។ បឋមសិក្សា និងមធ្យមសិក្សាត្រូវញាំអាហារថ្ងៃត្រង់នៅសាលារៀន ស្នាក់នៅសាលាដល់ល្ងាចទើបត្រលប់មកផ្ទះដើម្បីទុកឲ្យមាតា បិតាប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិត ។ យុវជនដែលមិនបានបន្តការសិក្សាត្រូវបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈជំនាញ ។ ផ្តល់អាហារូបត្ថម្ភដល់និស្សិតក្រីក្រ ស្វែងរកអាហារូបករណ៍ ឧបត្ថម្ភនិស្សិតទៅសិក្សានៅបរទេសក្នុងន័យបង្កើនចំណេះដឹង និងផ្លាស់ប្តូរបទពិសោធន៍រវាងប្រទេសផ្សេងៗដែលមានទំនាក់ទំនងល្អជាមួយប្រទេសកម្ពុជា ។</p>	<p>គណបក្សសាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យ</p>
<p>៨</p>	<p>បង្កើតឲ្យមាននាយកដ្ឋានសន្តិសុខសង្គម និងសុខុមាលភាព ដើម្បីបើកឲ្យមានការចូលរួមសហការរវាងអ្នកមាន ក្នុងគោលបំណងចូលរួមបន្ថយភាពក្រីក្របំបាត់អំពើពុករលួយ និងបំបាត់ចោរកម្មផ្សេងៗដែលធ្លាប់មាននៅក្នុងសង្គមខ្មែរ ។ នាយកដ្ឋាននេះឧបត្ថម្ភដល់ ចាស់ជរា ជនពិការ កុមារកំព្រា ស្ត្រីមេម៉ាយ អ្នកក្រីក្រគ្មានការងារ គ្មានទីលំនៅ និងថែបំប៉នទារក កុមារ ។</p>	
<p>៩</p>	<p>អំពើហឹង្សាបានផ្តល់នូវការឈឺចាប់ទាំងផ្លូវកាយ ផ្លូវចិត្ត និងផ្លូវភេទ ។ បុគ្គលងាយរងគ្រោះជាងគេដោយសារអំពើហឹង្សា គឺ ស្ត្រី និងកុមារដែលមានភាពទន់ខ្សោយពុំមានកំលាំងគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការតស៊ូនឹងអំពើហឹង្សា ។ ប៉ុន្តែស្ត្រីនេះហើយដែលមានតួនាទីយកចំណេះដឹងបានមកពីការរៀនសូត្រតាមរយៈឯកសារ (អំពីហឹង្សាទៅលើស្ត្រីភេទនិងច្បាប់)ផ្សព្វផ្សាយបន្តទៅស្ត្រីម្នាក់ទៀត ដែលជាស្ត្រីមេផ្ទះដូចគ្នានេះ បានយល់ដឹងដែលកើតមានឡើងនៅក្នុងសហគមន៍របស់ខ្លួនដូចជា ក្នុងគ្រួសារមួយដែលកើតមានឡើងដោយសារតែប្តីវាយប្រពន្ធ ឬប្តីមាន</p>	

	<p>ស្ត្រីច្រើនមិនទទួលបានសិទ្ធិក្នុងគ្រួសារ ។</p>	
<p>១០</p>	<p>ស្ត្រីត្រូវតែចេះពីបំរះពីការឈឺចាប់ទាំងផ្លូវកាយ ផ្លូវចិត្តមិនត្រូវគិតតែខំខាំមាត់សង្កត់ចិត្ត ព្រោះខ្លាចខូចឈ្មោះ ឬអាស្រូវកេរ្តិ៍ តាមច្បាប់ស្ត្រីនោះទេ ពីព្រោះច្បាប់ស្ត្រីនេះគេបង្កើតឡើងសំរាប់ឲ្យមនុស្សប្រុសមានអំណាច ធ្វើបាបស្ត្រី តែប៉ុណ្ណោះ ។ ហេតុនេះសមាជិក សហគមន៍នីមួយៗជាពិសេសស្ត្រីយល់ឲ្យច្បាស់ពីតំលៃរបស់ខ្លួនទោះបីកំលាំងគាត់ទន់ខ្សោយជាងបុរសមែន តែសតិបញ្ញារបស់ស្ត្រីមិនទន់ខ្សោយទេ ។</p>	
<p>១១</p>	<p>យើងទាំងអស់គ្នាជាប្រជាពលរដ្ឋព្រូតដៃ សាមគ្គីគ្នា ហើយសហការជាមួយសហគមន៍ជាតិ សមាគម អង្គការជាតិ និងអង្គការអន្តរជាតិរួមគ្នាយកចិត្តទុកដាក់ជួយឧបត្ថម្ភនូវជីវភាពសុខភាព និងសុខុមាលភាពដល់ចាស់ជរា ស្ត្រីមេម៉ាយទីទាល់ក្រ ។ ជួយបង្កលក្ខណៈឲ្យមានអាជីព និងកុមារកំព្រាឲ្យមានការទីពឹងពាក់អាស្រ័យបានចូលរៀនដូចកុមារទៀតៗដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍ធនធានមនុស្សឲ្យចាកផុតពីសេចក្តីល្ងង់ខ្លៅនេះជាទិសដៅដ៏ពិសិដ្ឋ ។</p>	
<p>១២</p>	<p>ពង្រឹងស្ថានភាព និងតួនាទីដ៏សំខាន់របស់ស្ត្រីក្នុងសង្គម លើកស្ទួយសីលធម៌ និងតម្លៃរបស់ស្ត្រីខ្មែរ លុបបំបាត់រាល់ទស្សនៈមើលស្រាលតួនាទីរបស់ស្ត្រីសំដៅលើកម្ពស់ការចូលរួមរបស់ស្ត្រីឱ្យកាន់តែទូលំទូលាយ និងខ្លាំងក្លាថែមទៀតក្នុងការកសាង និងការពារមាតុភូមិ ។</p>	<p>គណបក្ស ប្រជាជនកម្ពុជា</p>
<p>១៣</p>	<p>បន្តលើកកម្ពស់សមធម៌យេនឌ័រ ជំរុញភាពអង់អាចរបស់ស្ត្រីនៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចដោយជំរុញការបណ្តុះ បណ្តាលបំពាក់បំប៉នជំនាញបច្ចេកទេស និងផ្តល់កាលានុវត្តភាពដល់ស្ត្រីក្នុងការពង្រីកមុខរបរ បង្កើនចំណូល និងកសាងសហគ្រិនភាព ។</p>	
<p>១៤</p>	<p>បង្កើនឱកាសរៀនសូត្រសម្រាប់ស្ត្រី និងក្មេងស្រី ជាពិសេសនៅកម្រិតមធ្យមសិក្សាទុតិយភូមិ និងឧត្តមសិក្សា ។</p>	
<p>១៥</p>	<p>ពង្រីកលទ្ធភាពក្នុងការទទួលបានសេវាសុខាភិបាលប្រកបដោយ គុណភាពសម្រាប់ស្ត្រី និងក្មេងស្រី ជាពិសេសនៅតាមតំបន់ជនបទ ។</p>	
<p>១៦</p>	<p>ជំរុញកម្មវិធីអប់រំសីលធម៌សង្គម តម្លៃស្ត្រី និងគ្រួសារខ្មែរ សំដៅពង្រីកវប្បធម៌អហិង្សា ការកសាងគ្រួសារ និងសហគមន៍ប្រកបដោយសុភមង្គល ។</p>	
<p>១៧</p>	<p>ពង្រឹងការអនុវត្តច្បាប់ស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ និងកិច្ចការពារជនរងគ្រោះ និងច្បាប់ស្តីពីការបង្ក្រាបអំពើជួញដូរមនុស្ស និងការធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទ ជាពិសេសការអនុវត្តផែនការជាតិ ស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាលើស្ត្រី</p>	

	ដើម្បីលុបបំបាត់នូវឥរិយាបថប្រើអំពើហិង្សាលើស្ត្រី ។
១៨	បន្តបង្កើនសមាមាត្រនៃការចូលរួមរបស់ស្ត្រីឱ្យបានកាន់តែច្រើនឡើង នៅក្នុងស្ថាប័នជាតិគ្រប់ថ្នាក់ ដើម្បីឱ្យស្ត្រីបានចូលរួមកាន់តែសកម្មក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចនានា ការកសាងផែនការអភិវឌ្ឍន៍ និងអភិបាលកិច្ច ទាំងនៅថ្នាក់ជាតិ និងថ្នាក់ក្រោមជាតិ ។
១៩	ផ្តល់អាទិភាពលើការអភិវឌ្ឍសុខុមាលភាពកុមារឱ្យបានល្អប្រសើរ ដោយជំរុញការផ្សព្វផ្សាយ និងអនុវត្តយ៉ាងម៉ត់ចត់នូវអនុសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិកុមារ ជាពិសេសធានាឱ្យកុមារបានទទួលពិតប្រាកដនូវសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានទាំងបួនរបស់កុមារ គឺ “សិទ្ធិរស់រានមានជីវិត សិទ្ធិទទួលបានការអភិវឌ្ឍ សិទ្ធិទទួលបានការការពារ និងសិទ្ធិចូលរួមរបស់កុមារ” ។
២០	បន្តខិតខំសម្រេចនូវគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍សហស្សវត្សរ៍របស់កម្ពុជា ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងកុមារ ។
២១	ពង្រឹងការអនុវត្តនយោបាយថែទាំជំនួសចំពោះកុមារ ការថែទាំកុមារតាមគ្រួសារ និងសហគមន៍ បង្កើនការគ្រប់គ្រង និងគុណភាពនៃការថែទាំកុមារនៅតាមមណ្ឌលទាំងមណ្ឌលរដ្ឋ និងមណ្ឌលនៃអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ។
២២	អនុវត្តម៉ឺងម៉ាត់នូវអនុសញ្ញាអន្តរជាតិ និងច្បាប់ជាធរមាន ដើម្បីរកគ្រួសារល្អសម្រាប់កុមារនៅក្នុងប្រទេស និងអន្តរប្រទេស រាំងស្ងាត់ការធ្វើអាជីវកម្មកុមារតាមគ្រប់រូបភាព ។
២៣	បន្តលើកកម្ពស់ការអប់រំ និងបណ្តុះបណ្តាលមុខជំនាញវិជ្ជាជីវៈ ចំណេះដឹងវិទ្យាសាស្ត្របច្ចេកទេស និងកម្មវិធីបំណិនជីវិតដល់យុវជន ជាពិសេសយុវជនពុំសូវមានលទ្ធភាព យុវជនងាយរងគ្រោះ និងយុវជនពិការឱ្យមានសមត្ថភាព និងកាលានុវត្តភាពក្នុងការបង្កើតមុខរបរ ឬស្វែងរកការងារធ្វើក្នុងទីផ្សារពលកម្មដែលកំពុងតែមានការរីកចម្រើន ។ បង្កើនការអប់រំ ការថែទាំ និងការផ្តល់សេវាសុខភាពប្រកបដោយគុណភាព និងសមធម៌ដល់យុវជន ពង្រីកសកម្មភាពសិល្បៈកីឡា ការកម្សាន្តសម្រាប់យុវជន សំដៅពង្រឹងកាយសម្បទា សុខភាព និងសាមគ្គីភាពក្នុងជួរយុវជន យុវនារី ។
២៤	បម្រុងទុក២៥%នៃថវិកាជាតិ សម្រាប់ការសិក្សាអប់រំរបស់យុវជន និងយុវនារីទាំងអស់ ។
២៥	ការប្រើកម្លាំងពលកម្មកុមារក្រោមវ័យគឺជាអំពើខុសច្បាប់ដ៏អាក្រក់បំផុត ហើយត្រូវតែចេញច្បាប់ហាមប្រាមយ៉ាងដាច់អហង្ការ ។

**គណបក្ស
ខ្មែរឈប់ត្រួត**

២៦	ផ្តល់ការសិក្សាអប់រំជាចាំបាច់ដែលមានគុណភាពខ្ពស់ ដល់កុមារទូទៅដោយឥតគិតថ្លៃក្រោមការយល់ដឹងដល់សុខទុក្ខ និងភារកិច្ចជួយគ្រួសាររបស់កុមារ ក៏ដូចជាសេចក្តីត្រូវការពិសេសរបស់កុមារមួយចំនួន ព្រមទាំងទុក្ខសោករបស់កុមារក្នុងតំបន់ក្រីក្រ ។	
២៧	យោសនាអំពាវនាវទូទាំងប្រទេស ដើម្បីទាញចំណាប់អារម្មណ៍ទៅលើបញ្ហាជិះជាន់កំលាំងពលកម្មកុមារ ។ ជាពិសេសមាតាបិតា និងនិយោជកទាំងឡាយត្រូវតែទទួលបានការអប់រំឲ្យបានយល់ពីផលអវិជ្ជមាន ស្តីពីការប្រើកុមារក្រោមវ័យឲ្យធ្វើការ ។	
២៨	ឧបត្ថម្ភគាំទ្រកម្មករឧស្សាហកម្ម ឲ្យមានជំនួយនិងសេវាកម្មផ្នែកមន្ទីររក្សាសុខភាព មន្ទីរមើលកុមារ ទឹកផ្លែឆ្នាំងនៅ និងកន្លែងធ្វើការប្រកបដោយអនាម័យ និងមានលក្ខណៈសមរម្យ ។	
២៩	បង្កើតការងារពិសេសសម្រាប់ជនពិការ	
៣០	ធានាឲ្យស្ត្រីមានលទ្ធភាពទទួលបានការអប់រំស្មើបុរសដោយការផ្តល់តួនាទី និងការឧបត្ថម្ភពិសេស ។	គណបក្សសង្គ្រោះជាតិ
៣១	ធានាឲ្យស្ត្រីទទួលបាននូវសេវាសុខាភិបាលបានត្រឹមត្រូវ	
៣២	ធានា និងការពារស្ត្រីជាជនជាតិដើមក្នុងការប្រើប្រាស់ដីសហគមន៍ និងគ្រប់គ្រងដីតាមបែបប្រពៃណីរបស់ខ្លួន ។	
៣៣	ផ្តល់សិទ្ធិស្មើគ្នាដល់ស្ត្រី ក្នុងលទ្ធភាពទទួលបានផលពីវិស័យសេដ្ឋកិច្ច	
៣៤	ផ្តល់ការធានាតំណែង និងតួនាទីដល់ស្ត្រីក្នុងការងាររដ្ឋ ដោយមានក្នុងច្បាប់សាស្ត្រ ។	
៣៥	ធានាឲ្យមានការចូលរួមពីស្ត្រី ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចទាំងឡាយ ។	

ក្នុងអំឡុងពេលយុទ្ធនាការយោសនាបោះឆ្នោតនេះដែរ ក្រុមអង្គការសង្គមស៊ីវិលដូចជា អង្គការខុមហ្វ្រែល (COMFREL) យូអិសវូមិន (UN Women) គណៈកម្មាធិការលើកស្ទួយស្ត្រីក្នុងវិស័យនយោបាយ (CPWP) អង្គការសន្តិភាព និងអភិវឌ្ឍន៍ (PYD) មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា (CCHR) អង្គការចំរើនស្ត្រី (WfP) និងក្រុមស្ត្រីដើម្បីទាំងអស់គ្នា (Women for All) បានសហការរៀបចំវេទិកាពិភាក្សាគណបក្សនយោបាយ ស្តីពី **“វិធានការពិសេសដើម្បីដោះស្រាយញាស្ត្រី និងកុមារនៅកម្ពុជា”** ដោយមានការចូលរួមពីថ្នាក់ដឹកនាំ និងតំណាង

គណបក្សនយោបាយចំនួន ៧ ជាភ្នាក់ងារកិច្ចិយស ដូចជា គណបក្សសញ្ញាតិកម្ពុជា គណបក្សហ៊្វុនស៊ិនប៉ិច គណបក្សសាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យ គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា គណបក្សខ្មែរឈប់ក្រ គណបក្សសង្គ្រោះជាតិ និងគណបក្សសម្ព័ន្ធដើម្បីប្រជាធិបតេយ្យ តំណាងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលជាតិ និងអន្តរជាតិ មន្ត្រីស្ថានទូត មន្ត្រីក្រសួងកិច្ចការនារី មន្ត្រីគ.ជ.ប មន្ត្រីក្រសួងមហាផ្ទៃ ស្ត្រីជាក្រុមប្រឹក្សាឃុំ សង្កាត់ តំណាងយុវជន និងសហគមន៍ប្រជាពលរដ្ឋសរុបប្រមាណ ២៧០នាក់ នៅសណ្ឋាគារសាន់វេ រាជធានីភ្នំពេញ កាលពីថ្ងៃទី០៣ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៣ ។

វេទិកាពិភាក្សាគណបក្សនយោបាយនេះ រៀបចំឡើងក្នុងគោលបំណងដើម្បីជាឱកាសដល់គណបក្សនយោបាយបង្ហាញពីកម្មវិធីនយោបាយរបស់ខ្លួនទាក់ទងនឹងវិធានការពិសេសដោះស្រាយបញ្ហាស្ត្រី និងកុមារ និងការកំណត់ជាក់លាក់នៃប្រព័ន្ធកូតាដើម្បីបង្កើនភាពជាតំណាងនយោបាយរបស់ស្ត្រី ព្រមទាំងផ្តល់ឲ្យសង្គមស៊ីវិល និងប្រជាពលរដ្ឋជាម្ចាស់ឆ្នោតទទួលបានព័ត៌មាន ដែលជាភាពចាំបាច់ក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣ ដើម្បីធានាឲ្យមានការផ្លាស់ប្តូរគោលនយោបាយ និងវិធានការនានាទាក់ទងនឹងបញ្ហាស្ត្រី និងកុមារ ។ ខណៈដែលគណបក្សនយោបាយមួយចំនួនបានលើកឡើងនូវយុទ្ធសាស្ត្ររបស់គណបក្សខ្លួនដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាស្ត្រី និងកុមារ ក៏មានគណបក្សមួយចំនួនមិនបានដាក់ចេញនូវគោលនយោបាយដាច់ដោយឡែកក្នុងការឆ្លើយតបទៅនឹងបញ្ហាស្ត្រី និងកុមារផងដែរ ។ តំណាងគណបក្សនយោបាយខ្លះក៏មិនបានលើកឡើងពីការកំណត់ប្រព័ន្ធកូតា ដើម្បីបង្កើនចំនួនភាពជាតំណាងខាងនយោបាយរបស់ស្ត្រី ហើយក៏មិនមានការប្តេជ្ញាអ្វីជាក់លាក់ដើម្បីកំណែទម្រង់ច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតដែរ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ គណបក្សមួយចំនួនក៏បានបង្ហាញការគាំទ្រឲ្យមានប្រព័ន្ធកូតាដើម្បីបង្កើនចំនួនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងនយោបាយនៅគ្រប់កំរិត ឬក៏មានយន្តការបង្កើនសមាមាត្រស្ត្រីផងដែរ ។

តារាងទី៤៖ ការគាំទ្ររបស់គណបក្សទៅលើការកំណត់ប្រព័ន្ធកូតាដើម្បីបង្កើនចំនួនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងគណបក្សនយោបាយ សម្រាប់នីតិកាលទី៥

ល.រ	ការកំណត់ប្រព័ន្ធកូតា ដើម្បីបង្កើនចំនួនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងនយោបាយ	ឈ្មោះគណបក្សនយោបាយ
១	តំណាងគណបក្សសញ្ញាតិកម្ពុជាបានគាំទ្រយ៉ាងជាក់លាក់ អំពីការកំណត់ឲ្យមានប្រព័ន្ធកូតាយ៉ាងតិច៣០% សម្រាប់តំណាងនយោបាយរបស់ស្ត្រី ។	គណបក្សសញ្ញាតិកម្ពុជា

២	តំណាងគណបក្សហ៊្វិនស៊ិនប៉ិចបានបង្ហាញដែរថា គណបក្សខ្លួនមានយុទ្ធសាស្ត្រលើកស្ទួយ ដើម្បីបង្កើនភាពជាតំណាងនយោបាយរបស់ស្ត្រី ប៉ុន្តែ កំណត់ត្រឹមតែក្រោម ៣០%គឺល្អ ។	គណបក្សហ៊្វិនស៊ិនប៉ិច
៣	តំណាងគណបក្សសាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យ មិនមានការប្តេជ្ញាទៅលើការកំណត់ប្រព័ន្ធកូតាទេ ប៉ុន្តែបានបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា គណបក្សខ្លួនបានដាក់បេក្ខជនស្ត្រីពេញសិទ្ធិចំនួន ៣៥,៥៨% (៣៧នាក់) ក្នុងបញ្ជីបេក្ខជនឈរឈ្មោះសម្រាប់ការបោះឆ្នោតជាតិ នីតិកាលទី៥នេះ ។	គណបក្សសាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យ
៤	តំណាងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាបានមានប្រសាសន៍ថា ខណៈដែលមិនមានប្រព័ន្ធកូតានៅក្នុងគណបក្សរបស់ខ្លួន ប៉ុន្តែបានកំណត់រួចហើយសម្រាប់រដ្ឋាភិបាល ដើម្បីបង្កើនសមាមាត្រស្ត្រីក្នុងភាពជាអ្នកដឹកនាំ ។	គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា

៤.សមាជិកស្ត្រីរបស់ គ.ជ.ប គឆ/ខប គយ/សប និងមន្ត្រីការិយាល័យបោះឆ្នោត និងរាបសន្តិករឆ្នោត

នៅតែមានចំនួនតិចតួចនៅក្នុងតួនាទីជាអ្នកគ្រប់គ្រង និងចាត់ចែងការបោះឆ្នោតសម្រាប់ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣នេះ ។ គឺមានស្ត្រីតែ១នាក់ ប៉ុណ្ណោះក្នុងចំណោមសមាជិកគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត (គ.ជ.ប) ៩នាក់ ដែលចំនួននេះមានការថយចុះ ១នាក់បើប្រៀបធៀបការបោះឆ្នោតជាតិ ឆ្នាំ២០០៨ មានចំនួន ២រូប និងមានស្ត្រីតែ ៦៤នាក់ ស្មើនឹង ១៨,៤៥% នៃចំនួនសរុប ៣៤៧នាក់ ដែលជាបុគ្គលិកបំរើការងារនៅទីស្តីការគ.ជ.ប ។ ស្ត្រីនៅតែមានចំនួនតិចតួច ចំពោះគណៈកម្មការ

រៀបចំការបោះឆ្នោតថ្នាក់ក្រោមៗដូចជា គណៈកម្មការរាជធានី/ខេត្តរៀបចំការបោះឆ្នោត (គឆ/ខប)មានចំនួន ១២៤នាក់ ស្មើនឹង ១៣,៣៨%នៃចំនួនសរុប ៩២៧នាក់ ថ្វីបើចំនួននេះមានការកើនបន្តិច៣% (២នាក់)បើធៀបនឹងការបោះឆ្នោតជាតិ នីតិកាលទី៤ ឆ្នាំ២០០៨ស្ត្រីមានចំនួនតែ ១២២នាក់ ស្មើនឹង ១០% និងគណៈកម្មការឃុំ/សង្កាត់រៀបចំការបោះឆ្នោត (គឃ/សប)មាន

ចំនួន ១៩៥នាក់ ស្មើនឹង ១៤,៦៤%នៃចំនួនសរុប ១៦៥នាក់ ។ ប៉ុន្តែបែរជាមានចំនួនច្រើននៅថ្នាក់ទាបជាងនេះទៅវិញ ដូចជា គណៈកម្មការការិយាល័យបោះឆ្នោត (គកប) និងរាប់សន្លឹកឆ្នោត (គករ) មានចំនួនស្ត្រី ៤៧៩១៣នាក់ ស្មើនឹង ៤២,០១% នៃចំនួនសរុប ១១៤ ០៥៤នាក់ ។ ចំនួននេះមានការកើនឡើងបង្អួរ ៩,៧២% (១៨៣៦២នាក់) បើធៀបនឹងការបោះឆ្នោតជាតិ នីតិកាលទី៤ ឆ្នាំ២០០៨ ស្ត្រីមានចំនួនតែ ២៩ ៥៥២នាក់ ស្មើនឹង ៣២,២៩% ប៉ុណ្ណោះ ។

របាយការណ៍សង្កេតការណ៍របស់ខុមហ្វ្រែល^៣ ស្តីពី " ការចូលរួមនយោបាយរបស់ស្ត្រីក្នុងការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ ឆ្នាំ២០១៣" បានរកឃើញថា នៅថ្ងៃបោះឆ្នោតក្នុងចំណោម៦០ការិយាល័យបោះឆ្នោតមានការិយាល័យបោះឆ្នោតចំនួនតែ ៤៩ប៉ុណ្ណោះ ដែលមានសមាសភាពមន្ត្រីការិយាល័យបោះឆ្នោតជាស្ត្រីចំនួន ១១៣នាក់ (៣១,៣៩%)នៃចំនួនសរុប ៣៦០នាក់ ភាគច្រើនពួកគាត់មានតួនាទីជា លេខាធិការ ជំនួយការទី១ និងជំនួយការទី២ ។

៥. អ្នកសង្កេតការណ៍ជាស្ត្រី

ក្នុងការរៀបចំ ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ អាណត្តិ ទី៥នេះ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលជាតិ អន្តរជាតិ បណ្តាស្ថានទូតនានា ប្រចាំនៅកម្ពុជា និងគណបក្សនយោបាយ បានដាក់ពង្រាយអ្នកសង្កេតការណ៍ និងតំណាងរបស់ខ្លួនតាមឃុំ សង្កាត់ និងតាមការិយាល័យបោះឆ្នោតបណ្តារាជធានី ខេត្ត ក្រុងនីមួយៗ ដើម្បីចូលរួមសង្កេតមើលដំណើរការរៀបចំការបោះឆ្នោត ។

តាមតួលេខផ្លូវការរបស់គ.ជ.ប^៤ ពុំមានបង្ហាញតួលេខស្ត្រីជាអ្នកសង្កេតការណ៍ និងតំណាងគណបក្សឡើយ គឺ បង្ហាញតែតួលេខសរុបប៉ុណ្ណោះ ។

^៣ ខុមហ្វ្រែលដាក់ពង្រាយអ្នកសង្កេតការណ៍ស្ត្រីរយៈពេលវែង និងខ្លីចំនួន ៦០នាក់នៅក្នុង២៥ឃុំ ៥ស្រុក និង៥ខេត្ត (ខេត្តកំពង់ធំ កំពង់ចាម កំពង់ឆ្នាំង តាកែវ និងខេត្តព្រះវិហារ)
^៤ សៀវភៅសរបស់គ.ជ.បស្តីពី ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥នៃរដ្ឋសភា ថ្ងៃទី០៥ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៣

❖ **អ្នកសង្កេតការណ៍ជាតិ**

ដែលគ.ជ.ប បានអនុញ្ញាតិចំនួន ៤០ ១៤២នាក់ មកពីសមាគម អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលចំនួន ៣៥ក្នុងនោះ តាមព័ត៌មានផ្ទាល់ពី អង្គការខុមហ្វ្រែល អ្នកសង្កេតការណ៍ខុមហ្វ្រែល មានចំនួនសរុប ១១ ៤៦៨នាក់ ដែលមានស្ត្រីចំនួន ៤ ៤០៩នាក់ ស្មើនឹង

៣៨,៤៤% ។ តួលេខសរុបអ្នកសង្កេតការណ៍ជាតិនេះ មានការកើនចំនួន ៨ ៨៨០នាក់ (២៨,៤០%) បើធៀបនឹងនីតិកាលទី៤ ឆ្នាំ២០០៨ មានចំនួនតែ ៣១ ២៦១នាក់ ។

❖ **អ្នកសង្កេតការណ៍អន្តរជាតិ**

សរុបចំនួន ២៩២នាក់ ។ ចំនួននេះ មានការថយចុះ ៣០០នាក់ (៥០,៦៧%) បើធៀបនឹងនីតិកាលទី៤ ចំនួនអ្នកសង្កេតការណ៍អន្តរជាតិមាន ៥៩២នាក់ (៣២,៧៧%ជាស្ត្រី) ។

❖ **តំណាងគណបក្សនយោបាយ**

នៅតាមការិយាល័យបោះឆ្នោតសម្រាប់ការបោះឆ្នោតជាតិ ឆ្នាំ២០១៣ គ.ជ.ប បានទទួលស្គាល់តំណាងគណបក្សនយោបាយចំនួនសរុប ៩៩ ៤៨១នាក់ ក្នុងនោះតំណាងមកពី គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាចំនួន ១៩ ០០៩នាក់ និងតំណាងបម្រុងចំនួន១៩ ០១៣នាក់ ។ តំណាងមកពីគណបក្សសង្គ្រោះជាតិមានចំនួន ១៨ ០១២នាក់ និងតំណាងបម្រុងចំនួន ១៧ ៥១៤នាក់ ។ តំណាងមកពីគណបក្សហ៊្វ៊ុនស៊ិនប៉ិចមានចំនួន ១៤ ៨៣៩នាក់ និងតំណាងបម្រុងចំនួន ១០ ០៤៤នាក់ ។

៦. អ្នកបោះឆ្នោតស្ត្រី

ការពិនិត្យបញ្ជីឈ្មោះ និងចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត

យោងតាមករណីសិក្សារបស់ខុមហ្វ្រែលបានរកឃើញថា ក្នុងអំឡុងពេលនៃការពិនិត្យបញ្ជីឈ្មោះ និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតក៏មានភាពមិនប្រក្រតីទាក់ទិន ទៅនឹងការមិនគោរពនីតិវិធី ដូចជាការមិនគោរពពេលវេលាធ្វើការដែលមានផលប៉ះពាល់ ទៅលើប្រជាពលរដ្ឋជាស្ត្រីមួយចំនួន ។ ករណីនៅសង្កាត់វាលវង់ ក្រុងកំពង់ចាម ស្ត្រីភាគច្រើនជាអ្នកលក់ដូរពួកគាត់រស់លក់ដូរនៅផ្សារមិនសូវមានពេលទំនេរសំរាក លុះដល់ទំនេរពីការលក់ដូរនៅ ៤:០០រសៀល ដល់ ៥:០០ ល្ងាច ទើបពួកគាត់បានទៅពិនិត្យបញ្ជីឈ្មោះ និងចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត ។ ក៏ប៉ុន្តែពេលដែលពួកគាត់បានទៅដល់ការិយាល័យចុះឈ្មោះ និងពិនិត្យបញ្ជីឈ្មោះ មន្ត្រីបំរើការចុះឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតនៅទីនោះ បានបិទទ្វារសំរាកពីការងារទៅហើយ ដូច្នេះពួកគាត់ពិបាកសួរព័ត៌មានទាក់ទិននឹង ការពិនិត្យបញ្ជីឈ្មោះ និងអ្នកខ្លះមិនបានចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតប្រចាំឆ្នាំ២០១២ នេះជាមូលហេតុមួយរារាំងស្ត្រីមិនឲ្យចូលរួមក្នុងការបោះឆ្នោតដែលជាការប៉ះពាល់សិទ្ធិនយោបាយរបស់ម្ចាស់ឆ្នោត ។ ករណីសិក្សា និងរបាយការណ៍ សង្កេតការណ៍អំពីស្ត្រីនៅក្នុងអំឡុងពេលនៃការពិនិត្យបញ្ជីឈ្មោះ និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតបានរកឃើញទៀតថា ស្ត្រីមួយចំនួននៅក្នុងឃុំ សង្កាត់ ស្រុក ក្រុងចំនួន ១០ មានដូចជា សង្កាត់បារាយណ៍ និង សង្កាត់រកាក្នុង (ក្រុងដូនកែវ ខេត្តតាកែវ) សង្កាត់កំពង់ប្រណាក និងសង្កាត់ប៉ាលហាល (ក្រុងព្រះវិហារ ខេត្តព្រះវិហារ) ឃុំក្តីដូង (ស្រុកកំពង់ស្វាយ) និងសង្កាត់ជំរីជាន់ខ្លា (ក្រុងស្ទឹងសែន ខេត្តកំពង់ធំ) សង្កាត់វាលវង់ និងសង្កាត់សំបូរមាស (ក្រុងកំពង់ចាម ខេត្តកំពង់ចាម) សង្កាត់ប្តូរ និងសង្កាត់ផ្សាឆ្នាំង (ក្រុងកំពង់ឆ្នាំង ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង) មិនសូវមានពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការទទួលព័ត៌មានឲ្យបានទូលំទូលាយអំពីការពិនិត្យបញ្ជីឈ្មោះ និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត ឆ្នាំ២០១២ ដោយសារស្ត្រីជាមេផ្ទះរស់តែនឹងកិច្ចការផ្ទះ និងស្ត្រីមួយចំនួនទៀតរស់តែនឹងមុខរបរលក់ដូរ ។ ពួកគាត់ទាំងនោះមានភាពមមាញឹកក្នុងការមើលថែទាំកូនចៅ និងគ្រួសារ ព្រមទាំងចេញទៅបំពេញការងារតាមតួនាទីរៀងៗខ្លួនដោយពុំសូវបានគិតគូរ ឬព្រួយបារម្ភអំពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួនចូលរួមក្នុងដំណើរការពិនិត្យបញ្ជីឈ្មោះ និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតដែលជាដំណាក់កាលមួយដ៏សំខាន់ដើម្បីឲ្យពួកគាត់មានសិទ្ធិទៅបោះឆ្នោតនៅថ្ងៃបោះឆ្នោត ។

ការចាត់បែងសិទ្ធិរបស់អ្នកបោះឆ្នោតស្ត្រីនៅក្នុងបញ្ជីអ្នកបោះឆ្នោត

យោងតាមលទ្ធផល SVRA Plus របស់ខុមហ្វ្រែលរកឃើញថា បញ្ជីបោះឆ្នោតមិនទាន់មានគុណភាព និងការលុបឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតមានភាពមិនប្រក្រតីនៃការអនុវត្តនីតិវិធី ។ ១៣,៥០%នៃអ្នកចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត ដែលមិនមានទិន្នន័យក្នុងបញ្ជីបោះឆ្នោតផ្លូវការសម្រាប់ការបោះឆ្នោតជាតិ ឆ្នាំ២០១៣ (ឈ្មោះរបស់ពួកគេមិនអាចរកឃើញ ឬឈ្មោះនោះផ្លាស់ប្តូរទាំងស្រុង) ប្រហែលជា ១,២៥លាននាក់នៃអ្នកចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត ក្នុងនោះមានស្ត្រីប្រមាណ ៦២,៨០% ។

យុទ្ធនាការយោសនាបោះឆ្នោត

ក្នុងដំណើរការយុទ្ធនាការយោសនាបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣ ដែលមានរយៈពេល៣០ថ្ងៃ ចាប់ពីថ្ងៃទី២៧ ខែមិថុនា ដល់ថ្ងៃទី២៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៣ គណបក្សនយោបាយទាំង៨ បានធ្វើសកម្មភាពយោសនាយ៉ាងសកម្ម ដើម្បីបង្ហាញកម្មវិធីនយោបាយរបស់ខ្លួនក្នុងការអភិវឌ្ឍរាជធានីខេត្ត

និង ប្រទេសជាតិជូនដល់អ្នកបោះឆ្នោត ។ គួរកត់សម្គាល់ថា ក្នុងអំឡុងពេលយោសនា បោះឆ្នោតនីតិកាលទី៥នេះ ប្រជាពលរដ្ឋ ជាម្ចាស់ឆ្នោតស្ត្រី-បុរស ទាំងអ្នកមានឈ្មោះក្នុងបញ្ជី បោះឆ្នោតក្តី ទាំងអ្នកមិនមានឈ្មោះ ក្នុងបញ្ជីបោះឆ្នោតក្តី បានចូលរួមយ៉ាងផុសផុល និងសកម្មក្នុងក្បួនយោសនា

ជាមួយគណបក្សនយោបាយដែលខ្លួនពេញចិត្ត ជាពិសេសចូលរួមដោយស្ម័គ្រចិត្តជាមួយគណបក្សប្រឆាំង គឺគណបក្សសង្គ្រោះជាតិ ដែលពុំធ្លាប់មានពីមុនមកដែលភាគច្រើនជាយុវជន-យុវតីក្នុងនោះតាមការប៉ាន់ស្មានចំនួនយុវតីប្រមាណ ៥០% ។ យោងតាម ការផ្តល់ព័ត៌មានពីអង្គការ-សមាគមកំពុងធ្វើកិច្ចការជាមួយយុវជនបានឲ្យដឹងថា ការចូលរួមយ៉ាងសកម្មរបស់ យុវជន-យុវតីនេះ គឺមានការយល់ឃើញជា៥ក្រុមខុសៗគ្នា (១)យុវជនចង់មើលកម្មវិធីនយោបាយរបស់គណបក្សនយោបាយ (២)យុវជនចង់ធ្វើនយោបាយ និងចង់ឈរឈ្មោះបោះ

ឆ្នោត (៣)យុវជនចង់ឃើញលទ្ធផលភ្លាមៗ (៤)យុវជនចង់ឃើញលទ្ធផលយូរអង្វែង និង(៥)យុវជនចូលរួមនយោបាយតាមមិត្តភក្តិ និងចង់សប្បាយ ។

យោងតាមរបាយការណ៍សង្កេតការណ៍ស្ត្រីរបស់ខុមហ្វ្រែលបានឲ្យដឹងថា ស្ត្រីបានចូលរួមក្នុងសកម្មភាពយោសនាបោះឆ្នោតជាមួយគណបក្សនយោបាយជាមធ្យមមានចំនួនពី ៣០% ទៅ៥០%នៃអ្នកគាំទ្រគណបក្សឬអ្នកចូលរួមក្នុងយុទ្ធនាការយោសនានៅក្នុងខេត្តគោលដៅទាំង៥របស់ខុមហ្វ្រែលគឺ ខេត្តកំពង់ធំ ខេត្តកំពង់ចាម ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ខេត្តតាកែវ និងខេត្តព្រះវិហារ ។

ថ្ងៃបោះឆ្នោត

ចំនួនប្រជាពលរដ្ឋ ដែលបានចុះឈ្មោះ និងមានឈ្មោះក្នុងបញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោតផ្លូវការ សរុប ៩ ៦៧៥ ៤៥៣នាក់ ក្នុងនោះស្ត្រីមានចំនួន ៥ ០៨១ ៨៤៣នាក់ ស្មើនឹង ៥២,៥២%^៥ សម្រាប់ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ នីតិកាលទី៥ ឆ្នាំ២០១៣នេះ ។

មានអ្នកបោះឆ្នោតចំនួនតែ ៦ ៧៣៥ ២៤៤នាក់ ស្មើនឹង ៦៩,៦១% ប៉ុណ្ណោះ ក្នុងនោះតាមការប៉ាន់ស្មាន អ្នកបោះឆ្នោតស្ត្រីច្រើនជាងអ្នកបោះឆ្នោតបុរសបានបោះឆ្នោតនៅថ្ងៃអាទិត្យ ទី២៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៣ ។

អ្នកមានសិទ្ធិបោះឆ្នោតចំនួន២ ៩៤០ ២០៩នាក់ ស្មើនឹង ៣០,៣៨% មិនបានទៅបោះឆ្នោត និង/ឬមិនបានបោះឆ្នោត ។ ការខកខានមិនបានទៅបោះឆ្នោត និង/ឬមិនបានបោះឆ្នោតនេះ ក៏អាចមានស្ត្រីមួយចំនួនធំផងដែរ ។ ពួកគេពិតជាជួបការលំបាកក្នុងការទៅបោះឆ្នោតនៅថ្ងៃបោះឆ្នោត ដោយសារមានភាពមិនប្រក្រតីចំបងមួយចំនួនដែលប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិអ្នកបោះឆ្នោត ជាពិសេសអ្នកបោះឆ្នោតស្ត្រី ដូចជា (១) បាត់ឈ្មោះ និងរកឈ្មោះ ពួកគេមិនឃើញនៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត (២) ឈ្មោះ និងទិន្នន័យមិនត្រឹមត្រូវនៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត (៣) មិនមានឯកសារបញ្ជាក់អំពីអត្តសញ្ញាណ (៤) រល់ធ្វើកិច្ចការងារផ្ទះ និងស្រែចំការ និង (៥) ចំណាកស្រុក ។

របាយការណ៍សង្កេតការណ៍ស្ត្រីរបស់ខុមហ្វ្រែល បានរកឃើញទៀតថា ចំនួនស្ត្រីបានទៅបោះឆ្នោតច្រើនជាងបុរសនៅក្នុង ៥៩ការិយាល័យបោះឆ្នោតក្នុងចំណោម ៦០ការិយាល័យបោះឆ្នោតនៃ ៥ខេត្តគោលដៅរបស់ខុមហ្វ្រែល ប្រមាណ១១ ៥៧៩នាក់(ច្រើនជាង៥៥%)នៃចំនួនសរុបប្រមាណ ២០ ២៣៣នាក់ ។ ក្នុង ៥៩ការិយាល័យបោះឆ្នោត មានភាពមិនប្រក្រតីមួយចំនួនបានកើតឡើងចំពោះអ្នកបោះឆ្នោតស្ត្រី ដែលមានចំនួនសរុប ៨៣ករណី (លើកលែង ខេត្តកំពង់ធំ) ក្នុងនោះ ២៣ករណីមាន

^៥ របាយការណ៍អ្នកចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតតាមចំណាត់ថ្នាក់អាយុ និងភេទ សម្រាប់ឆ្នាំ២០១២ របស់គ.ជ.ប ចេញផ្សាយនៅថ្ងៃទី១១ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៣

ការខុសទិន្នន័យ (ឈ្មោះ ឬភេទឬថ្ងៃខែឆ្នាំកំណើត) **២២ករណី**រកឈ្មោះមិនឃើញ (បាត់ឈ្មោះ) **២០ករណី** មានឈ្មោះក្នុងបញ្ជីបោះឆ្នោត ប៉ុន្តែគ្មានឯកសារបញ្ជាក់អត្តសញ្ញាណ **៦ករណី**គ្មានឈ្មោះក្នុងបញ្ជីបោះឆ្នោត **៤ករណី**គ្មានឈ្មោះក្នុងបញ្ជីបោះឆ្នោតប៉ុន្តែធ្លាប់បានបោះឆ្នោតក្នុងឆ្នាំ២០០៨ ឬ/និងឆ្នាំ២០១២ **៤ករណី**រក ការិយាល័យបោះឆ្នោតមិនឃើញ **១ករណី**ឈ្មោះរបស់ខ្លួនត្រូវគេបោះឆ្នោតរួច **១ករណី**ការិយាល័យបោះឆ្នោត ត្រូវបានផ្លាស់ប្តូរទីតាំង ប៉ុន្តែសាមីខ្លួនមិនបានទទួលព័ត៌មាន និង **២ករណី**មានភាពមិនប្រក្រតីនានា ដែល នាំឲ្យបាត់ភាពសម្ងាត់នៃការបោះឆ្នោត ។ ជាក់ស្តែងការិយាល័យ លេខ ០៣៨៨ មានករណីកើតឡើងគឺ អ្នក បោះឆ្នោតដើរពីក្រោយអ្នកកំពុងបោះឆ្នោតម្នាក់ទៀត និងអើតមើលគេគូស កើតមាននៅខេត្តកំពង់ចាម ។

ការស្ទង់មតិរហ័ស(Rapid Survey) របស់ខុមហ្វ្រែលទូទាំងប្រទេសនៅថ្ងៃទី២៩ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៣ បន្ទាប់ពីថ្ងៃបោះឆ្នោត ទៅលើ **“អ្នកមិនបានទៅបោះឆ្នោត ឬមិនមានទឹកខ្មៅនៅម្រាមដៃ”** បានរកឃើញថា ស្ត្រី ចំនួន **២ ០២៦នាក់** ស្មើនឹង **៥២,៥%**នៃអ្នកសម្ភាសន៍សរុប ៤ ១០៣នាក់ ។ ក្នុងចំណោមស្ត្រីដែលមិនបានបោះ ឆ្នោត (អ្នកដែលមិនមានទឹកខ្មៅនៅម្រាមដៃ)មាន **៤៩,៣%**នៃស្ត្រីមិនបានបោះឆ្នោតបានលើកឡើងថា ពួកគាត់ បានទៅដល់ការិយាល័យបោះឆ្នោតដែរ ប៉ុន្តែមិនបានបោះឆ្នោតដោយសារតែជួបឧបសគ្គ ។ **៤១,៧%**នៃស្ត្រីមិន បានបោះឆ្នោតបានលើកឡើងថា ពួកគេចង់ទៅបោះឆ្នោត ប៉ុន្តែមិនបានទៅ ។ **៩%**នៃស្ត្រីមិនបានបោះឆ្នោតបាន លើកឡើងថា ពួកគេមិនចង់ទៅបោះឆ្នោត ។

ក្នុងចំណោម៤៩,៣%នៃស្ត្រីមិនបានបោះឆ្នោត បានលើកឡើងថា ពួកគាត់បានទៅដល់ ការិយាល័យបោះឆ្នោតដែរ ប៉ុន្តែមិនបានបោះឆ្នោត ដោយសារតែជួបឧបសគ្គដូចជា៖

ភាគរយ (%)	ឧបសគ្គ
៣១,៥%	គ្មានឯកសារបញ្ជាក់អត្តសញ្ញាណប្រើក្នុងការបោះឆ្នោត
២៧,៧	រកឈ្មោះក្នុងបញ្ជីបោះឆ្នោតមិនឃើញ
១០,៥%	មានឯកសារគ្រប់គ្រាន់តែខុសទិន្នន័យ
១០,៥%	ផ្សេងៗ
៩,៨ %	គ្មានប័ណ្ណព័ត៌មាន
៤,៧%	រកការិយាល័យបោះឆ្នោតមិនឃើញ
២,៨%	ការិយាល័យបោះឆ្នោតមានភាពរញ្ជើរញើ ឬតំរង់ជួរយូរពេក
២,១%	មិនត្រូវបានមន្ត្រីការិយាល័យបោះឆ្នោតជួយសំរួលឲ្យបោះឆ្នោតមុនគេ
០,៦%	មានជនណាម្នាក់កំពុងតែតាមដានមើលការបោះឆ្នោតរបស់ខ្ញុំ

៤១,៧%នៃស្ត្រីមិនបានបោះឆ្នោត បានលើកឡើងថា ពួកគេចង់ទៅបោះឆ្នោត ប៉ុន្តែមិនបានទៅ ដោយសារ៖

ភាគរយ (%)	មូលហេតុ
៣៥,៩%	មិនបានចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត
១៣,៦%	មានជំងឺ
១២,៣%	នៅឆ្ងាយពីទីតាំងត្រូវបោះឆ្នោត
១០%	ជាប់រវល់កិច្ចការផ្ទះ
៦,៣%	មិនបានទទួលព័ត៌មានពីការបោះឆ្នោត
៣,៥%	រថយន្តឈ្នួលឡើងថ្លៃ
៣,៤%	មិនបានទទួលប័ណ្ណព័ត៌មានគិតថាខ្លួនគ្មានសិទ្ធិ
២,៤%	កន្លែងធ្វើការមិនអនុញ្ញាតឲ្យបោះឆ្នោត
៥,៣%	ចំណាយថវិកាច្រើនដើម្បីបោះឆ្នោត
៦,៥%	ផ្សេងៗ
០,៩%	មិនយល់ពីរបៀបបោះឆ្នោត

៩%នៃស្ត្រីមិនបានបោះឆ្នោតបានលើកឡើងថា ពួកគេមិនចង់ទៅបោះឆ្នោត មូលហេតុ ៖

ភាគរយ (%)	មូលហេតុ
៤២,៦%	មិនមានសារៈសំខាន់
២៦,៩%	ជាប់រវល់រកស៊ី
១៥,៥%	ជាប់រវល់កិច្ចការផ្ទះ
៤,៤%	មិនចូលចិត្តគណបក្ស ឬបេក្ខជន
២,៤%	មានគេគំរាមមិនឲ្យទៅបោះឆ្នោត
២,៧%	មានគេប្រាប់មិនឲ្យទៅបោះឆ្នោត
៤,៦%	ផ្សេងៗ
០,៩%	មានគេឲ្យលុយជាថ្នូរមិនបាច់ទៅបោះឆ្នោត

III. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងសង្ខេប

មានការថយចុះចំនួនតំណាងស្ត្រីជាប់ឆ្នោត ដោយសារតែកង្វះឆន្ទៈនយោបាយរបស់គណបក្សជាពិសេសគណបក្សដែលមានសក្តានុពលជាងគេដូចជា គណបក្សសង្គ្រោះជាតិ និងគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ។ បន្ថែមលើនេះទៀត រដ្ឋាភិបាលមិនមានយន្តការពិសេសក្នុងការបង្កើនសមាមាត្រស្ត្រីជាថ្នាក់ដឹកនាំនៅថ្នាក់ជាតិ ជាពិសេសអនុវត្តឱ្យស្របតាមអនុសញ្ញាស៊ី-ដក្នុងការផ្តល់ឱកាស និងគាំទ្រដល់ការចូលរួមរបស់ស្ត្រីក្នុងកិច្ចការនយោបាយ ដែលជាបច្ច័យធ្វើឱ្យកម្ពុជានៅតែប្រឈមក្នុងការធ្វើឱ្យបានសម្រេចតាមគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍សហស្សវត្សរ៍កម្ពុជា (CMDG) ។

ក្នុងបរិបទប្រទេសកម្ពុជា ដើម្បីឱ្យបេក្ខជនស្ត្រីមានលទ្ធភាពជាប់ឆ្នោតបាន គឺអ្នកដឹកនាំគណបក្សនយោបាយត្រូវដាក់ស្ត្រីឈរឈ្មោះជាបេក្ខជននៅមណ្ឌលរាជធានី ខេត្តណាដែលគណបក្សរបស់ខ្លួនមាន *ប្រជាប្រិយខ្លាំង* ជាតំបន់គោលដៅដែល *មានផែនការដណ្តើមយកឈ្នះ* និងត្រូវដាក់បេក្ខជនស្ត្រីនោះ *នៅលេខរៀងខាងលើ* ។

ក្នុងអំឡុងពេលយោសនាបោះឆ្នោត នីតិកាលទី៥នេះ ប្រជាពលរដ្ឋជាម្ចាស់ឆ្នោតទាំងស្រី-បុរស ទាំងអ្នកមានឈ្មោះក្នុងបញ្ជីបោះឆ្នោតក្តី ទាំងអ្នកមិនមានឈ្មោះក្នុងបញ្ជីបោះឆ្នោតក្តីបានចូលរួមយ៉ាងផុសផុល និងសកម្មក្នុងក្បួនយោសនាជាមួយគណបក្សនយោបាយដែលខ្លួនពេញចិត្ត ជាពិសេសចូលរួមដោយស្ម័គ្រចិត្តជាមួយគណបក្សប្រឆាំង គឺគណបក្សសង្គ្រោះជាតិ ដែលពុំធ្លាប់មានពីមុនមកដែលភាគច្រើនជាយុវជន-យុវតី ។

បង្កើនការយកចិត្តទុកដាក់ពីគណបក្សនយោបាយទាក់ទងនឹងការដោះស្រាយបញ្ហាស្ត្រី និងកុមារនៅក្នុងកម្មវិធីនយោបាយរបស់ខ្លួន ។ គណបក្សមួយចំនួនក៏បានបង្ហាញការគាំទ្រឱ្យមានប្រព័ន្ធកូតា ដើម្បីបង្កើនចំនួនស្ត្រីជាប់ឆ្នោតជាតំណាងនយោបាយនៅគ្រប់កំរិត ឬក៏មានយន្តការបង្កើនសមាមាត្រស្ត្រីផងដែរ ។

មានអ្នកបោះឆ្នោតស្ត្រីច្រើនជាងបុរសបានចេញទៅបោះឆ្នោតនៅថ្ងៃអាទិត្យ ទី២៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៣ ។

អ្នកបោះឆ្នោតស្ត្រីជួបបញ្ហាច្រើនជាងអ្នកបោះឆ្នោតបុរស ។ ស្ត្រីប្រមាណ ៦២,៨០%នៃចំនួនប្រហែលជាង ១,២៥លាននាក់នៃអ្នកចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតមិនមានទិន្នន័យក្នុងបញ្ជីបោះឆ្នោតផ្លូវការសម្រាប់ការបោះឆ្នោតជាតិឆ្នាំ២០១៣ (ឈ្មោះរបស់ពួកគេមិនអាចរកឃើញ ឬឈ្មោះនោះផ្លាស់ប្តូរទាំងស្រុង) ។

អ្នកបោះឆ្នោតស្ត្រីខកខានមិនបានទៅបោះឆ្នោត និង/ឬមិនបានបោះឆ្នោត ដោយសារពួកគេជួបនូវភាពមិនប្រក្រតីចំបងមួយចំនួនដែលប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិបោះឆ្នោត ដូចជា *បាត់ឈ្មោះ និងរកឈ្មោះពួកគេមិនឃើញនៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត ឈ្មោះ និងទិន្នន័យមិនត្រឹមត្រូវនៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត មិនមានឯកសារបញ្ជាក់អំពីអត្តសញ្ញាណ និងមានមូលហេតុមួយចំនួនដូចជា រវល់ធ្វើកិច្ចការងារផ្ទះ និងស្រែចំការ យល់ថាការបោះឆ្នោតមិនមានសារៈសំខាន់ ជាប់រវល់រកស៊ី មិនបានចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត និងចំណាកស្រុក* ។

IV. អនុសាសន៍

ដើម្បីលើកកម្ពស់សមភាពយេនឌ័រ និងផ្តល់អំណាចនយោបាយដល់ស្ត្រី វិធានការមួយចំនួនត្រូវតែអនុវត្ត ដូចជា៖

ប្រព័ន្ធកូតា

- ត្រូវចាត់វិធានការពិសេសបណ្តោះអាសន្នជាបន្ទាន់ដោយអនុវត្តនូវប្រព័ន្ធកូតាយេនឌ័រ ដែលជាដំណោះស្រាយដ៏មានប្រសិទ្ធភាពមួយដើម្បីបង្កើនចំនួនស្ត្រីនៅក្នុងជួររដ្ឋាភិបាល និងក្នុងរដ្ឋសភាសម្រាប់នីតិកាលទី៥នេះ និងត្រូវខិតខំធ្វើឲ្យមានសមភាពនៃតំណាងអ្នកជាប់ឆ្នោតរវាងស្ត្រី និងបុរស រួមទាំងទទួលបាននូវអំណាចនយោបាយស្មើគ្នាតាំងពីថ្នាក់ជាតិរហូតដល់ថ្នាក់មូលដ្ឋាននាពេលអនាគត ។ ប្រព័ន្ធកូតាយេនឌ័រនេះត្រូវបានធ្វើវិសោធនកម្មច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោត ដែលកែលម្អបន្ថែមលក្ខខណ្ឌនៃការដាក់ពាក្យចុះឈ្មោះបញ្ជីបេក្ខជននៃគណបក្សនយោបាយដោយតម្រូវឲ្យមានប្រព័ន្ធកូតា ៤០%សម្រាប់បេក្ខជនស្ត្រីឈរឈ្មោះនៅលេខរៀងខាងលើ ឬ/និងដាក់ឆ្នាស់សម្រាប់បេក្ខជនស្ត្រី និងបុរស ។
- បង្កើត និងអនុវត្តប្រព័ន្ធកូតាយេនឌ័រក្នុងបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងគណបក្សនយោបាយ ដែលជាយន្តការបន្ទាន់ដើម្បីបង្កើនចំនួនបេក្ខជនស្ត្រី និងចំនួនស្ត្រីក្នុងគណៈអភិបាលផ្ទៃក្នុងរបស់គណបក្សនយោបាយ ព្រមទាំងរចនាសម្ព័ន្ធនៃការសម្រេចចិត្តរបស់គណបក្សនយោបាយផងដែរ ។
- បង្កើតគោលនយោបាយមូលនិធិរដ្ឋដែលត្រូវបានអនុម័តចេញពីថវិកាជាតិ ដើម្បីផ្តល់ឲ្យគណបក្សនយោបាយសម្រាប់ធ្វើការអភិវឌ្ឍន៍សមត្ថភាពបេក្ខជនស្ត្រីអំពីកិច្ចការនយោបាយ និងការបោះឆ្នោត ។

លុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រី

- ត្រូវផ្តល់ឱកាសចំពោះស្ត្រី និងលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងទាំងឡាយ ដើម្បីលើកតម្កើង និងលើកកម្ពស់ការចូលរួមរបស់ស្ត្រីក្នុងកិច្ចការនយោបាយ ធ្វើយ៉ាងណាឲ្យមានសមភាពនៃតំណាងអ្នកជាប់ឆ្នោតរវាងស្ត្រី និងបុរស ។

ការពង្រឹងសមត្ថភាពស្ត្រី

- ចាំបាច់ត្រូវផ្តល់វគ្គហ្វឹកហ្វឺនខ្លីៗពង្រឹងសមត្ថភាពដល់បេក្ខជនស្ត្រី និងស្ត្រីជាប់ឆ្នោត ដើម្បីបង្កើនភាពជឿជាក់ និងប្រសិទ្ធភាពការងារក្រោយពេលជាប់ឆ្នោត ជាពិសេសត្រូវមានការរៀបចំ និងបណ្តុះបណ្តាលដល់អ្នកដឹកនាំជាស្ត្រីដែលមានសក្តានុពល និងសកម្មជននយោបាយស្ត្រីវ័យក្មេង ។

- ផ្តល់ឱកាសដល់ស្ត្រីវ័យក្មេងនៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធរបស់គណបក្ស ដើម្បីដើរតួនាទីសកម្មក្នុងការបង្កើតគោលនយោបាយ និងតាមដានត្រួតពិនិត្យលើរបៀបវារៈរបស់គណបក្សខ្លួន ។

ចែករំលែកព័ត៌មានតាមប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ

- ព័ត៌មានត្រូវតែមានលក្ខណៈងាយស្រួលក្នុងការទទួលបានសម្រាប់ប្រជាពលរដ្ឋទូទាំងប្រទេស តាមរយៈប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ និងបណ្តាញផ្សព្វផ្សាយសង្គម ដូចជា ទូរទស្សន៍ វិទ្យុ កាសែត ហ្វេសប៊ុក (Facebook) ប្លុក (blog) ទ្វីតទ័រ (Twitter) យូធូប (Youtube) យូស្ត្រីម (Ustream) ស្គាយ (Skype)។ល។ ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ និង បណ្តាញផ្សព្វផ្សាយសង្គមត្រូវចែករំលែកព័ត៌មាន និងផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈពិសេសសហគមន៍មូលដ្ឋានអំពីសារៈសំខាន់ និងតួនាទីរបស់ស្ត្រីនៅក្នុងវិស័យនយោបាយ ការងារបោះឆ្នោត ការបំពេញភារកិច្ច និងសមិទ្ធផលដែលពួកគេសម្រេចបានមុន និងក្នុងពេលដែលស្ត្រីកំពុងបំពេញការងារ ការសម្រេចចិត្ត ការគ្រប់គ្រង និងការចាត់ចែងធនធានជាដើម ។ សេចក្តីត្រូវការផ្សេងទៀត គឺបង្កើនប្រសិទ្ធភាពបញ្ជូនព័ត៌មាន និងធ្វើការអប់រំប្រជាពលរដ្ឋ អំពីតួនាទីរបស់តំណាងរាស្ត្រ ការទទួលខុសត្រូវ និងអាណត្តិ(អំណាចចាត់ចែងការងារដែលច្បាប់ប្រគល់ឲ្យ)របស់ពួកគេ ។ ធ្វើដូចនេះ ប្រជាពលរដ្ឋនឹងមានការយល់ដឹងកាន់តែច្បាស់ អំពីឥទ្ធិពលនៃបេក្ខភាពស្ត្រី (បេក្ខនារី និងតំណាងរាស្ត្រស្ត្រី) ។

ពង្រឹងការអនុវត្តច្បាប់

- ពង្រឹងលើអំណាចនីតិបញ្ញត្តិ និងការអនុវត្តច្បាប់ និងប្រព័ន្ធតុលាការឲ្យមានភាពឯករាជ្យ និងមានលក្ខណៈល្អប្រសើរឡើងក្នុងការការពារស្ត្រីពីអំពើហឹង្សាដោយផ្អែកលើយេនឌ័រគ្រប់ទម្រង់ដូចជា បញ្ហាចំណាកស្រុក ការជួញដូរ ការរំលោភសេពសន្ថវៈ អំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារ ដើម្បីលុបបំបាត់នូវវប្បធម៌និទណ្ឌភាពដែលកើតមានឡើងលើបទឧក្រិដ្ឋទាំងនេះ និងដាក់ទោសទណ្ឌចំពោះជនទាំងឡាយណាដែលរំលោភលើតួនាទី និងភារកិច្ចរបស់ខ្លួន ។

ឧបសម្ព័ន្ធ